RADU TEODORESCU

ESEURI CREȘTIN ORTODOXE SCRISE CA REMEDII PENTRU IZBĂVIREA DE PRESIUNEA ȘI TENSIUNEA LUMII ACTUALE

Cugir 2025

DE CE NIȘTE ESEURI CREŞTIN ORTODOXE POT FI REMEDII ÎMPOTRIVA PRESIUNII ŞI TENSIUNII SOCIALE ALE LUMII DIN JUR?

Prezentul volum cuprinde 29 de eseuri care au fost scrise între anii 2009 şi 2013. Le credeam de mai multă vreme pierdute fiindcă au fost publicate pe internet pe site-ul scribd.com. Din fericire în urmă cu câteva zile aceste eseuri au fost dezarhivate şi acum am putut să reintru în posesia lor. Ele sunt scrise pe diferite teme creştin ortodoxe şi se încheie cu un jurnal american pe care am ajuns să îl public separat şi care este sumarul unui semestru universitar pe care l-am făcut în Statele Unite ale Americii în 1999.

Este adevărat că în lumea ortodoxă se poate vorbii de o anumită saturaţie religioasă mai ales cu predicile şi eseurile. Aceasta fiindcă în fiecare duminică şi sărbătoare ascultăm predici. De ce am mai citii atunci şi nişte eseuri care sunt legate de Biserica Ortodoxă?

Motivul pentru care cred că aceste eseuri pot să fie de folos şi pot să fie cu sens pentru cititor este fiindcă în jurul nostru există foarte multă presiune şi tensiune. Avem taxe de plătit, impozite de care trebuie să avem grijă şi mai ales o familie de întreţinut. Totuşi dacă vom sta şi vom analiza mai bine vom vedea că sunt şi momente libere în viaţa noastră – mai ales sâmbăta şi duminica. În acest momente unii dintre noi voim să ne rupem cumva de rutina vieţii de zi cu zi.

O modalitate de a ne rupe de presiunea şi tensiunea lumii din jur este şi citirea de cărţi duhovniceşti creştin ortodoxe. Din fericire în lumea creştin ortodoxă din ultimii 30 de ani avem o bogată literatură duhovnicească pe care o putem folosii spre zidirea sufletului nostru.

Eseul creştin ortodox se poate spune că este o meditaţie scurtă pe o anumită temă de interes pe care autorul ajunge să o dezvolte şi în care îşi concentrează ideile. Ideile din aceste eseuri variază. Am scris despre cum este privită logica în creştinismul ortodox, despre tronul ceresc al lui Dumnezeu, despre ierarhiile îngereşti sau despre universul îngerilor etc.

Eseurile au fost scrise într-o perioadă în care internetul a devenit o modalitate de publicare în masă a mai multor cărţi, studii şi analize. Eseurile de mai sus au fost accesate de mai bine de 300000 de ori pe internet şi pentru aceasta am găsit de cuviinţă să le adun la un loc şi să le fac disponibile pentru cei care vor fi eventual interesaţi de ele.

Menirea acestor eseuri după cum am spus a fost de a ne lua mintea de la presiunea şi tensiunea pe care ajungem să o simţim zilnic sub o formă sau alta în lumea şi societatea din jur. Ele au menirea să fie reflexii a ceea ce autorul a gândit despre anumite teme religioase şi teologice din creştinismul ortodox.

Ceea ce uităm noi creştinii ortodocşi este de bogăţia spirituală a credinţei noastre. Creştinismul ortodox este o tradiţie vie cu mulţi sfinţi şi cu multe biserici şi mănăstiri care cu toate ajung să ne facă familiari cu marile adevăruri creştin ortodoxe dintre care poate cel mai important este că viaţa se continuă după moarte. Sfântul apostol Pavel avea mare dreptate când a spus că „iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credinţa voastră, sunteţi încă în păcatele voastre" (1 Corinteni 15, 17).

Ceea ce trebuie să ştim este că în lumea noastră de azi se poate simţii o adevărată teroare a presiunii şi tensiunii sociale. De ea putem să scăpăm numai prin credinţă în Dumnezeu. Aceasta fiindcă fără de El am fi neputincioşi în faţa acestui asalt infernal din lumea de azi.

Mai mulţi părinţi duhovniceşti au putut constata că deşi suntem cât se poate de avansaţi tehnic sau tehnologic ei bine sufleteşte de aflăm sub teroarea nesiguranţei zilei de mâine. Ne putem rupe de această nesiguranţă numai revenind la credinţa creştin ortodoxă pe care am primit-o de la strămoşii noştri şi în care ei şi-au câştigat mântuirea.

Aceste eseuri au fost scrise în contextul finalului anilor 2000 când internetul a devenit din ce în ce mai folosit pentru publicaţii. La fel de bine şi autorul a fost prins de acest demers al eseurilor publicate pe internet. Dacă ele vor fi de folos cititorului şi îi vor permite să se rupă puţin de rutina presiunii şi tensiunii vieţii de zi cu zi ei bine înseamnă că ele şi-au atins scopul.

Trebuie să ştim că una dintre marile lucrări ale celui rău (diavolului) este să ne arunce în panică. Această panică poate la fel de bine să fie presiunea şi tensiunea socială pe care mai mulţi dintre noi o simţim. Prin scrierile duhovniceşti şi luarea aminte la ele nu putem rupe puţin din acest cerc vicios al celui rău şi ieşii biruitori asupra lui.

CUPRINS

1. CÂTEVA GÂNDURI DESPRE IERARHIILE ÎNGEREŞTI
2. ANGHEOFILIA
3. PROBLEMA CANONICITĂŢII ANGHELOFILIEI
4. CUVÂNT LA RUSALII SAU LA CINCIZECIME
5. CUVINTE DESPRE IDEALURILE EUROPENE
6. DESPRE PROBLEMA ANGHEOLOGILOR
7. DESPRE PROBLEMA LUCRĂRILOR DE ANGHEOLOGIE
8. DESPRE TEOLOGI
9. EXISTENŢA ÎNGERESCĂ ÎNTRE RELIGIOS ŞI ŞTIINŢIFIC
10. GÂNDURI LA POSTUL MARE. Odisea spiritului
11. CAPETELE DESPRE DRAGOSTE 100-200 DE SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, FILOCALIA 2
12. PĂRINTELE SERAFIM GHIZDAVEŢ DE LA MĂNĂSTIRILE AFTEIA ŞI OAŞA: UN CĂLUGĂR CU O VIAŢĂ ÎNGEREASCĂ
13. EXISTENŢA ÎNGERESCĂ ÎNTRE RELIGIOS ŞI ŞTIINŢIFIC
14. PLATON CA FILOSOF PRECREŞTIN
15. ŞANSA VIEŢII SPIRITUALE: RISCUL VIEŢII MATERIALE
16. SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL ŞI FILOSOFUL CEL CARE A PUS BAZELE UNEI FILOSOFII CREŞTIN ORTODOXE ÎN CONFRUNTAREA CU GNOZELE [ÎNVĂŢĂTURILE] PĂGÂNISMULUI
17. CUVÂNT LA ÎNCEPUTULUI POSTULUI CRĂCIUNULUI DIN ANUL 2012: ABANDONUL ÎN PRONIA ŞI VOIA LUI DUZMNEZEU
18. CUVÂNT LA PRAZNICUL SFINTEI TREIMI 2012: PLURALITATE ŞI COMUNIUNE
19. TEODICEE PENTRU SECOLUL AL XXI-LEA
20. CUVINTE DESPRE COMEDIE
21. DACĂ NU POŢI FII SFÂNT TOTUŞI POŢI FII UN OM BUN
22. GÂNDURI ÎN SPRE FINAL DE AN 2012
23. PATIMI ŞI PERVERSIUNI
24. TEODICEE PENTRU SECOLUL AL XXI-LEA
25. TRONUL LUI DUMNEZEU ŞI ÎMPĂRĂŢIA CERURILOR
26. ÎNDURARE ŞI RĂBDARE
27. LOGICA ÎN MARILE RELIGII ALE LUMII ÎN SECOLUL AL XXI-LEA
28. UNIVERSUL ÎNGERILOR
29. JURNALUL AMERICAN

CÂTEVA GÂNDURI DESPRE IERARHIILE ÎNGEREŞTI

Crezul ortodox mărturiseşte foarte clar că noi credem în Dumnezeu care este făcătorul tuturor celor văzute şi nevăzute. Crezul ortodox mărturiseşte foarte clar că „cele nevăzute" sunt ierarhiile îngereşti. Despre ierarhiile îngereşti s-au scris mai multe lucruri. Termenii folosiţi pe parcursul timpului referitor la ierarhiile îngereşti sunt destul de mulţi. În orice caz mai mulţi sfinţi părinţi ai Bisericii Ortodoxe vorbesc de existenţa îngerilor sub formă de ierarhii. Aceste ierarhii ale îngerilor au fost de mulţi asemănate în termenii omeneşti cu ierarhiile din cadrul unei armate sau a unei unităţi militare. În mod evident ierarhiile militare nu sunt ierarhii îngereşti. Sfinţii Părinţi pentru a putea face mai pe înţeles modul în care funcţionează îngerii lui Dumnezeu au folosit mai multe analogii. În acest sens, cea mai bună analogie a modului de operare a fiinţelor îngereşti a fost cea a IERARHIILOR.[1]

Termenul de ierarhie este un termen de origine elenă şi el înseamnă „început al sfinţeniei."[2] Evident există mai multe ierarhii în lumea în care trăim. Ştim de ierarhii profesionale, de ierarhii comerciale, de ierarhii industriale şi de ierarhii tehnice. Ştim că au existat ierarhii şi între marii filosofi antici.[3] Mai toţi marii sfinţi părinţi au scris despre ierarhiile îngereşti. În mare tot ce ştim la modul sigur despre îngeri este faptul că ei au fost mai mult decât orice fiinţe create de Dumnezeu mai înainte de facerea lumii. Prin urmare de ce este necesar să studiem marile adevăruri referitoare la ierarhia îngerilor.[4]

„In lucrarea "Ierarhia celesta", regăsim foarte multe referiri in legătura cu "beatificele ierarhii angelice prin care Tatăl Ceresc a manifestat plin de generozitate lumina Sa si cu ajutorul cărora noi putem sa ne elevam fiinţ a pana la splendoarea Sa absoluta".

Ierarhiile

În ortodoxia românească în special la mănăstirile din Nordul Moldovei găsim mai multe reprezentaţ ii ale ierarhiei îngerilor. A se vedea în acest sens pereţii exteriori ai mănăstirilor Voroneţ, Sucevița, Arbore, Humor şi ai restului mănăstirilor româneşti din acele regiuni.[5]

Ierarhiile cerești, spune Dionisie Areopagitul, participa la guvernarea întregii creații și sunt mult mai apropiate de Principiul Divin, reflectând într-o proporție mult mai mare voința divină decât se produce aceasta în cazul oamenilor. Într-adevăr "iluminările Principiului Divin se împlinesc mai întâi în ei și apoi prin ei ni se transmit nouă, oamenilor, revelațiile superioare".

Ierarhiile cerești sunt în număr de nouă, la rândul lor subîmpărțite în trei ordine majore, numite și triade: prima se află cel mai aproape de Dumnezeu și cuprinde Serafimii, Heruvimii și Tronurile, cei "cu mulţ i ochi și multe aripi". Al doilea ordin este format din Domnii, Virtuți (sau Puteri) și Stăpâniri, iar cel de-al treilea ordin este format din Începătorii, Arhangheli și Îngeri Ierarhia angelică a Serafimilor Despre semnificația numelor dată Serafimilor, Sfântul Dionisie afirma că: "neobosita și continua lor mișcare în cadrul Realității Divine, căldura, fierbințeala, clocotul acestei eterne mișcări continue, stabilă și fermă, care urmărește să-i aducă pe subordonații lor ierarhici la același nivel cu ei, elevându-le energia, făcându-i să ardă și să se "înflăcăreze" până ating o vibrație egală cu a lor, putere purificatoare de o intensitate asemănătoare cu cea a fulgerului, natura luminoasă și strălucitoare care

---

[1] Organizarea ierarhică a fiinţelor îngereşti este una cât se poate de complex şi greu de definit.

[2]"Probabil că de mai multe ori folosim în vocabularul nostru termenul de ierarhie fără să ştim de unde provine. Termenul elen este de ιεραρχια. La nivel evident nu se ştie exact de unde provine acest termen. Ştim doar că el este larg dezbătut de Sfântul Dionisie Areopagitul. „O **ierarhie** (în Greacă:**Ιεραρχία**, e derivat de la *ιερός*-ieros, sacru, şi *άρχω*-arho, regulă) este un sistem de ranguri pentru a clasifica oameni şi lucruri, unde fiecare element a sistemului (cu excepţia celui mai înalt element) e subordonat unui alt element. Unul din primii oameni care au utilizat acest termen a fost Areopagit care a folosit cuvântul în contextul unei ierarhii celeste, şi a unii ierarhii ecleziastice. Aceasta a fost originea definiţiei "domnia preoţilor". Unele biserici, ca cea Romano-Catolică şi cea Ortodoxă au tabele de organizare care sunt "ierarhice" în sensus modern a cuvântului (tradiţional Dumnezeu este zenitul ierarhiilor). Astăzi acest termen este întrebuinţat pentru a denumi sisteme ierarhice similare şi în alte contexte. O ierarhie poate uni unităţi direct sau indirect, vertical sau orizontal. Unele legături directe într-o ierarhie sunt la superiorul tău, sau la unul din subordonaţii tăi. Legături indirecte, însă pot să se extindă "vertical" în sus sau în jos pe mai multe căi în aceaşi direcţie. Totuşi, toate părţile ierarhiei care nu sunt unite într-un mod vertical pot fi unite între ele într-un mod "orizontal" unite prin o cale care merge în sus până la primul superior comun şi apoi înapoi în jos. Acest concept e ilustrat de către nişte coluctrători, unde nici unul nu e şeful lui celălalt, însă ambii au un superior în comun pe un rang mai înalt." Adus de la http://ro.wikipedia.org/wiki/Ierarhie.

[3]Ştim astfel de faptul că Platon sau Aristotel aveau întâietate faţă de restul marilor filosofi. Mulţi din istorie au înrercat să stabilească supremaţia ierarhică a platosnimului faţă de aristotelism. Oricum, există o ierarhie a filosofilor. În lumea antică lupta pentru supramaţie se dădea între Platon şi Aristotel.

[4]http://sebastianstanculescu.ro/ce-sunt-cele-noua-ierarhii-ceresti.

[5] http://ro.wikipedia.org/wiki/Bisericile_pictate_din_nordul_Moldovei.

nu se ocultează și care nu poate fi stinsă niciodată, luminând orice obscuritate și sublimând tot ceea ce este negativ, aceasta este semnificația numelui de Serafim."

Ierarhia angelică a Heruvimilor

"Cât despre numele heruvimilor, aceasta revelează puterea lor de a cunoaş te și contempla Divinitatea, capacitatea de a primi darul de lumină cel mai înalt și de a contempla demnitatea Principiului Divin în atotputerea sa originară, capacitatea lor de a se umple de înțelepciune și de a comunica, fără invidie, celor din ordinul următor, propria lor cunoaștere."

Ierarhia angelică a Tronurilor

"Cât despre numele Tronurilor, spirite foarte înalte și sublime, acesta ne arată că ei transcend datorită purității lor orice înclinații negative, că ei aspiră către vârful desăvârșirii într-un mod supraomenesc, că se dezic ferm de orice atitudine josnică, că stau într-un mod ferm și neclintit în jurul Celui Preaînalt, ca poarta ceea ce pogoară din Principiul Divin cu un calm de necrezut și în sfârșit că sunt purtătorii lui Dumnezeu, deschiși să primească darurile sale."

Ierarhia angelica a Domniilor

Să vedem acum ordinul intermediar al ființelor îngerești, numite Domnii, Virtuți sau Puteri și Stăpâniri, nume care ne revelează caracteristicile lor. "Eu cred", spune Dionisie, "că numele revelator al sfintelor Domnii ne arată capacitatea lor de elevare, care niciodată nu este diminuată, fiind liberă de orice compromis; ele nu coboară, nu răspund niciodată unei realități dizarmonioase și tiranice, sunt deasupra oricărei aservirăți degradante, intră cât mai mult posibil în comuniune cu Principiul Divin."

Ierarhia angelica a Virtuț ilor

Numele sfintelor Virtuți semnifică curaj în toate activitățile, un curaj care nu obosește niciodată să cumuleze lumina Principiului Divin și care este intens și ferm orientat spre a-L reflecta pe Dumnezeu în ființa lor."

Ierarhia angelica a Stăpânirilor

"Cat despre numele sfintelor Stăpâniri aceasta arată egalitatea în grad cu Domniile și cu Virtuțile, abilitatea de a acumula daruri divine, puteri supraomenești."

Ierarhia angelica a Incepătoriilor

A treia ierarhie cerească cuprinde Începătoriile, Arhangheli și Îngeri. Dionisie spune: "Numele Intaietorilor indică un caracter divin suveran și o putere de comandă, care este în perfectă consonanță cu puterile suverane; ei se modelează după același Principiu Unic, izvor al tuturor principiilor; ei, cu ajutorul bunei coordonări a ierarhiilor suverane, exprima acest principiu ca Principiu ordonator suveran."

Ierarhia angelica a Arhanghelilor

"Sfântul ordin al Arhanghelilor, prin poziția sa centrală în ierarhie este legată în mod egal atât de sfintele începătorii cât și de Îngeri." Arhanghelii "primesc pe scara ierarhică lumina Principiului Divin prin intermediul ordinelor primare și le transmit plini de bunătate Îngerilor, care la rândul lor ni le manifestă noua, ca răspuns la sfintele atitudini ale celor care devin iluminați de Divin.

Ierarhia angelica a Îngerilor

"Cu îngerii", spune Dionisie Areopagitul, "se încheie și se completează ordinele Ființelor cerești, pentru că îngerii, ultimele dintre entitățile cerești, posedă caracterul de mesageri și sunt cei mai apropiaţ i de noi; de aceea, mai mult lor decât celorlalți li se potrivește numele de îngeri deoarece sarcina lor este aceea de a se ocupa de tot ceea ce este manifestat și mai mult, de lucrurile din lumea aceasta. Rezumând în final îndatoririle și rolul ierarhiilor cerești, Dionisie Areopagitul afirmă că "Inteligențele cerești sunt toate revelatoare și mesagere a ceea ce le precede. Cele mai elevate sunt animate direct de Dumnezeu, în timp ce celelalte, fiecare după forţele lor sunt sub tutela entităților animate de Dumnezeu."[6]

Fără nici o îndoială pentru cei care sunt interesaţi se pot spune multe despre orânduirea îngerilor. Îngerii sunt mai mult decât orice ființe care au un anumit tip de organizare şi de a funcţiona modul lor este prin excelenţ ă unii ierarhic. În vremurile noastre spre deosebire de timpurile sfinţilor părinţi, nu mai sunt prea mulţi interesaţi de existența îngerilor. Îngerii au mai mult decât orice o organizare ierarhică care stă sub conducerea lui Dumnezeu. Diferitele organizări ale îngerilor variază de la epocă la epocă. Astfel au fost mai mulţi teologi care au încercat să stabilească o ierarhie a îngerilor. În orient s-a convenit că cea mai superioară ierarhie a îngerilor este cea a

[6]http://www.esoterism.ro/ro/ierarhiiangelice.php.

serafimilor. Serafimii sunt cei care după mai toţii sfinţii părinţi ai funcţii cât se poate de evidente de slujire a lui Dumnezeu. În acest sens, pe parcursul veacurilor au existat mai multe persoane care au încercat răstălmăcirea învăţăturilor despre îngeri.[7] Îngerii şi ierarhia lor sunt încă subiecte pe care trebuie să facem cât putem mai mult încercări de a elucida realitatea lor. În zilele noastre se cuvine să trăim cât mai mult în „exemplul îngerilor" lui Dumnezeu şi nu prea mult în propriile noastre căi şi modalităţi de înţelegere.

Se cuvine să ştim că dincolo de toate modalităţile de angheologie pe care le avem astăzi rămân tradiţionale învăţ ările ortodoxe.[8]

ANGHEOFILIA

Lucrarea de faţă este mai presus de orice o lucrare care se înscrie pe tradiţia Filocalicei[9] Sfântului Nicodim Aghioritul. Din câte ştim Filocalia este mai mult un compendium de lucrări teologice care se axează în jurul idei iubirii de frumos. Plecând de la bazele filocalice puse de Sfântul Nicodim Aghioritul în secolul al XVIII-lea, mă voi strădui pe cât îmi este cu putinţă să aprofundez aceste baze teologice. Evident că Filocalia este una dintre cele mai complexe lucrări de spiritualitate din Biserica Ortodoxă.[10] Trebuie să evidenţiem aici că Filocalia Sfântului Nicodim Aghioritul are numai 4 volume.[11] Varianta oficială a Filocaliei în limba română este de 12 volume.[12]

Evident Filocalia este mai mult decât orice o introducere în chipul frumuseţii lui Dumnezeu. Evident că există frumuseţe în cosmos, în lumea naturală cum ar fii un apus de soare, sau un cer înstelat. Ceea ce a încercat Sfântul Nicodim Aghioritul în Biserica Ortodoxă a fost să evidenţieze „nevoia de a fii conştienţi de frumuseţea lui Dumnezeu sau a vieţuirii cu Dumnezeu." Înţelegem astfel că a fiii ortodox înseamnă să fii o „persoană filocalică." În ciuda a mai multor tendenţioase răstălmăciri rău intenţionate a sensului ortodoxiei şi a sensului expresiei de a fii ortodox, o cât se poate de evidentă dimensiune a ortodoxiei este cea filocalică.[5] Prin urmare, un sens al ortodoxei ca şi experienţă a lui Dumnezeu este cel filocalic. În general în răsăritul ortodox nu s-a conceput niciodată experienţa lui Dumnezeu ca o experienţă a răului şi a urâtului. În acest sens, în ortodoxie noţiunea de rău este o noţiune bipolară sau mai bine spus o noţiune care este pe aceiaşi lungime de undă cu noţiunea de urât, la fel cum noţiunea de bine este pe aceiaşi lungime de undă cu noţiunea de frumos.[13] Prin urmare, este cât se poate de evident că ortodoxia părinţilor noştii a fost mai presus de orice filocalică.

Evident că ar fii fost foarte uşor pentru Sfântului Nicodim Aghioritul de la moartea căruia sărbătorim 200 de ani să scrie o lucrare de angheolofilie. Prin urmare ţin să precizez încă de la început că titlul acestui studiu este tributar Sfântului Nicodim Aghioritul. Prin anghelofilie am voit să arăt mai presus continuitatea iubirii de frumos sau la drept vorbind faptul că următorul pas în iubirea de frumos este iubirea de îngeri. Teologia numeşte iubirea de îngeri angheolofilie. În orice caz, angheolofilia este un termen angheologic. La fel cum din punct de vedere teologic se vorbeşte de anghelodulie, la fel vorbim şi de angheolofilie.

---

[7] Un astfel de roman este şi romanul Îngeri şi demoni a lui Dan Brown care pune bazele unei anghelologii netradiţionale menită să „răstălmâcească" ceea ştim din tradiţia ortodox şi din Sfinţii Părinţi. http://en.wikipedia.org/wiki/Angels_&_Demons. Mai recent acest roman a devenit şi subiectul unei producţii cinematografie extreme de urmărite pe glob având ca protagonist pe actorul Tom Hanks.

[8] O măsturisire anghelologică despre existenţa îngerilor a facem când cântăm imnul liturgic „ceea ce eşti mai mărită decât serafimii şi mai mărită decât heruvimii." Imnul „Cuvine-se cu adevărat..." este un imn cât se poate de cunoscut în zilele noastre. Fără să ne dăm seama el este şi o măsturisire anghelologică.

[9]http://www.filocalia.ro/.

[10]http://ro.orthodoxwiki.org/Filocalia.

[11]În acest sens, lucrarea regretatului părinte Dumitru Stăniloae de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti este mai mult o aprofundare a conţinului filocalic. Trebuie să evidenţim că Filocalia în prima ei sinteză a fost realizetă la Sfântul Nicodim de la Muntele Athos.

[12]Acest lucru se datorează Părintelui Dumitru Stăniloae care a amplificat Filocalia la mai multe texte patristice. [5] Opusul filocaliei este „cacofilia" sau mai bine spus iubirea de urât.

[13] Trebuie să menţionăm că opera sfântului Nicodim este mult mai amplă: *Pidalion sau Cârma Bisericii Ortodoxe*, ed. Credinţa Strămoşească , f.l., 2007 (la autor este trecut numele Patriarhului Neofit al Constantinopolului) *Războiul nevăzut*, Anastasia, Bucureşti, ???; Egumeniţa, Bucureşti, an *Paza celor cinci simţuri*, Anastasia, Bucureşti, 1999; Egumeniţa, Bucureşti, an *Hristoitia (Bunul moral al creştinului)*, Egumeniţa, Bucureşti, an ???? *Despre vrăjitorie*, traducere din limba greacă de Ion Diaconescu, editura Sophia, Bucureşti, an 2003 *Carte foarte folositoare de suflet. Sfătuire către duhovnic*, Egumeniţa, Bucureşti, an ; Editura Mitropoliei Banatului, an 1997, *Grădina darurilor. Tâlcuire la Cântarea Maicii Domnului*, editura Sophia, Bucureşti, an ??? *Apanthisma.*

Rugăciunile Sfinţilor Părinţi, editura Sophia, Bucureşti, an ??? Cuv. Efthimie Zigaben, Sf. Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinţilor Părinţi*, 2 volume, Egumeniţa, Bucureşti, an ???? Sf. Nicodim Aghioritul, Neofit Kafsokalivitul, *Deasa împărtăşire cu Preacuratele lui Hristos Taine*, traducere de Arhim. Petroniu Tănase, Ed. Reîntregirea [Isvoare duhovniceşti], Alba-iulia, an????.

Biserica Ortodoxă în esenţa ei este o Biserică anghelofilă. Cel mai amplu cult pe care îl are Biserica în acest sens este în faţa arhanghelilor Mihail şi Gavriil. Tradiţia ortodoxă cunoaşte însă şi alte fiinţe îngereşti: Rafail, Ragueil, Mesail, Serafiel, Heruviel şi mulţi alţii pe care limitele impuse de spaţiu nu ne pot permite să îi menţionăm. Prin urmare o scurtă definiţie a angheolofiliei este „iubirea de îngeri." Trebuie să afirmăm în prezentele rânduri faptul că în esenţa lui cultul ortodox este un cult anghelofil. Prin urmare, iubirea de îngeri este o parte din agheolodulie sau mai bine spus din cultul îngerilor.

Prin urmare, Biserica Ortodoxă este o Biserică anghelofilă o Biserică a iubirii îngereşti şi a iubirii de îngeri.[14] În ori ce caz, în ortodoxie nu s-a scris mai nimic despre angelofilie în sens expres sau distinct. Evident, ortodoxia este în acest sens, o religie a iubirii de îngeri. Iubirea de îngeri sau angheolofilia are mai multe aspecte. Anghelofilia este desprinsă în acest sens din teofilie adică din iubirea de Dumnezeu. Evident cea mai de sus treaptă a ortodoxiei este teofilia. Evident există o puternică legătură între teofilie şi angheolofilie.[15]

Am putea spune că ortodoxia este o tradiţie angheolofilă de la apariţia ei. Cea mai concretă dovadă a acestei angheolofilii din punct de vedere ortodox este exprimată de Sfântul Ioan Teologul în Apocalipsa sa. Au trecut mai bine de 1900 de ani de la scrierea Apocalipsei pe insula Patmos din marea Egee. Ortodoxia consideră Apocalipsa Sfântului Ioan mai presus de orice o lucrare de angheolofilie.[16]

Prin urmare, este necesar să aprofundăm temele de angheologie. Evident că anghelofilia este mai presus de orice o rudă a angelologiei.[17] În ori ce caz, semnele unei angheologii sănătoase implică mai mult decât orice anghelofilia. Omul a fost creat mai presus de orice ca şi un fel de angheofil, ca şi un mediu de comunicare cu îngerii. Acest lucru a fost afirmat de Biblie prin expresia prin care ni se spune că omul a fost creat „cu puţin mai mic decât îngerii."[18] Am putea spune că de aici ar putea reieşii un fel de concluzie clară anghelologică. Evident, lumea îngerilor nu este lumea „extratereştrilor" din seriale şi emisiunile SF pe care le vedem pe micile şi marile ecrane.[19] Atunci ce să fie această lume a îngerilor? Încercări de definire a existenţelor îngereşti au fost făcute din cele mai vechi vremuri. Astfel, dacă studiem numai limbile balcanice vom vedea enorm de multe denumiri la existenţele îngereşti: existenţe netrupeşti, făpturi cereşti, spirite vii, enumerarea ar putea continua. Evident, îngerii şi oamenii la un anumit nivel se înrudesc sau mai bine spus ar trebuii să se înrudească. Omul înduhovnicit este şi un om îngeresc. Cunoaşterea lui Dumnezeu implică cu sine şi o cunoaştere sau o „experimentare îngerească." Experimentarea îngerilor duce cu cine la angheolofilie. Am putea spune că în latura ei cea mai profundă ortodoxia este „angheolofilă." Mai mult decât atât, ortodoxia este un îndemn la anghelofilie. A iubii îngerii înseamnă a Îl iubii pe Dumnezeu. Evident că Sărbătoarea Buneivestiri din calendarul ortodox este cel mai evident exemplu al anghelofiliei. Nu credem că exagerăm dacă spunem că Bunavestire este un eveniment angheolofil sau am putea spune că Bunavestire pune din punct de vedere biblic bazele anghelofiliei contemporane.

O formă evidentă a anghelofiliei este iconografia. Reprezentarea imagistică a îngerilor pe iconostas sau în icoanele devoţionale din casele particulare este tot o formă de angheolofilie. Din câte ştim cei mai reprezentaţi îngeri sunt arhanghelii Mihail şi Gavriil. Am putea spune că în mare orice ortodox este un anghelofil.[20] Ortodoxia este

---

[14] Ţin să evidenţiel "riscurile" la care m-am supus alegând acest titlu al prezentului volum. Aceasta fiindcă exixtă conotaţii imorale din punct de vedere terminologic al termenului de "filie." În tradiţia ortodoxă există mai mulţi termeni ai cuvântului "filie" cum ar fii: hristofilie, pnevmatolofilie, triadofilie, soteriofilie, eclesiofilie şi alţii asemenea.

[15] Acest lucru a apărut cît se poate de evident în scrierile sfinţilor părinţi şi a marilor părinţi ai Bisericii.

[16] Fără nici o îndoială am putea spune că Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul este mai presus de orice un început a ceea ce am putea numii „tradiţia angheolofilă a ortodoxiei." Aceasta este cât se poate de contrar mărturiilor contemporane care consideră tradiţia ortodoxă o tradiţie a „obscurantismului" şi a „lipsei de actualitate."

[17]http://www.visionaryliving.com/category/angels-and-faries/. Am putea face aici o referinţă la americanca Rosemary Helen Guilley care a scris o lucrare de angheologie denumită "Enciclopedia îngerilor..

[18] Evident pentru o persoană cu frica de Dumnezeu această expresie „cu puţin mai mic decât îngerii" este mai presus de orice o distincţie ontologică. Prin urmare ontologic omul nu poate devenii un înger. În creştinsim problema angelofilei este cât se poate de acută existând enorm de multe aspecte legate de anghelofilie.

[19] Din nefericire mai mulţi oameni din ziua de astăzi fac mari confuzii între referinţe biblice exacte la personajele îngereşti biblice şi la existenţe extraterestre. Este vorba de aşa numitul fenomen UFO sau OZN. Evident îngerii nu sunt OZN sau UFO. Atunci am putea fii întrebaţi ce sunt ei? Poziţia Ortodoxiei este că indiferent dacă Dumnezeu a creat alte forme de viaţă în univers [fiinţe extratereste sau aşa numiţii „aliens" în argoul SF al zilelor noastre] Domnul Iisus Hristos este o persoană care „a fost, este şi va fii" (ca să ne exprimăm într-un limbaj apocaliptic. Prin urmare, existenţa altor vieţi în univers nu condiţionează actele şi faptele lui Hristos Dumnezeu ca şi Fiul lui Dumnezeu. Aceasta o spunem pe fondul invaziei imaginare SF a zilelor noastre când peste tot suntem asaltaţi cu personaje extratereste cât se poate mai hidoase şi mai ieşite din comun. Evident că în infinitatea Sa Dumnezeu putea crea mai multe lumi. În cele din urmă problema nu ne priveşte ca şi persone umane care am fost „creaţi pentru a stăpânii lumea de aici."

[20] Prin urmare autorul prezentului volum este şi el un anghelofil. Prin urmare dedic această lucrare tuturor iubitorilor de îngeri care probabil nu sunt conştienţi de anghelofilia ei. A enumera pe toţi cei care au sentimente anghelofile ar fi mult prea mult. Ne putem aduce aminte de un mare anghelofil al vremurilor antice: Sfântul Dionisie Areopagitul care pe linie apocaliptică putem spune că a scris primul mare tratat de anghelofilie din istorie.

astfel o dimensiune a angheolofililor. Evident este destul de greu să redăm repere exacte ale anghelofiliei după termenii cibernetici ai lumii contemporane. Prin urmare, trebuie să ţinem cont că angheolofilia este ceva care depăşeşte dimensiunea pur ş tiinţ ifică. Anghelofilia este mai mult decât orice un fel de experimentare a intermediarilor dintre Dumnezeu şi om. Nu putem ajunge la Dumnezeu decât prin îngerii Lui. Cine sunt aceşti îngeri? Îngerii sunt făpturile lui Dumnezeu prin care Dumnezeu a adus totul întru fiinţă. Mai mult decât orice îngerii sunt existenţe inteligente. Este greu de crezul că îngerii nu sunt înzestraţ i cu inteligenţă din moment ce ei au co-creat cu Dumnezeu complexitatea universului. Sursă a tuturor galaxiilor şi a planetelor este Dumnezeu care a creat totul prin îngerii Săi. Prin urmare, angheolofilia este şi cosmologie.[21]

Evident despre îngeri ştim că au mai multe funcţ ii. Îngeri au fost pe parcursul existenţei omeneşti subiect de atracţie a mai multor eruditi, mari intelectuali şi mari oamenii de litere.[15] Evident bazele cultice ale anghelofiliei le găsim eventual în cultul iudaic. Din câte ştim cele mai multe referinţe la cultul îngerilor le avem în Vechiul Testament. Prin urmare, religia nu vorbeşte numai de angheologie ci ea a pus bazele anghelofiliei.[16] Ceea ce nu se vorbeşte expres referitor la cultul îngerilor este aspectul anghelofilic. Cultul îngerilor este propriu zis anghelofil sau mai bine spus este o expresie a anghelofiliei. Evident din punct de vedere al Noului şi al Vechiului Testament, cultul îngerilor este mesianic.[17]

Evident în acest studiu nu ne vom baza pe elemente necanonice sau apocrife ale tradiţiei Bisericii. Biserica Ortodoxă a fost ataşată pe parcursul veacurilor în special de figura a doi arhangheli: Mihail şi Gavriil. Ei au fost statorniciţi de către ortodoxie să fie parte din cultul îngerilor.[22] Pe ei în vedem cel mai adesea reprezentaţ i iconic.[23] Evident că există cât se poate de multe implicaţii angheofile în iconografie şi pictură. Trebuie să ţinem cont că conform sinoadelor ecumenice pictura îngerilor nu este artă şi este iconografie, prin urmare este ceea ce se denumeşte în termeni seculari ca şi „artă sacră."[24] Evident, Ortodoxia a fost cât se poate de precaută de reprezentarea îngerilor sub forme „necanonice", reprezentarea îngerilor având .o menire cultică. Prin urmare, ortodoxia consideră în reprezentările îngereşti canonic numai[25]ceea ce este scris în conformitate cu scrierile şi prevederile erminiilor ortodoxe[26]

---

[21] Despre aspectul cosmologic al angelofiliei este mai greu de redat ceva cât se poate de conslusiv. Avem motive să credem că îngerii iubesc cosmosul pe care îl şi stăpânesc. Evident nu putem cunoaşte toate tainele cosmosului fără sprijinul îngerilor. Acest lucru a fost pentru prima dată exprimat în Vechiul Testament. Înţeleptul Solomon a fost printre primii mari înţelepţi ai lumii antice care şi-a dat seama că roul îmngerilor, a serafimilor, a heruvimilor şi a restului făpturilor create de Dumnezeu în lumea nevăzută este cât se poate de evident.

[22] Bineînţeles că nu ei sunt unicii îngeri pe care cultul ortodox îi are în cadrul său. Aceşti doi arhangheli sunt parte din cultul public al Bisericii.

[23] În timpul perioadei iconoclaste au fost ample dezbateri referitoare la problema reprezentării îngereşti (este vorba de perioada sinoadelor ecumenice 325 la anul 787). Astfel, ortodoxia a acceptat reprezentarea îngerilor în diferite ipostaze. Condiţia de bază pe care ortoodxia o pune tuturor pictorilor şi a artiştilor este faptul că în trebuie să picteze cu conştiinţa că îngerii sunt parte din cultul legat de persoana lui Dumnezeu. Ca şi autor al îngerilor, Dumnezeu este Cel care primeşte iubirea şi profunzimea cultului pe care îl aducem îngerilor. Ştim din Apocalipsa Sfântului Ioan că îngerii nu au voit să primească închinarea Sfântului Ioan când acesta a avut descoperirea apocaliptică. Sfântul Ioan ne spune că îngerul căruia el a voit să i se închine a spus să se închine numai lui Dumnezeu.

[24]Calendarul ortodox a hotărât mai multe zile de cinstire a îngerilor: este vorba de zile anghelofile am putea să le enumerăm: aceasta este Soborul sau Adunarea mai-marilor arhistrategi (capetenii) Mihail si Gavriil si a tuturor Puterilor ceresti celor fără de trupuri - se sărbătoreşte la 8 noiembrie. Vechimea ei se urcă pana in sec. V. La origine a fost simpla aniversare anuală a sfinţirii unei biserici a Sfintului Arhanghel Mihail, ridicată la termele lui Arcadius din Constantinopol; de aceea, în cele mai vechi sinaxare apare ca o sărbatoare numai a Arhanghelului Mihail. Mai tarziu şi-a largit obiectul la cele două căpetenii îngeresti (Mihail si Gavriil) şi apoi a devenit o sărbătoare comună a tuturor Sfinţilor îngeri de toate categoriile, cum apare in Mineiele ortodoxe de azi (vezi Mineiul pe noiembrie, ziua 8, la Sinaxar). În afara de această sărbătoare principală a Sfinţilor îngeri, în Mineiele ortodoxe mai gasim înca patru zile liturgice (sarbatori fara ţinere) consacrate pomenirii sfinţilor arhangheli sau unor minuni facute prin puterea lor, şi anume: la 6 septembrie, se săvârşeşte pomenirea unei minuni facute de Sf. Arhanghel Mihail, la Chones, in Colosse din Frigia, unde exista inca din vechime o vestita biserica a SfantuluiArhanghel Mihail, devenita centru de pelerinaj (vezi Mineiul pe septembrie, ziua 6, la Sinaxar). Sărbătoare locala la început, ea a fost generalizata în toata Ortodoxia în timpul împaratului Manuel Comnenul, in sec. XI. La 26 martie, adica a doua zi după praznicul Buneivestiri, prăznuim Soborul mai-marelui voievod Gavriil, cel de al doilea personaj principal al evenimentului Buneivestiri. Sărbatoarea pare a fi destul de veche, fiind preluată de Bizant din tipicul Ierusalimului şi al minastirii Sf. Sava (vezi Sinaxarul din Mineiul pe martie, ziua 26). Ea exista probabil înca din sec. V, deoarece o gasim şi la sirienii monofiziti, la aceeaşi dată ca la ortodocşi. La 13 iulie, praznuim iarăşi Soborul (al doilea) al marelui arhanghel Gavriil, care este, probabil, la origine ziua sfinţirii vreunei biserici vestite a Sfantului Arhanghel Gavriil sau ziua arătarii lui în vreo astfel de biserică (Sinaxarul respectiv din Minei nu da nici un fel de explicaţii asupra originii sau obiectului sarbatorii). La aceasta, am mai putea adauga o alta serbare a arhanghelului Gavriil din Adin, in ziua de 11 iunie (fără slujbă), cand se comemorează apariţia acestui sfânt arhanghel la o chilie din Sf. Munte (Adin), unde el ar fi învăţat pe un călugar să cânte pentru prima oara partea de la început a Axionului Sfintei Fecioare: Axion estin, adica: Cuvine-se cu adevarat.. (vezi Sinaxarul din Mineiul pe iunie, ziua 11); faptul s-ar fi intamplat prin sec. X, iar serbarea a ramas până azi limitată la manastirile atonite. http://www.crestinortodox.ro/alte-articole/70649-sarbatorile-inchinate-sfintilor-ingeri-in-cultul-ortodox.

[25] Raportul dintre artă sacră şi iconografie este o veche preocupare a Ortodoxiei. Aceasta a fost acum mai bine de câteva secole, astăzi însă putem vorbii şi de reprezentări „digitale" sau „cinematografiece ale îngerilor şi a existenţelor înegreşti." În acest sens, învăţătura sinoadelor

Evident lucrarea de faţă nu poate să cuprindă toate aspectele anghelofile din istoria umanităţii. Mai presus de orice lucrarea de faţă este un efort de a arăta dimensiunea profund anghelofilă a anticilor şi a celor din Evul Mediu. Sper ca rândurile mele să vină în ajutorul celor care voiesc să ducă o viaţă îngerească şi în acelaşi timp să devină din ce în ce mai conştienţi de dimensiunea anghelofilă a existenţei noastre.

CUVÂNT LA RUSALII SAU LA CINCIZECIME

"Şi când a sosit ziua Cincizecimii, erau toţi împreună în acelaşi loc. Şi din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, şi a umplut toată casa unde şedeau ei. Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre ei. Şi s-au umplut toţi de Duhul Sfânt şi au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi. Şi erau în Ierusalim locuitori iudei, bărbaţi cucernici, din toate neamurile care sunt sub cer. Şi iscându-se vuietul acela, s-a adunat mulţimea şi s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei vorbind în limba sa." Fapte 2, 1-6.

Textul de la Faptele Apostolilor este considerat textul fundamental al Sărbătorii Rusaliilor sau a Cincizecimii. Sărbătoarea Cincizecimii are mai mult decât orice de a face cu spiritualitatea lui Dumnezeu sau a existenţei spirituale a lui Dumnezeu. În acest sens Dumnezeu este prezentat în această sărbătoare ca şi spirit sau ca şi existenţă spirituală. Rusaliile sunt sărbătoarea care afirmă spiritualitatea existenţei lui Dumnezeu. În acest sens textul de mai sus ne arată că Dumnezeu nu este materie ci mai mult spirit. Ca şi creator al materiei şi al universului Dumnezeu este mai presus de materie şi de univers.

Sărbătoarea Cinzecimii este o sărbătoare cu profunde implicaţii spirituale. Aceste implicaţii ţin mai mult de crezul umanităţii în spiritualitatea lui Dumnezeu. În special în Ortodoxie nimeni nu crede în Dumnezeu ca şi fiinţă ce nu are atribute de natură spirituală. Sărbătoarea Rusaliilor după cum este cunoscută în popor este o sărbătoare care vine să întâmpine necesitatea omului modern se spiritualitate. În lumea noastră sunt mai multe curente spirituale care ni-L prezintă pe Dumnezeu în diferite „lumini" spirituale. În acest sens, ştim de budism, de hinduism, de şintoism, de curentele New Age şi de multe alte prezenţe religioase din lumea noastră care ne prezintă afirmaţii ale spiritualităţii lui Dumnezeu.

Veacul în care trăim noi este unul material sau mai bine spus un veac al materialităţii sau un veac al ataşamentului de materie. Aceasta poate fii văzută de la ştiinţe, la arte, la comerţ şi la economie. Sărbătoarea Rusaliilor, o veche sărbătoare creştină este o sărbătoare care ne cheamă să mergem dincolo de aspectul material al existenţei lumii în care trăim şi să ajungem la existenţa lui Dumnezeu care este una de origine spirituală. Nevoia de spiritualitate este una destul de evidentă în zilele noastre.

Pieţele financiare toate ne fac să credem că viaţă noastră nu depinde de Dumnezeu ci mai mult de marii „antreprenori economici ai

diferitelor companii internaţionale cu tranzacţii globale." Din fericire lumea în care trăim este o lumea a economiilor globale dar nu este o lume a spiritualităţilor globale în care valorile morale şi ortodoxe sunt chestionate din ce în ce mai mult. Nevoia de a ne propria de spiritualitatea lui Dumnezeu este cât se poate de evidentă. Deşi trăim într-o lume materială sărbătoarea cincizecimii vine să ne cheme să facem în cercarea de a depăşii graniţele acestea lumii şi de a ne îndrepta în spre Dumnezeu.

Pentru mulţi din zilele noastre este chiar incontestabil faptul că Dumnezeu este o fiinţă spirituală şi El este Cel care a creat materia şi

tot ceea ce există. Dumnezeu a adus totul din fiinţă nefiinţ ă într-un mod imaterial şi nu într-un mod imaterial. Personalitatea din istoria Bisericii care s-a remarcat cel mai mult în ceea ce priveşte doctrina referitoare la spiritualitatea lui Dumnezeu a fost sfântul Vasile cel Mare care a scris o lucrare despre Duhul Sfânt. În acest sens, încă din primele pagini din Biblie ni se spune că „Duhul lui Dumnezeu se purta peste ape."

Existenţa spirituală a lui Dumnezeu este afirmată de toţi misticii şi teologii iudaici din primele apariţii ale iudaismului. Această existenţă spirituală a lui Dumnezeu a fost afirmată şi de restul autorilor creştini şi crezul în spiritualitatea lui Dumnezeu a fost preluat şi de spiritualitatea creştin ortodoxă. În această spiritualitate întruparea

---

ecumenice [la timpul lor progresul tehnic şi ştiinţific nu era atât de dezvoltat ca şi în vremurile noastre] nu trebuie privită în litera lui ci în „duhul" lor. A se vedea în acest sens canonul 9 al Sinodului al VII-lea Ecumenic: „Toate jucăriile copilăreşti şi glumele nebuneşti, scrierile mincinoase, şi cele care s-au făcut (alcătuit) împotriva cinstitelor icoane, trebuie să se predea episcopului Constantinopolului, spre a fi puse la o parte (scoase din circulaţie) împreună cu celelalte cărţi eretice. Iar dacă sar afla cineva ascunzându-le pe acestea, de ar fi episcop, ori presbiter, ori diacon, să se caterisească, iar de ar fi laic ori călugăr, să se afurisească. http://www.canoaneortodoxe.net/pdf/2.Canoanele%20Sinoadelor %20Ecumenice/Canoane_VII_ec.pdf.

[26] În special Erminia Sfântului Dionisie de Furna. Acesta nu este numai o creaţie bizantină ci este o creaţie care depăşeşte categoriile de interpretare bizantine intrând in panteonul cultural al umanităţii.

Fiului lui Dumnezeu este privită ca şi un eveniment central al istoriei omenirii, după expresia Sfântului Ioan Teologul: „Cuvântul trup S-a făcut."

Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos vine să confirme existenţa spiritualităţii lui Dumnezeu şi mai mult decât orice necesitatea de

a intra în relaţia dialogică cu Dumnezeu. Fără a Îl căuta pe Dumnezeu şi spiritualitatea care ne pune în legătură cu El viaţa omului este mai mult decât orice o viaţă pierdută. Singurul care poate da sens vieţii omului este Dumnezeu şi viaţa în Dumnezeu. Fără Dumnezeu viaţa omului este mai mult decât orice căderea în abis şi imposibilitatea de a mai ieşii din abisul existenţei fără Dumnezeu. Dincolo de evenimentul istoric al Cincizecimii sărbătoarea de Cincizecimii este o sărbătoare care ne cheamă la comuniune cu spiritualitatea existenţei lui Dumnezeu.

Dacă Îl căutăm pe Dumnezeu trebuie să ştim că pe Dumnezeu Îl putem găsii în existenţa Sa spirituală. Noul Testament a mărturisit încă de acum 2000 de anii că Dumnezeu este spirit sau duh şi cei care i se închină şi trebuie să i se închine în duh şi în adevăr. Mai presus de orice se cuvine să Îl căutăm pe Dumnezeu şi să ne apropiem de El şi acest lucru să dea roade în mediul din jur. Apropierea sau cunoaşterea lui Dumnezeu este ceea ce dorim cel mai mult. Nici un om sănătos nu v-a respinge cunoaşterea lui Dumnezeu. Dar sunt şi oamenii fără de Dumnezeu care nu vor să se ridice la căutarea sau la setea de Dumnezeu şi vor să trăiască o viaţă lipsită de Dumnezeu. Să ne aducem aminte că la anul 33 după Hristos chiar Domnul Hristos fusese executat în modul cel mai ruşilor pentru crezul să în Dumnezeu Tatăl. Dacă la momentul în care Hristos a trăit pe pământ unii din oameni au ajuns la concluzia că Fiul lui Dumnezeu trebuia executat în modul cel mai abject cu putinţă ce ne-ar face să credem că oamenii zilelor noastre s-au schimbat?

Timpurile noastre sunt timpuri în care noţiunea spiritualităţii lui Dumnezeu este din ce în ce mai chestionată din moment ce trăim

timpuri în care banul şi iubirea de avuturi dictează în mai toate aspectele vieţii noastre. Teologii consideră că sărbătoarea Rusaliilor este o sărbătoare care are de a face cu noţiunea de spiritualitate a lui Dumnezeu şi cu modalitatea de a relaţ iona spiritual cu Dumnezeu. Aceasta este probabil una dintre cele mai superioare forme de cunoaştere a lui Dumnezeu.

CUVINTE DESPRE IDEALURILE EUROPENE

Ţin să menţionez încă de la început că subiectul de faţă este teză de doctorat pentru mai mulţi mari eruditi, filosofi, şi chiar intelectuali. Poate că cititorul acestor rânduri v-a găsii destul de nepotrivit ca un teolog ortodox să scrie ceva despre idealurile sau despre problematica europeană, aceasta mai ales acum când există atât de multe organizaţii europene care mai de care mai renumite şi mai celebre.[27] Cel mai recent eveniment major survenit în Europa este probabil realizarea Uniunii Europene. Mai mulţi dintre intelectualii zilelor noastre vor păreri plauzibile legate de aceste evenimente. Se aşteaptă ca şi din partea Bisericii Ortodoxe să fie exprimate anumite puncte de vedre sau păreri. În orice caz, datorită existenţei a mai multor Biserici Ortodoxe pe continentul european mă gândesc să scriu câteva rânduri referitor la acest subiect, aceasta în măsura în care şi cititorul îmi v-a îngădui.[28]

Sunt puţini dintre noi care ştiu că termenul de Europa nu este de fapt un termen european în sensul real. Termenul de Europa provine de fapt din Fenicia sau mai bine spus actualul Liban. În acest sens aş vrea să scriu mai mult împotriva mitologiei referitor la Europa.[29] Europa a fost o prinţesă din Fenicia din lumea antică. Această prinţesă a favorizat relaţiile comerciale cu locuitorii din Elada sau Grecia antică. Ca şi semn al preţ uirii acestor relaţii comerciale şi economice, grecii antici, în special filosofii au denumit regiunea geografică în care s-au stabilit cu acest nume. Acesta nu este un adevăr de natură mitologică ci mai mult un adevăr de natură istorică.

Mai presus de orice trebuie să ştim că pe continentul european sunt destul de multe biserici ortodoxe. Din nefericire mentalitatea europeană contemporană din punct de vedere religios nu este una ortodoxă. Aceasta este mai mult o problemă de religie şi de teologie. Încă din primele rânduri trebuie să spun că nu m-am gândit prea mult să scriu ceva mai pe larg despre ceea ce înţeleg prin idealuri europene. În orice caz, mai cu toţii care ne aflăm în acest spaţiu geografic studiem la geografie noţiunea de Europa,[30] încă din timpul studiilor elementare. Gândul de a scrie

[27]Personal sunt extrem de sceptic referitor la „inflaţia organizaţională" europeană la care asistăm cu toţii, care se manifestă în unităţi şi corpuri religioase sau economice care mai de care mai reprobabile.

[28]Mai recent se vorbeşte chiar şi de o „Nouă Europă," sau de „Colegiul noua Europă."

[29] Victor Kernbach, *Dicţionar de mitologie generală*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989. Anca Balaci, *Mic dicţionar de mitologie greacă şi romană*, Editura Mondero, Bucureşti, 1992, , George Lăzărescu, *Dicţionar de mitologie*, Casa Editorială Odeon, Bucureşti, 1992. N.A.Kun, *Legendele şi miturile Greciei Antice*, Editura Lider, Bucureşti, 2003.

[30] Termenul de Europa este un termen controversat în zielel noastre. Nu sunt adeptul controverselor de nici un fel fel. http://ro.wikipedia.org/wiki/Europa.

ceva despre idealurile europene mi-a venit cu mai multă vreme în urmă după o lectură a volumului Părintelui Profesor Arsenie Vliangoftis[31] Ereziile contemporane: o adevărată ameninţare.

Ceea ce aş vrea să evidenţiez încă de la început este că Europa pe care o putem cunoaşte de la originile ei nu este foarte asemănătoare cu Europa secolului al XXI-lea. Este adevărat că s-a scris multe despre istoria Europei şi despre trecutul continentului european. Se vorbeşte de o dimensiune mitologică a Europei, în special în mitologia greacă, ea este un personaj din anturajul zeilor elini.[32] Mai presus de orice, ceea ce este cât se poate de caracteristic Europei actuale este faptul că este un continent care are două sfere mari de acţiune: occidentală şi orientală. În planul Europei antice nu exista diferenţa dintre orient şi occident. După unii începând cu Austria deja nu mai putem vorbii de Europa orientală ci de Europa occidentală.[33]

În orice caz, personal cred că orice intelectual care locuieşte în acest spaţiu geografic trebuie să îşi ridice problema Europei. A nu ne ridica problema Europei la modul serios, înseamnă a nu ne ridica problema locuinţei în care trăim. Personal cred că problemele cu care se confruntă Europa sunt foarte dificile. Memoria evenimentelor legate de zidul Berlinului sunt încă pentru mulţi dintre noi devastatoare. Ceea ce se poate spune că se poate observa începând din anul 1989 este mai mult decât orice trecerea peste diferenţele dintre orient şi occident pe plan european. Fără nici o îndoială că la origini Europa nu a fost ceea ce este astăzi. Meritul primar care revine problematicii europene îl au grecii antici.

Prin urmare, odată ce am enunţat problematica studiului de faţă, voi încerca cu modestele mele capacităţi intelectuale să scriu ceva despre idealurile europene. Aceste idealuri ar putea fii grupate în mai multe categorii. În orice caz, se cuvine să ne punem foarte serios problema cine sunt întemeietorii Europei? Aceasta acum după ce am stabilit care sunt originile Europei. Există mai multe autorităţi considerate ca şi întemeietori ai Europei. Cei care s-au remarcat cel mai mult în fondarea Europei ca şi continent, dincolo de multe controverse şi negări ale contemporanilor sunt marii filosofi greci antici. Marele merit al existenţei Europei le revine în primul rând lor. Dintre ei am putea să îi enumerăm pe cei mai de seamă: Heraclit, Parmenides, Democrit, Socrate, Aristofan, Alcibiades, Antistenes, Diogene din Sinope, Platon, Aristotel din Stagira, Phyrron din Elitis, Epicur, Zenon din Citium, Hrisip, Posidonius din Apamea, Apolonie, Epictet, Epafrodit, Arian din Nicomidia, Aristarh din Samos, Arhimede din Siracusa, Eratostene din Cirene, Galen din Pergamon şi mulţi alţii pe care din considerente de spaţiu nu îi pot enumera.[34]

Prin urmare, am încercat să arăt că la vremea acestor mari fondatori europeni, nu exista separaţia orient occident pe care o ştim cu toţii astăzi.[35] Alte păreri susţin că propriu zis separaţia occident orient a apărut odată cu apariţia Vaticanului, deci cu Papa Nicolae al VIII-lea care s-a remarcat cel mai mult în edificarea acestui loc. Totuşi, întrebarea care vreau să o ridic este următoarea: este Europa de astăzi fidelă fondatorilor ei?

Din punct de vedere personal din nefericire trebuie să spun că nu cred că Europa secolului al XXI-lea este fidelă fondatorilor ei pe care cei mai mulţi i-am enumerat mai sus. Idealul european primar a fost un ideal al filosofiei, al civilizaţiei, al ştiinţelor, al culturii şi al metafizicii. Acestea de au fost imperativele europene primare. În acest sens, iniţial nici unul dintre fondatorii europeni nu se gândea la problemele legate de dispute teritoriale sau statele. Nucleul care a dus la formarea civilizaţiei europene a fost mai mult decât orice unul de natură intelectuală. Prin urmare, Europa s-a impus pe plan global ca şi un continent al supremaţiei intelectuale. Şcolile europene au devenit printre cele mai căutate centre de viaţă intelectuală de pe glob.

Din nefericire putem vedea că idealurile europene contemporane sunt idealuri mai mult de stat şi de dominaţie statală. Ceea ce a fost imperativul care a dus la formarea Europei a fost mai mult decât orice viaţa intelectuală a omului cu toate ramurile ei. Ceea ce poate dezamăgii pe marii lideri de stat europeni este că idealurile de stat nu au fost constitutive în formarea europeană antică. Aceste lucruri cred că trebuie reamintite din nou în zilele noastre. Europeanul clasic este un om al civilizaţiei, al culturii şi al spiritualităţ ii profunde.[36]

Personal sunt de părere că trebuie să ne cunoaştem foarte bine trecutul ca să ştim unde ne aflăm în prezent. Pe plan european s-au realizat enorm de multe lucruri.[37] Ca şi contemporani ne revine sarcina să ne reactualizăm trecutul nostru, şi reactualizându-l să ne dăm seama în ce direcţie să ne îndreptăm. În orice caz, în dimensiunea ştiinţifică pe plan european s-a realizat mult. Trebuie să ştim că în Europa antică nici nu se credea că vom ajunge

---

[31] Absolvent al Universităţii Aristotelice de la Tesalonic. Lucrarea a fost tradusă în limba română la Editura Evanghelismos, Bucureşti, 2006.

[32]http://ro.wikipedia.org/wiki/Europa_(mitologie).

[33]În orice caz, ţin să precizez că pentru un intelectual Europa nu este un mit ci mai mult o problematică intelectuală.

[34] Aceasta este numai ca să menţionăm cîţina dintre ei. În fapt sunt mult mai mulţi.

[35] Există mai multe opinii legate de separaţia Orient şi Occidnet în spaţiul european. Unii plasează această separaţie odată cu epoca lui Constantin cel Mare, adică cu mutarea capitalei Imperiului Roman de la Roma la Bizanţ. Alţii o plasează dodată cu căderea Constantinopolului la anul 1453.

[36]Spiritualitatea europeană primară era una ortodoxă şi catolică.

[37] Europa este un continent cu aproximativ 60 de state, ţări sau regiuni.

vreodată să ieşim în spaţiul cosmic. Astăzi, europeanul se deplasează pe cele mai îndepărtate colţuri ale globului cu cele mai performante tehnici de sobor, lucruri care erau de neimaginat posibilităţilor ştiinţifice ale europeanului antic.

De multe ori mă întreb în ce direcţie merge europeanul sau care este destinaţia lui finală? După cum am arătat mai sus, destinaţia ultimă a europeanului a fost filosofia şi ştiinţele sau civilizaţia. La această întrebare sunt date mai multe răspunsuri. Religia ne spune că destinaţia finală a europeanului este Dumnezeu. Ştiinţa ne spune că este cunoaşterea, filosofia ne spune că este înţelepciunea. Prin urmare, sunt mai multe idealurile finale ale europeanului.

Ca şi teolog ortodox cred că idealul ultim al europeanului este cunoaşterea lui Dumnezeu. Acest ideal teoretic se realizează în plan practic în sfinţenie. Avem din fericire mulţi sfinţi europeni. În acest sens, toţi sfinţii Bisericii Ortodoxe Române sunt şi sfinţi europeni. Aş putea spune că sfinţenia a fost un mare ideal al Europei, acest ideal a fost mai mult un ideal al vieţii religioase. Categoric că sfinţenia este o noţiune fragmentată în plan european. Astfel, Biserica Ortodoxă de exemplu nu recunoaşte sfinţii Bisericii Romano Catolice chiar dacă aceste două Biserici sunt Biserici surori. Nu trebuie să uităm că în Europa au propovăduit pe Domnul nostru Iisus Hristos mai mulţi apostoli. Astfel, un fapt major din trecutul european care este uitat astăzi, este perioada creştinismului primar. În Europa se ştie că au fost trimişi la apostolat 5 dintre apostolii Domnului nostru Iisus Hristos: este vorba de Sfântul Apostol Petru care a fost martirizat la Roma, Sfântul Apostol Ioan Evanghelistul şi Teologul care a murit în exil în insula Patmos din Marea Egee, deci pe teritoriul Greciei de astăzi, Sfântul Apostol Pavel, Sfântul Apostol Andrei şi Sfântul Apostol Filip.[38]

Aceste fapte din trecutul nostru european sunt trecute astăzi foarte uşor cu vederea. Prin urmare, sunt mulţi sfinţi europeni ceea ce denotă că pe acest teritoriu s-a spus duce o viaţă de comuniune cu Dumnezeu. De fapt unul dintre marile idealuri ale europeanului din toate timpurile a fost comuniunea cu Dumnezeu. Putem vedea chiar şi la fondatorii europeni nevoia şi setea de a fii în comuniune cu Dumnezeu.

Trebuie însă să precizez că nevoia de comuniune cu Dumnezeu nu a fost numai a europeanului. La fel restul civilizaţiilor au cultivat nevoia de comuniune cu Dumnezeu. Ceea ce este specific europeanului, este că el a voit o comuniune cu Dumnezeu şi pe plan filosofic. Astfel, începând cu filosofia europeană antică, s-a putut vedea comuniunea cu Dumnezeu la filosofi. Mai mult decât orice, în ciuda filosofiilor atee europene, am putea spune că mai toţii marii filosofi antici europeni erau oameni care doreau cunoaş terea lui Dumnezeu. În timp, platonismul şi aristotelismul elen au devenit două forme de cunoaştere a lui Dumnezeu. Filosofiile antice europene erau profund impregnante de simţ teologic. De fapt, marii filosofi antici au luat ca şi reper al filosofiilor lor înţelepciunea lui Dumnezeu. Adevărul ultim subliniat de filosofii antici a fost că Dumnezeu este adevărata înţelepciune.

Am putea spune că în sens ultim, idealurile europene au fost idealuri ale binelui şi ale frumosului. Ele au fost elaborate în aşa numitul concept de *καλοκαγατια* [frumuseţea virtuţii]. Prin urmare, am arătat că există o foarte îndelungată tradiţie europeană care trebuie foarte bineînţeleasă astăzi. Lucrarea Părintelui Arsenie Vliangoftis pe care am menţionat-o mai sus este un reper în acest proces de definire a contururilor europene noi. Prezenta lucrare ne prezintă o abordare sintetică a viziunii despre religie a Europei. Cu toţii ne dorim o singură religie pe continentul european. Lucrarea Părintelui Arsenie Vliangoftis este în acest sens un reper pentru cei care vor să aprofundeze acest subiect.

DESPRE PROBLEMA ANGHEOLOGILOR

Fără nici o îndoială că problema anghelologică este una centrală în teologia ortodoxă. Biserica Ortodoxă are un cult al îngerilor. De fapt pe cele mai importante locuri din Biserică putem vedea „imagini angelice sau îngereşti." În Biserica Ortodoxă pe uşile împărăteşti ale altarului putem vedea un înger, este vorba de îngerul bunei vestiri, de fapt a arhanghelului bunei vestiri, Gavriil.

Faptul că Biserica are un cult al îngerilor ne face să ne gândim din ce în ce mai serios la faptul că precum există teologi, la fel de bine ar trebui să avem şi angheologi. Dar ce să înţelegem prin angheologi? Prin angheologi am putea înţelege pe care aprofundează mai mult decât teologii în studierea problemelor legate de existenţa lui Dumnezeu. Prin urmare prin angheologi am putea înţelege pe care studiază referitor la existenţa îngerilor. Prin urmare, pe lângă teologi ar trebuie să mai avem şi angheologi. Există foarte multe resurse despre îngeri. Ştiinţa care se ocupă cu studierea existenţelor îngereşti este angheologia.

În mod evident nu putem concepe angheologia ca şi o disciplină separată de teologie. Trebuie să spunem că nu putem fii cu adevărat teologi dacă mai înainte nu suntem angheologi. Studiile de angheologie avem încă din perioada biblică. Pentru mulţi teologi unul dintre primele tratate de angheologie este apocalipsa Sfântului Ioan

[38]A se vedea sinaxarele Bisericii Ortodoxe.

Teologul. În Apocalipsa Sfântului Ioan se face cele mai multe referiri la existenţ a îngerilor şi la modul lor de a fiii. Acolo vedem care sunt în mare funcţiile şi modurile de existenţă ale îngerilor.

Un alt mare angheolog dar şi teolog în acelaşi timp după apocalipsa Sfântului Ioan care a fost şi un angheolog este Dionisie Areopagitul care şi el a scris o lucrare de angheologie care nu vine să contrazică adevărurile angheologice din Apocalipsa lui Ioan Teologul ci să le completeze. Aflăm astfel un fel de sistematizare a cunoştinţelor de angheologie la Dionisie Areopagitul. Lucrarea Sfântului Dionisie pe care o menţionez se numeşte Ierarhia cerească. Din această lucrare reiese că îngerii sunt grupaşi ierarhic şi că ei ascultă unii de alţii într-un fel de tot organic. Acest adevăr al ierarhiei îngerilor nu este infirmat de Apocalipsă. La fel şi în Apocalipsa lui Ioan putem vedea un fel de ierarhie a îngerilor sau o anumită ordine a lor. Îngerii au funcţ ii de slujire a lui Dumnezeu dar concomitent ei au şi o organizare ierarhică. După Sfântul Dionisie Areopagitul „organizarea ierarhică" a îngerilor începe cu ierarhie serafimilor sau a „îngerilor incandescenţei". Serafimii sunt îngerii care „ard" de iubire în jurul lui Dumnezeu. Pe lângă că ei sunt chemaţi să Îl slujească pe Dumnezeu, tradiţia ne spune că ei ard în jurul tronului lui Dumnezeu. Bineînţeles că nu este vorba de o ardere fizică a îngerilor din cauza lui Dumnezeu ci mai mult de o aprindere faţă de Dumnezeu, cauză a existenţei lor.

Astăzi, problema angheologilor este din ce în ce mai actuală fiindcă nu putem considera că avem toate cunoş tinţ ele referitoare la îngeri depline. Teologia ortodoxă urmând tradiţiei patristice vorbeşte de 9 ierarhii de îngeri grupate în grupuri de câte trei. Organizarea îngerilor este o problemă care în cele din urmă nu poate fi cunoscută în deplinătate. În orice caz, ştim că îngerii sunt organizaţi în special în funcţie de modul în care Dumnezeu vrea. Alţi teologi, în special cei neortodocşi susţin că în cele din urmă „organizarea ierarhică sau în grupuri" a îngerilor nu este un adevăr absolut necesar de a fii cunoscut. Alţii teologi consideră că descrierile lui Dionisie Areopagitul referitoare la ierarhia cerească este una speculativă. Putem vorbii cu certitudine de o organizare a îngerilor, sau de o compartimentare a lor. Numărul lor fiind necunoscut nouă, putem presupune că ei au o anumită modalitate de a se organiza şi de a se grupa. Teologia ortodoxă este însă datoare Sfântului Dionisie Areopagitul pentru aportul său imens adus angheologiei. Din punct de vedere ortodox Sfântul Dionisie a avut şi a profesat una dintre cele mai profunde angheologii. Este adevărat că nu putem cunoaşte în întregime tainele lumii îngereşti.

Teologia ortodoxă plenară îi numeşte în îngeri coautori la creaţia cosmosului. Îngerii sunt cei care L-au asistat pe Dumnezeu când Dumnezeu a creat lumea văzută. Tot după teologia ortodoxă, îngerii sunt cei care Îl asistă pe Dumnezeu actul de „proniere" conducere a lumii. După teologia ortodoxă Dumnezeu proniază existenţa mundană prin îngerii Lui. Prin urmare am putea vorbii şi de un rol proniator al îngerilor pe care teologii nu L-au luat în calcul. Astăzi, este necesar să ne concentră nu atât de mult asupra originii ştiinţelor empirice când mai mult asupra studierii cauzelor existenţei. Co autori ai existenţei dimpreună cu Dumnezeu sunt îngerii pe care noi îi vedem în diferite epoci grupaţi în diferite ipostaze.

DESPRE PROBLEMA LUCRĂRILOR DE ANGHEOLOGIE

Fără nici o îndoială că iubesc lucrările de angheologie. De fapt de fiecare dacă când întâlnesc lucrare de angheologie mă bucur. Bineînţeles că lucrările de angheologie bine scrise sunt mai greu de realizat decât tratatele ştiinţifice de astronomie şi de cosmologie. În lumea noastră teologică avem nevoie din ce în ce mai mult de lucrările de anghoelogie şi de tratate de anghoelogie foarte bine scrise şi de oameni care să ştie să exprime foarte bine marile adevăruri lagate de existenţele îngereşti.

Se poate vorbii din punct de vedere despre acel „homo angelicus" sau „omul îngeresc" pe care încearcă să îl creeze Biserica. De fapt cine nu este conştient de chemarea lui îngerească este un om menit să nu cunoască ceea ce înseamnă viaţa spirituală. Viaţa spirituală trebuie să ne conducă la viaţa îngerească. După ce am ajuns la viaţa îngerească suntem chemaţi la viaţa teologică. Prin urmare, există o gradaţie a avansării în cunoaşterea lui Dumnezeu. Mai toate teologiile tradiţionale afirmă gradul îngeresc al cunoaşterii lui Dumnezeu.

Din nefericire sunt mulţi care trec aceste etape ale cunoaşterii lui Dumnezeu. La cunoaşterea personală a lui Dumnezeu nu putem ajunge decât prin cunoaşterea îngerească. Este necesar să ajungem la o cât mai bună cunoaştere îngerească. Cunoaş terea îngerească este o cunoaştere care ne duce spre Dumnezeu. Bineînţeles că cunoaşterea „îngerească" sau „angelică" despre care vorbesc părinţii Bisericii nu este o deplină a lui Dumnezeu. Această cunoaştere ne deschide o cale în spre Dumnezeu.

Lucrările noastre de angheologie sunt foarte puţine. S-ar putea pune întrebarea cum ar trebui scrise lucrările de angheologie? Lucrările de angheologie trebuie scrise din multe punct de vedere academic folosindu-de tot aparatul ştiinţific de care dispunem. Prin urmare nu trebuie să credem că scriind angheologie scriem teme legate de basm sau de folclor. Lucrările de angheolologie trebuie scrie atât din punct de vedere academic: adică bazaţi pe resursele tradiţ ionale [Biblia şi Sfinţii Părinţi ai Bisericii] cât din punct de vedere ştiinţific. Prin caracterul ştiinţific al angheologiei înţelegem că în angheologie nu sunt acceptate părerile nefondate sau părerile care nu pot fi

argumentate. Bineînţeles că un angheolog îşi poate da cu părerea referitor la subiectele legate de angheolgie şi la derivatele din ea. Angholologia se înrudeş te cu soteriologia, cu pnevmatologia, cu spiritualitatea etc.

În lumea noastră contemporană trebuie să avem din ce în ce mai mult un loc foarte bine plasat al angheologiei. Evident că Biserica nu încurajează ocultismul sau alte forme prevestite ale anghelologiei. Biserica încurajează prin deschiderea ei studierea şi împroprierea marilor adevăruri legate de temele de anghoelogie. În spre acesta sunt chemaţi cei care vor să intre în comuniune cu Dumnezeu. Astfel, că trebuie spus din capul locului că angheologie nu are nimic de a face cu ocultismul şi cu alte teme de acest fel.

Am putea spune că sărbătoarea Buneivestiri pe care o prăznuieşte Biserica în fiecare an pe data de 25 martie este o sărbătoare profund angheologică. În acest sens, Biserica ne sugerează o viaţă îngerească. La viaţa îngerească ajungem prin spiritualizare sau prin aşa numita „pnevmatizare" adică o viaţă care stăpâneşte în sine materia. Prin viaţă îngerească înţelegem supunerea trupului legilor sufleteşti sau legilor pnevmatologice.

Viaţa în gerecă este evident o viaţă cumulativă: în ea se cumulează în general enorm de multe elemente: elementul cosmologic, elementul soteriologic, elementul creator, elementul aghiografic şi multe altele de acest fel. Prin urmare, viaţa îngerească este o viaţă a profunzimilor. Viaţa îngerească nu este o viaţă reducţionistă. Prin urmare, nici lucrările de angheologoie pe care le scriem nu pot venii din partea unor reducţionişti.

Lucrările de anghoelogie pe care le scrie trebuie să fie o sinteză a majorităţii conceptelor noastre angheologice. Din moment ce Biserica are un cult al îngerilor, la fel trebuie şi noi să avem „ACADEMIE A ÎNGERILOR" sau a studierii adevărurilor despre existenţele îngereşti. Este necesar ca să cultivă un gust sănătos pentru lucrările de angheologie. De fapt acest lucru îl aflăm din Noul Testament unde se spune: „mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace între oameni bună voire." Prin „mărire întru cei de sus" Biserica înţelege existenţa dimensională a îngerilor şi a fiinţelor îngereşti. Am putea vorbii în acest sens în termenii lui Albert Einstein de o „dimensiune îngerească." Această dimensiune suntem chemaţi să o cunoaştem din ce în ce mai mult.

DESPRE TEOLOGI

Fără nici o îndoială că nu este uşor a scrie ceva valabil despre teologi. Trebuie însă să spunem că după cum există în lumea actuală diferite ştiinţe şi oamenii care le expun cum ar fii biologi, antropologi, meteorologi, istorici, matematicieni, fizicieni, tot aşa cei care se ocupă cu problema studieri lui Dumnezeu sunt teologi. Denumirea de teolog însă este una tehnică sau în orice caz, este una din câte putem vedea nesigură, fiindcă din moment ce Dumnezeu este singura fiinţă existentă şi autorul întregii existenţe nu ştim dacă este deplin corect să ne raportăm la Dumnezeu prin teologi. În mare toţi oamenii se raportează cumva la Dumnezeu, asta nu îi face pe toţi teologi. Astfel, „un **teolog** este o persoană care studiază sau care este educată în teologie. Rădăcina acestui cuvânt este "teologie" care derivă din grecescul: θεολογία, *teologia*, din θεός, *theos* sau Dumnezeu λόγος şi *logos*, cu sufixul ια, *ia*, "starea de," "proprietatea de," "locul de"). O transcriere literală a cuvântului grec ar fi "a vorbi despre Dumnezeu" care este ceea ce face un teolog. Teologii folosesc forme variate de analiză şi argumente pentru a ajuta la înţelegerea, explicarea, testarea, critica, apărarea sau promovarea oricăror dintre subiectele religioase. Teologia îşi are originile în gândirea greacă clasică, dar a primit sensuri noi în contextul creştin prin aceea că Părinţii Bisericii, lucrând în creuzetul grec, au explicat sensul Scripturilor şi învăţăturilor lui Hristos."[39]

Prin urmare, deşi orice om poate avea un raport liber cu Dumnezeu, adică tot omul poate ajunge la o anumită cunoaştere a lui Dumnezeu, nu toţi sunt teologi. Din câte ştim teologia este ştiinţa studierii lui Dumnezeu, sau mai bine spus aprofundarea în cunoaşterea lui Dumnezeu.[40] Prin urmare, teologia este „ştiinţa ştiinţelor" o disciplină peste care nu mai putem ajunge niciunde fiindcă ea se ocupă cu studierea Autorului tuturor ştiinţelor şi al creaţiei: Dumnezeu.

Dumnezeu este autorul universului, cosmosului şi a tot ceea ce există. Fără Dumnezeu din câte ştim nu s-a creat nimic din ceea ce s-a creat. Prin urmare, teologii sunt cei care încearcă să Îl afle pe Dumnezeu ca şi autor al cosmosului şi al întregii existenţe. În acest sens am putea spune că există o dimensiune cosmică a teologilor şi a modului în care ei Îl studiază pe Dumnezeu. Dumnezeu este autor al cosmosului. Am putea spune că teologii sunt cei care trebuie să ni-L prezinte pe Dumnezeu ca şi autor al cosmosului şi a tuturor galaxiilor şi a planetelor. Dacă astronomii ne aduc la cunoştinţa cosmosului, teologii ne aduc la originea existenţei cosmosului: Dumnezeu. Fără nici o îndoială că cu toţii suntem copleşiţi de măreţia bolţii cereşti, de multitudinea de planete şi de galaxii pe care o vedem noaptea când cerul este senin.

În mod foarte clar nu putem să avem o cunoaştere deplină a lui Dumnezeu. Cunoaşterea lui Dumnezeu este numai parţială prin urmare şi cunoaşterea teologilor este numai parţială. Fără nici o îndoială că nu putem eticheta cunoaşterea teologică ca fiind deplină. Dumnezeu este infinit şi etern prin urmare teologii sunt cei care într-un

[39]http://ro.orthodoxwiki.org/Teolog.

[40]http://en.wikipedia.org/wiki/Theologian.

anume sens ajung să fie conştienţi de eternitatea şi de infinitatea lui Dumnezeu. Teologii sunt cei care trebuie să măsoare eternitatea lui Dumnezeu şi în acest sens, teologii sunt cei care trebuie să fie atemporali, să fie deschişi în spre infinitatea timpului Dumnezeu. Din câte ştim, la Dumnezeu nu există timp la fel nici o umbră de mişcare sau de mutaţie. Încă din prima zii a creaţiei şi până la ultima zii Dumnezeu v-a rămâne acelaşi.

Prin urmare este greu de realizat că dacă Dumnezeu este neschimbător şi teologii trebuie să fie neschimbători. Ca şi autor al creaţiei, Dumnezeu este Cel care stabileşte tot ceea ce are loc în lumea creată. Dumnezeu nu are nevoie prin urmare de teologi în sensul deplin. Dumnezeu poate exista şi fără teologi. După cum Dumnezeu a existat din eternitate mai înainte de a fii creat cosmosul şi lumea îngerilor, lumea angelică, la fel Dumnezeu poate exista şi fără teologi. Prin urmare, teologii nu sunt o categorie necesară în cazul existenţei lui Dumnezeu. Criteriile după care Dumnezeu Îşi alege teologi sunt destul de variate. Am putea spune că există „schimbare" în modul în care Dumnezeu îşi alege teologi în diferite epoci. Astfel, ştim că atunci când „planul" lui Dumnezeu la un anumit moment din evoluţia omului nu este respectat de om, Dumnezeu Îşi alege anumiţi teologi prin care Îşi realizează ceea ce doreşte. Dorinţele lui Dumnezeu nu pot fi chestionate. De asemenea ceea ce vrea Dumnezeu este ceea ce trebuie şi un teolog să vrea. Sunt teologi cei care fac voia lui Dumnezeu. Pentru a face voia lui Dumnezeu este necesar să Îl cunoaştem pe Dumnezeu sau să ne îndreptăm spre Dumnezeu.

În acest sens, teologii sunt cei care îşi îndrepteptă viaţa lor exclusiv spre Dumnezeu. Astfel, dacă în lumea în care trăim există concepţii sau curente de gândire care chestionează „primordialitatea" existenţei lui Dumnezeu faţă de restul existenţelor sau a ierarhiilor valorice, pentru un teolog este cât se poate de clar că nu există ceva dincolo de Dumnezeu.[41] Este foarte adevărat că pe marginea existenţei lui Dumnezeu se poate specula, şi se poate ajunge la diferite concluzii şi la diferite alte moduri de a Îl vedea pe Dumnezeu. Dumnezeu însă rămâne autor al creaţiei indiferent de orice altă opinie ar sugerea orice altă ştiinţă sau filosofie.[42] Prin urmare, ştim că dacă din eternitate Dumnezeu a existat fără teologi, El poate să existe şi în lumea creată la fel de bine. Problema teologilor a apărut odată cu creaţia lumii văzute. În acest sens, teologia foloseş te termenul de „creaţie" pentru a ne referii la tot cea ce Dumnezeu a realizat din ceea ce vedem.

În acest sens trebuie spus că Dumnezeu este realitatea ultimă pe care teologul are menirea de a o aprofunda. Procesul de aprofundare din punctul de vedere al teologului este dependent de ceea ce vrea Dumnezeu şi de ceea ce descoperă Dumnezeu prin voia Lui. Teologul are menirea de a asculta de voia lui Dumnezeu. Pentru a asculta teologul are menirea de a face voia lui Dumnezeu. În acest sens, teologii sunt cei mai mulţi conştienţi că ei sunt creaţi după voia lui Dumnezeu. Teologia ne spune că omul este creat după chipul lui Dumnezeu. Prin urmare, cu toţii oamenii avem un „chip al lui Dumnezeu." Teologii ne spun astfel că chipul lui Dumnezeu poate degenera. Omul trebuie astfel să „menţină chipul lui Dumnezeu" din el prin fapte bune, prin bine în general. Chipul lui Dumnezeu din om poate fi pierdut prin viaţa patimilor. Astfel, patimile omului pot să îl transforme pe om din chip al lui Dumnezeu într-un stadiu mai jos decât cel al reptilelor. Omul se poate menţine după chipul lui Dumnezeu dacă duce o viaţă teologică, sau poate să ajungă mai jos decât chipul animalelor. În acest sens, omul este un stadiu intermediar între viaţa animală şi viaţa lui Dumnezeu.[43]

Prin urmare ceea ce ne spun teologii este că omul trebuie să ajungă la o asemănare continuă cu Dumnezeu. Aceasta este ceea ce teologii răsăriteni numesc ca omul să „devină un Dumnezeu după har," adică un Dumnezeu după lucrarea cu harul lui Dumnezeu. Ceea ce alungă harul devenirii unui dumnezeu după har în cazul omului sunt păcatele sau lanţul robei păcatelor care îl subjugă pe om în ceea ce teologia denumeşte patimi. De fapt aici este lucrarea cea mai grea din punct de vedere ascetic.

Fără nici o îndoială că nu putem vorbii de teologi ca şi nişte oameni care nu sunt preocupaţi de asceză. Asceza în acest sens, are un aspect legat de libertatea omului de a se raporta la materie. Prin urmare înţelegem că teologul trebuie să fie un om ascetic, adică să fie conştient că nu trebuie să exagereze în raportarea lui la mediul înconjurător. Contrar mai multor altor opinii nu putem crede că viaţa teologică nu este o viaţă a ascezei.

Care ar fi în acest sens beneficiile ascezei? La cel bun ca un teolog să fie şi un ascet? În primul rând am putea spune că asceza are o anumită profunzime teologică din cauză că este un sens al „renunţării" prin care teologul îşi arată întoarcerea lui de la materie în spre Dumnezeu. Dumnezeu caută o formă palpabilă a sincerităţii noastre faţă de El, şi noi putem să i-o arătăm prin dispunerea noastră de a duce o viaţă raţională sau mai bine spus ascetică. A duce o viaţă ascetică se leagă de înseşi condiţia primordială a creaţiei omului în care omului i s-a spus că trebuie să se înfrâneze să nu dea curs tuturor pornirilor sale: „din toţi pomii raiului să mănânci, numai din pomul cunoştinţei

---

[41]http://www.referat.ro/referate/Dumnezeu_Creatorul_a8274.html.

[42] Teologie crestina I , Millard J. Erickson,Editura Cartea Crestina Oradea, 1998 Old Testament Theology, Paul R. House, InterVarsity Press, Downers Grove Illinois. Themes In The Old Times Theology , Roy B. Zuck, Moody Chicago 1991.

[43]**PĂTIMÁŞ, -Ă,** *pătimaşi, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Cuprins, stăpânit de o patimă, rob al unei pasiuni; *p. ext.* părtinitor. ♦ Care exprimă, trădează patimă; determinat de patimă; pasionat. ◊(Adverbial) *Vorbeşte pătimaş.***2.** (Înv. şi reg.) Bolnav, suferind. – **Patimă** + suf. – *aş.*

binelui şi al răului să nu mănânci, fiindcă în ziua în care vei mânca vei murii negreşit." Prin urmare înţelegem că omul a fost creat cu o libertate deplină.

Este necesar să ne gândim la teologi ca şi la asceţi. Teologii sunt cei care sunt chemaţi permanent la exerciţiul cunoaşterii lui Dumnezeu. Cunoaşterea lui Dumnezeu este ceva care poate fi asemănat cu un exerciţiu matematic. Bineînţeles că Dumnezeu nu se reduce la un simplu exerciţiu matematic.[44] Prin urmare, cel care voieşte să devină teolog trebuie să îşi asume şi condiţia ascetică, condiţia înfrânării. Această condiţie a ascetismului este un război continuu cu excesul şi cu patimile omului care tind să îl stăpânească pe om.

Viaţa de exces nu este viaţa teologilor. Prin urmare teologii nu sunt oamenii alcoolului, al desfrâului şi al vrajbei. Dacă vedem că în jurul nostru nu puţine sunt cazurile în care aceste „pseudo-modele" sunt promovate, dorinţa noastră este de a ne opune lor şi de a arăta cine sunt adevăraţii teologi. Nu putem concepe în acest sens un teolog care fumează sau se îmbată. La fel nu putem concepe un teolog care are un comportament violent între semenii lui. Bineînţeles că nu trebuie să cerem mai mult teologilor decât sunt ei. Prin urmare, trebuie să ştim că chiar dacă teologii au ajuns măsuri înalte de viaţă socială sau urbană, ei nu sunt chemaţi să devină o modă socială. Teologii au datoria de a fii direct în slujba lui Dumnezeu, de a căuta să facă voia lui Dumnezeu. Teologii sunt chemaţi să Îl facă cunoscut pe Dumnezeu şi voile Lui numai când Dumnezeu vrea acest lucru.

Nici un teolog din toate epocile de până acum, după ce a ajuns la o anumită cunoaştere a lui Dumnezeu nu a fost contrar ascetismului. Vedem însă că sunt mulţi pseudo-teologi, oameni cu un comportament social reprobabil care de multe ori când au ocazia în mas media şi în viaţa socială tipăresc, editează şi scot cărţi de teologie, pretinzându-se că sunt teologi. Ţinem să avertizăm că conform dictonului Vechiului Testament: „este un lucru înfricoş ător a cădea în mâinile Dumnezeu celui viu." Am putea spune că miza teologilor este una imensă. Dar trebuie să fim conştienţi că teologii nu îşi pot permite să se „joace" cu Dumnezeu. Teologii sunt prietenii lui Dumnezeu. Ei sunt însă prietenii nu fiindcă Dumnezeu ar avea nevoie de prieteni, ci sunt prieteni al lui Dumnezeu în măsura în care sunt înaintaţi în fapte bune. S-a spus în vechime că: „Dumnezeu se ascunde în poruncile Lui şi se descoperă nouă pe măsură ce le împlinim." În mod evident teologii sunt cei care ajuns la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu din propria conştiinţă şi nu obligaţi de anumite împrejurări.

Prin urmare, teologii nu pot să Îl falsifice pe Dumnezeu. După cum adevărurile de natură istorică de exemplu pot fi falsificate, la fel pot fi falsificare şi adevărurile de natură teologică. Falsificarea unui adevăr de natură teologică este ceea ce teologia denumeşte ca şi „erezie." În aceste sens, erezia este distorsionarea voită a adevărurilor teologice.[45]

Prin urmare, teologii sunt o tradiţie veche în trecutul umanităţii. De la Apostolul Pavel la Simoen Noul Teolog şi la Karl Barth sau Jurgen Moltman teologii sunt prezenţi în mai multe straturi sociale ale existenţei noastre. Se pot spune multe despre teologi. Teologii sunt cei care au studiat despre Dumnezeu care au voit să analizeze problema profundă a existenţei lui Dumnezeu.

EXISTENŢA ÎNGERESCĂ ÎNTRE RELIGIOS ŞI ŞTIINŢIFIC

Preocupările despre existenţa îngerilor au existat din cele mai vechi vremuri. Menţiuni despre fiinţe îngereşti există în mai toate marile religii ale umanităţii de la formele cele mai primare la formele cele mai evoluate. Pe parcursul istoric Biblia a fost primul depozitar care îl avem de sistematizare a cunoştinţelor despre îngeri. Astfel din primele pagini ale Facerii la finalul Bibliei până la Apocalipsă găsim mai multe referinţe la îngeri şi ale existenţa lor. Evident scrierea canonului Biblia a fost încheiată cum mult timp în urmă. Biblia din câte ştim nu este o carte ca oricare alta ci mai mult decât orice o carte a religie şi a convingerilor religioase.[46]

Prin urmare, religia, istoria religiilor şi studiul religios au demonstrat existenţa îngerilor. Am putea să ne întrebăm ce spune ştiinţa despre existenţa îngerilor? Există îngeri care pot fii demonstraţi ştiinţific ca şi în laborator? Evident, angelologia şi religia în general nu este împotriva investigaţiilor ştiinţifice. Ce este o investigaţie ştiinţifică şi ce este o investigaţie religioasă? Investigaţia religioasă pleacă de la premize metafizice prin raportarea la Dumnezeu şi la viaţa Sa. Investigaţia ştiinţifică pleacă de la baze materiale sau strict mundane. Prin urmare, lumea îngerilor şi a existenţelor îngereşti are două aspecte prin care poate fii pătrunsă: unul este religios şi celălalt ştiinţific. În înger trebuie să vedem mai mult decât orice o intersecţie între două sfere de influenţă: unul este ştiinţific şi celălalt este religios.

[44]http://en.wikipedia.org/wiki/Asceticism.

[45]http://www.moldovacrestina.net/predici/ce-este-erezia-definitia-biblica.

[46] A se vedea lucrarea Îngerul lui Cain, de Luigi Santucci.

Astfel din aspectul religios s-a dezvoltat o ştiinţă a studierii îngerilor.[47] Această ştiinţă a fost dezunită convenţ ional de teologi angelologie. Angelologia este studiul sistematic al tot ceea ce cunoaştem referitor la îngeri şi la modul lor de a trăi. Viaţa îngerilor şi a modului lor de a vieţui a fost cuprinsă cel mai mult de sfinţi. Există astfel mai multe mărturii în aghiografia ortodoxă despre persoane deosebite care s-au ridicat la o viaţă îngerească şi la o viaţă asemenea îngerilor. Antichitatea creştină cunoaşte pe Sfinţii Pavel, pe Sfântul Dionisie Areopagitul, pe Sfântul Ioan Teologul care au comunicat cu îngerii şi au avut descoperiri de la ei. Astfel Apocalipsa Sfântului Ioan este o carte care cuprinde în întregime adevăruri legate de existenţa îngerilor.

Prin urmare, lumea religiei şi lumea ştiinţei în ceea ce priveşte existenţele îngereşti nu sunt opuse una alteia. Ştiinţa arată cu dovezi ştiinţifice existenţa şi viaţa îngerilor. Religia arată cu dovezi ale credinţei, deci cu metode metafizice aceleaşi realităţi. Realitatea existenţei îngerilor este un fapt atât ştiinţific cât şi unul religios. „Şi am văzut şi am auzit glas de îngeri mulţi, de jur împrejurul tronului şi al fiinţelor şi al bătrânilor, şi era numărul lor zeci de mii de zeci de mii şi mii de mii, Zicând cu glas mare: Vrednic este Mielul cel înjunghiat ca să ia puterea şi bogăţia şi înţelepciunea şi tăria şi cinstea şi slava şi binecuvântarea." (Apocalipsa 5, 11.12).

Prin urmare, nu există nici un conflict între concepţiile religioase ale religie şi ale ştiinţei referitor la existenţele şi la rolul îngerilor. Rolul îngerilor este unul extrem de decisiv în ceea ce priveşte raportarea omului la Dumnezeu. Îngerii au menirea de la „reglementa" relaţia omului cu Dumnezeu şi de a face cât mai cunoscute voile şi dorinţele lui Dumnezeu faţă de om.

În vremurile mai recente avem din ce în ce mai multă nevoie să ne reamintească despre calea deschisă noua a angelologiei. Angelologia este o ştiinţă care uneşte religia şi ş tiinţ ificul. În angelologie cunoştinţe despre îngeri care le avem despre îngeri trebuie să fuzioneze cu cunoştinţele pe care le avem despre îngeri din punct de vedere ştiinţific. Angelologia este prin urmare o ştiinţă medie dintre religie şi cunoştinţele epistemologie care le avem despre îngeri arhangheli, heruvimi şi serafimi. Se poate vorbii astfel de o epistemologie angelologică. Epistemologia angelologică este o ramură a angelologiei care îşi propune studiul cât mai amănunţit a modului în care omul se raportează la îngeri şi îngerii la om.

Dacă raportarea omului la îngeri este făcută cu evlavie dar prin metode ştiinţifice teologul ortodox şi învăţătura de credinţă nu are nimic de obiectat. Cunoştinţele cele mai acurate care la avem despre îngeri le avem de la sfinţ i. Sfinţii nu au fost oameni de ştiinţă în adevăratul sens al cuvântului. Sfinţii au fost mai presus de orice oameni care au experimentat relaţia cu îngerii ca şi pe un dar dat de la Dumnezeu. Astfel, în toată aghiografia ortodoxă avem foarte multe relatări despre îngeri şi despre existenţa lor. Sfinţii sunt cei care au avut o relaţia practică cu îngerii în timp ce teologii sunt cei care au on relaţie ş tiinţ ifică despre îngeri ei fiind cei care au datoria de a elabora învăţături comprehensive despre realitatea şi modalitatea de a ne raporta la îngeri şi la viaţa lor. Sfinţii, la fel ca şi teologii sunt şi ei persoane care cer sprijinul şi mijlocirea îngerilor. Dar spre deosebire de sfinţi, teologii îi văd pe îngeri mai multe ca şi entităţi care trebuie cuprinde conceptual şi raţional. Teologia ortodoxă are în înţelegere raţională a îngerilor şi a modului lor de a exista. Această înţelegere este un dialog dintre metodologia ştiinţifică şi cea religioasă. În aspre această calde a dialogului angelologic ne îndeamnă teologia şi în general o învăţătură sănătoasă despre relaţia cu Dumnezeu prin intermediul îngerilor.

GÂNDURI LA POSTUL MARE

Odisea spiritului

2010

Anul 2010 se apropie de final. Odată cu încheierea acestui an din nou vom intra în perioada Sărbătirlor de Iarnă. Biserica Ortodoxă conform tradiţiei milenare intră încă odată în perioada Postului Naşterii Domnului. Din nou Biserica ne v-a chema încă odată să ne apropiem din nou de Dumnezeu şi de realitatea naşterii Domnului Hristos de mai bine de 2000 de ani. S-au scurs mai bine de 1980 de ani de la marea zii a Naşterii Domnului Iisus Hristos. Pentru omul contemporan atât de contorsionat de activităţile şi grijile lumii, acest număr poate părea cât se poate de nerealist. De ce să mai Sărbătorim un eveniment care a avut loc cu atât de mult timp în urmă? De ce să mai ţinem Crăciunul de ce să mai postim?

Postul rânduit de Sfinţii Părinţi în această perioadă îţi are rostul său. În primul rând postim ca să ne arătăm recunoştinţa noastră faţă de Cel care a fost Domnul Iisus Hristos. Ştim că Domnul Iisus Hristos a existat, nu numai din credinţă ci şi din realitatea credinţei ortodoxe. Voia lui Dumnezeu a fost ca El Fiu al lui Dumnezeu să se nască în Israel Bethleem. Evident acest lucru a stârnit mari controverse nu numai între teologi ci şi între istorici.

[47] A se vedea Angelologie, Studiu despre îngeri, Constatin Alexandrescu, (Editura Alfa 2007).

Cine a fost acest Iisus [Ieşua] în limba ebraică care a schimbat cursul omenirii? Istoria ne învaţă că de foarte multe ori marile evenimente ale dezvoltării omului nu au loc în funcţie de cum vrea omul. Omul ca şi fiinţă creată de Dumnezeu este la discreţia voii lui Dumnezeu. Acest lucru avea să fie arătat de Domnul Iisus Hristos în viaţa Sa pământească când a spus că dacă omul v-a căuta să îţi adauge staturii sale un cot fără voia lui Dumnezeu nu se poate face nimic.

Postul mare care ţine pe o perioadă de 38 de zile este o perioadă care nu este simplă trecere istorică ci mai mult, este o perioadă care este trăire din nou cu Dumnezeu, actualitatea prezenţei lui Dumnezeu în viaţa noastră. Toţi oamenii ştiu că Dumnezeu există. Biserica mai mult decât oricine şi în special Biserica Ortodoxă cu toată tradiţia ei, ştie foarte bine Naşterea Domnului este un prilej de viaţă în Dumnezeu şi cu Dumnezeu.

Biserica Ortodoxă priveşte Postul Naşterii Domnului ca şi pe o Odisee. Ce este o Odisee spirituală. O Odisee spirituală este o perioadă în care ne facem mai mult timp să medităm la Dumnezeu şi la realitatea existenţei Sale. Omul este chemat de Dumnezeu să trăiască împreună cu El. Odisea spiritului înseamnă mai mult decât orice cultivarea vieţii spirituale. Postul Naşterii Domnului este o Odisee spirituală în spre naşterea Celui care a fost Iisus Hristos. Chemarea Domnului Iisus Hristos pentru această perioadă a fost mai mult decât orice o chemare la Odisea spiritului. Ştim că de la botez Dumnezeu ne cheamă în spre Odisea căutării Sale. Drumul căutării şi al găsirii lui Dumnezeu este mai mult decât orice o Odisee.

Sfinţii Părinţi în profunda lor înţelegere a vieţii spirituale şi-au dat seama din primele tipuri de după Hristos de realitatea acestei odiseei a căutării lui Dumnezeu. Postul Naşterii Domnului trebuie să îl vedem ca şi o odisee a drumului spre Dumnezeu. Viaţa spiritului trebuie să o privim ca şi o odisee. Postul este o modalitate de a „răzbii" în de multe ori cruzimea drumului spre Dumnezeu fiindcă din câte ştim de multe ori Dumnezeu ni se descoperă „în căile ştiute numai de El". Teologia a recunoscut că există o tendinţă de a îl „antropocentriza pe Dumnezeu," adică de a Îl reduce pe Dumnezeu numai strict la concepţia şi percepţia omului.

Odisea spiritului este o calitatea a oamenilor care trăiesc în Dumnezeu şi pentru Dumnezeu. Naşterea Domnului Iisus Hristos este mai mult decât orice un îndemn la Odisee şi la aflarea drumului spre Dumnezeu. Drumul spre Dumnezeu este un drum sigur. Probabil că dintre toate drumurile pe care le face un om în această lume, nu există un drum mai sigur decât drumul spre Dumnezeu. Spiritual acest drum este o odisee. Biserica ne îndemână ca în această perioadă să participăm la slujbe, să ne abţinem de la răutăţi şi de la fărădelegi. Se cuvine să ne aducem aminte în ziua Crăciunului să participăm la liturghie şi la toate slujbele Bisericii. Biserica ne aduce din nou aminte de chemarea noastră de a ne înfrâna şi de a ne abţine de la tot ceea ce este neortodox şi necuviincios. Odisea spiritutală a Crăciunului este o uşă deschisă fiecărui creştin ortodox şi fiecărui creştin în genere. Nu toţi vom putea fii prezenţi la Biserica Naşterii Domnului Iisus Hristos din Bethleem dar prezența noastră la Bisericile parohiale este identică cu prezența noastră la Biserica Naşterii din Bethleem.

CAPETELE DESPRE DRAGOSTE 100-200 DE SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, FILOCALIA 2

Creștinismul ortodox a venit în lume cu mesajul că „Dumnezeu este iubire" după cum a fost definit de Sfântul Ioan Teologul (1 Ioan 4, 8) în secolul I după Hristos. În acest sens în creștinism a început să se lucreze la această teologie iubirii și ea a ajuns să se impună în fața religiilor păgâne din spațiul Mării Mediterane prin faptul că în păgânism iubirea agapică era una nulă deși existau mai multe zeități ale iubirii erotice: Afrodita și Eros la greci,[48] Venus și Cupidon la romani,[49] Oegnus la celți[50] sau Hathor[51] la egipteni etc.

Ceea ce era propriu păgânismului se poate spune că era iubirea erotică care este o iubire decăzută sau mai bine spus o iubire pervertită. De exemplu la templul Afroditei de la Corint se știe că prostituția – deci iubirea erotică decadentă - era practicată în numele zeiței Afrodita. Mai mult decât atât, în Grecia antică exista tradiția ca orice femeie să se prostitueze cel puțin o dată în viață în numele Afroditei.[52] La fel de bine se pare că această tradiție păgână a prostituției sacre exista și în Orientul Mijlociu în cazul zeiței Astarta. Ei bine ne putem da seama de nivelul de înțelegere a iubirii în religiile păgâne care după cum am spus era o iubire pervertită, decadentă și degenerescentă.

Creștinismul ortodox se poate spune că a venit cu o revoluție a iubirii. Aceasta fiindcă din cele mai vechi vremuri iubirea a devenit una dintre principalele preocupări ale sfinților părinți și chiar a martirilor. Un martir

[48]https://ro.wikipedia.org/wiki/Eros(accesat pe 17.03.2025).
[49]https://ro.wikipedia.org/wiki/Cupidon(accesat pe 17.03.2025).
[50]https://ro.wikipedia.org/wiki/Oengus(accesat pe 17.03.2025).
[51]https://ro.wikipedia.org/wiki/Hathor(accesat pe 17.03.2025).
[52]Pentru mai multe amănunte în acest sens se poate vedea Mircea Bălan, *Istoria prostituției* (Timișoara, 2003).

aruncat la lei în arenele romane făcea acest lucru din iubire față de Hristos și din dorința de a termina odată cu cultul decadent al zeilor păgâni. În acest sens trebuie să știm că pentru a definii sensul iubirii creștin ortodoxe s-a făcut apel la terminologia greacă. Știm că limba greacă veche a fost una dintre cele mai expresive cu privire la iubire. Astfel în greacă sunt 4 termeni ai iubirii:

1. Eros ἐρως care este o iubire pervertită ca acea dintre amanți sau dintre prostituată și ibovnicul ei,
2. Filia φιλία care este o iubire proprie prietenilor sau amicilor,
3. Storge στοργή care este o iubire generică pe care omul o simte față de țara sa sau față de locul de muncă
4. și în cele din urmă avem agapi ἀγάπη care este iubirea supremă și pură pe care omul a simte față de Dumnezeu sau față de soția sau copiii lui.[53]

Prin urmare iubirea creștină este iubirea agapică care este o iubire curată fără de nici un fel de impuritate erotică, senzuală sau lascivă.[54] Această iubire este iubirea care există între persoanele Sfintei Treimi fiindcă după cum știm Sfântul Dumitru Stăniloae a denumit Sfânta Treime ca fiind „structura iubirii supreme."[55]

Prin urmare iubirea a existat mai înainte de timp și de spațiu fiindcă a existat din veșnicie în Sfânta Treime. La fel de bine teologia creștin ortodoxă susține că Dumnezeu nu a creat lumea din obligație ci din iubire. În acest sens la iubirea lui Dumnezeu omul trebuie să îi răspundă cu aceiași iubire. Astfel iubirea noastră față de Dumnezeu nu este fără se sens și noimă. Sfântul apostol Pavel a fost cât se poate de concludent în acest sens când a spus: "cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit, pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (1 Corinteni 2, 9).

Este adevărat că iubirea față de Dumnezeu trebuie să vină în om natural și nu este un fel de iubire obligație pe care de exemplu sclavul trebuie să o simtă la comandă față de stăpânul său.

Au fost mulți sfinți părinți care au vorbit despre iubirea infinită a lui Dumnezeu față de noi dar și de faptul că noi nu putem sta pasivi și trebuie să răspundem acestei iubiri. Unul dintre cei mai vocali în acest sens a fost Sfântul Simeon Noul Teolog în secolul X care știm că a scris o carte denumită: Imnurile iubirii dumnezeiești.[56]

Iubirea agapică este o iubire pe care o dedicam lui Dumnezeu ca răspuns al iubirii Lui față de noi manifestată prin faptul că ne-a dat viață și ne menține în viață. În această linie a iubirii agapice creștin ortodoxe putem să punem și Capetele despre iubire ale Sfântului Maxim Mărturisitorul din Filocalia 2. Sfântul Maxim Mărturisitorul a fost un sfânt care a trăit între 570 și 662. Deși mai mulți au susținut că Sfântul Maxim Mărturisitorul este un exclusiv sfânt bizantin trebuie să știm că el este cel care a luptat împotriva ereziei monotelite. Sfântul Maxim este în acest sens un sfânt universal pe care mai toate bisericile creștine îl recunosc.

Ce susținea erezia monotelită? „**Monotelismul** sau **monotelitismul**(un cuvânt grecesc împrumutat care înseamnă „o singură voință") este o învățătură de credință particulară despre relația dintre divinul şi umanitatea din persoana lui Iisus, cunoscută ca doctrină hristologică. Mai concret, monotelismul învăța, în mod greșit, că Iisus Hristos are două firi dar o singură voință. Acest lucru este în contradicție cu interpretarea ortodoxă a Hristologiei, care propovăduiește că Hristos are două voințe (umană și divină) corespunzător celor două firi. Monotelismul este o dezvoltare a poziției monofizite din dezbaterile hristologice. S-a bucurat de un sprijin considerabil în secolul al VII-lea, înainte de a fi definitiv respins ca eretic."[57]

Ei bine deși Sfântul Maxim Mărturisitorul nu a scris o carte de imnuri dedicate iubirii agapice spre Dumnezeu totuși iubirea nu a fost străină de preocupările sale și ea are un loc importat în teologia sa.

Capetele despre iubire de la 100 de 200 sunt în centrul atenției noastre.[58] Ele sunt dedicate unui părinte pe nume Elpidie[59] care probabil a fost un apropiat al Sfântului Maxim Mărturisitorul.

Prin urmare cum concepe iubirea Sfântul Maxim Mărturisitorul? Pentru Sfântul Maxim se poate vedea că există o puternică legătură dintre iubirea de Dumnezeu și rugăciune fiindcă nu ai cum să te rogi lui Dumnezeu dacă nu Îl iubești: „cel ce iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu, acela se şi roagă cu totul neîmprăştiat. Şi cel ce se roagă cu totul neîmprăştiat acela şi iubeşte pe Dumnezeu cu adevărat. Nu se roagă însă neîmprăştiat cel ce-şi are mintea

[53]https://ro.wikipedia.org/wiki/Termeni_grece%C8%99ti_referitori_la_iubire(accesat pe 17.03.2025).

[54] Numele Mănăstirii Agapia din Moldova vine tocmai de la această iubire agapică care este iubirea curată cu care Dumnezeu ne iubește.

[55] A se vedea Sfântul Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea* (București, 2012).

[56] A se vedea Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imnurile iubirii dumnezeiești* (București, 2022 reeditare).

[57]https://ro.orthodoxwiki.org/Monotelism(accesat pe 17.03.2025).

[58] De fapt Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris 400 de capete dedicate iubirii.

[59] În greaca veche Elpidie înseamnă speranță.

pironită de ceva din cele pământeşti. Aşadar nu iubeşte pe Dumnezeu cel ce are mintea legată de ceva din cele pământeşti."[60]

În Capetele 2 și 3 Sfântul Maxim Mărturisitorul spune cât se poate de clar că patimile sunt unele care îl conduc pe om spre lucrurile materiale – deci spre o viziune materialistă a lumii – și în acest sens mintea nu mai vrea să se unească cu Dumnezeu pe care Îl uită și eventual Îl ignoră. Totuși există și un revers la acestei situații, care este atunci când mintea este stăpânită de iubirea lui Dumnezeu: "când însă o stăpâneşte iubirea de Dumnezeu, o dezleagă de legăturile lor, înduplecând-o să dispreţuiască nu numai lucrurile ce cad sub simţuri, ci şi însăşi viaţa noastră vremelnică."[61]

Se poate spune că iubirea de Dumnezeu este una în jurul care gravitează existența omului atâta vreme cât ea există în sufletul celui care vrea să se unească cu Dumnezeu. Când nu există iubire de Dumnezeu ei bine se poate vedea că omul ajunge să fie împrăștiat și fără de un sens în viață.

După Sfântul Maxim Mărturisitorul poruncile lui Dumnezeu (decalogul mai ales) sunt unele care sunt date pentru a face simple dorințele lui Dumnezeu față de noi oamenii. Totuși nu trebuie să rămânem numai la litera legii ci trebuie să ajungem să intrăm în duhul legii: „nu ajunge făptuirea morală pentru a se slobozi mintea cu desăvârşire de patimi, ca să poată să se roage neîmprăştiat, dacă nu vin în ea unele după altele contemplaţiile duhovniceşti. Căci aceea slobozeşte mintea numai de neînfrânare şi de ură, pe când contemplaţiile duhovniceşti o izbăvesc şi de uitare şi de neştiinţă. Şi numai aşa va putea să se roage cum trebuie."[62]

Se poate vedea aici că Sfântul Maxim Mărturisitorul leagă aici viața morală de contemplație. Trebuie să știm că termenul de contemplație este unul latin care înseamnă a sta împreună în templu (con+templum). Prin urmare starea de contemplație este starea pe care o avem când intrăm într-o biserică și începem să ne gândim și să Îl simțim pe Dumnezeu sub o formă sau alta.

Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul nu este destul să fi un om moral ca să ajungi la desăvârșire ci trebuie să fi și un om deprins cu contemplația, adică cu a vedea și a înțelege sensurile profunde ale lumii și ale lucrurilor.

În acest sens pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul există două categorii de creștini: făptuitorii și contemplatorii. Prima stare ne face să ne adunăm mintea și să ne rugăm neîmprăștiat în timp ce a doua este una care este rezervată sfinților care ajung să vadă lumina necreată a lui Dumnezeu.[63]

Capetele 7 și 8 vin să arate supremația sufletului față de trup sau mai bine spus faptul că sufletul trebuie să stăpânească trupul și nu invers. Pentru Sfântul Maxim stăpânirea trupului față de suflet este un fel de idolatrie fiindcă se ajunge să se cinstească mai mult lumea materială decât cea spirituală.

Capetele 9, 10și 11 vorbesc de efectul pe care dragostea de Dumnezeu o are asupra celui care se roagă și faptul că în cele din urmă nu se poate vorbii de nici un fel de întuneric în legătura cu Dumnezeu ci numai de lumină: „când mintea porneşte în focul dragostei spre Dumnezeu, nu se mai simte nici pe sine, nici vreun lucru oarecare. Căci luminată fiind de lumina dumnezeiască cea nemărginită, părăseşte simţirea faţă de toate cele făcute de Dumnezeu, precum şi ochiul sensibil nu mai simte stelele, când răsare soarele."[64]

La fel de bine Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că atunci când omul ajunge să simtă „nemărginirea dumnezeiască" ei bine el ajunge să își dea seama de limitele sale și în acest mod se smerește. Prin urmare legătura cu Dumnezeu nu poate avea loc decât în smerenie, adică în vederea limitărilor proprii: „când mintea e răpită prin dragoste de cunoştinţă dumnezeiască şi, ieşind afară din toate cele făcute, simte nemărginirea dumnezeiască, atunci copleşită de prezenţa dumnezeiască, se trezeşte la simţirea smereniei sale asemenea dumnezeiescului Isaia şi rosteşte cu uimire cuvintele Proorocului: «O, nenorocitul de mine! Sunt pierdut! Căci om fiind şi buze spurcate având şi locuind în mijlocul unui popor ce are gură spurcată, am văzut cu ochii mei pe împăratul Domnul Savaot»."[65]

Este bine să ne dăm seama că iubirea de Dumnezeu aduce cu sine multă smerenie și nu îngâmfare după cum avea loc cu religiile păgâne și politeiste ale antichității. Aceasta fiindcă experimentată în sine iubirea de Dumnezeu ne face să ne vedem limitele proprii și să ne dăm seama de infinitul lui Dumnezeu. La fel de bine în

[60] Primul cap despre iubire Filocalia 2 (ediție electronică) p. 88.
[61] Capul 2 p. 88.
[62] Capul 5 p. 89.
[63] Capul 6 p. 89.
[64] Capul 10. p. 71.
[65] Capul 12. P. 71.

capul 13 Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că cel care face experiența iubirii de Dumnezeu nu poate să nu ajungă să își iubească semenii fiindcă este logic ca din iubirea de Dumnezeu să izvorască iubirea semenilor noștri: „cel ce iubeşte pe Dumnezeu nu poate să nu iubească şi pe tot omul ca pe sine însuşi, deşi nu are plăcere de patimile celor ce nu s-au curăţit încă. De aceea când vede întoarcerea şi îndreptarea lor, se bucură cu bucurie mare şi negrăită."[66]

În acest sens Sfântul Maxim susține că în om nu poate exista în același timp iubirea de Dumnezeu și ura fiindcă sunt două realități care se contrazic reciproc. La fel de bine iubirea față de semeni trebuie să fie egală adică să nu îl iubim pe unul mai mult și pe altul mai puțin.[67]

Sfântul Maxim ne avertizează că trebuie să iubim pe toți oamenii la fel și din această iubire iasă milostenia care nu trebuie să fie făcută cu discriminare: „cel ce face milostenie imitând pe Dumnezeu nu cunoaşte deosebire între rău şi bun, între drept şi nedrept, când e vorba de cele ce sunt de trebuinţă trupului, ci împarte tuturor la fel, după trebuinţă, chiar dacă cinsteşte mai mult, pentru buna aplecare a voii, pe cel virtuos decât pe leneş."[21]

Este bine să facem milostenie însă ceea ce trebuie să ne dăm seama este că milostenia este una care trebuie să fie fără de discriminare. Sunt unii care sunt discriminativi când fac milostenie fiindcă țin cont de anumite criterii proprii sau generice prin care îi diferențiază pe cei care au nevoie de milostenie. La fel de bine nu se poate vorbii de o milostenie autentică dacă ea nu este făcută din dragoste după cum ne spune Sfântul Maxim Mărturisitorul.

Toate acestea fiindcă trebuie să știm că Dumnezeu în iubirea Lui nu discriminează pe nimeni și pe toți oamenii îi iubește egal. Dacă Dumnezeu îi iubește egal pe toți oamenii trebuie să știm că El vrea ca noi să îi iubim la fel de mult pe toți oamenii după cum spune Sfântul Maxim în capul 25.

Pentru Sfântul Maxim a iubii pe Dumnezeu implică a te lepăda de lucrurile deșarte ale lumii și a te elibera de orice patimă ai în suflet. Numai așa poți să ajungi să îl iubești pe Dumnezeu sincer și autentic: „cel ce s-a lepădat cu adevărat de lucrurile lumii şi sluşeşte nefăţarnic aproapelui prin iubire se slobozeşte degrabă de orice patimă şi se face părtaş de iubirea şi cunoştinţa dumnezeiască."[68]

Iubirea autentică de Dumnezeu ajunge să te desprindă de lumea din jur și să te facă să nu mai ții cont de ocara sau de batjocura pe care oamenii răi o pot aduce asupra ta. În acest sens Sfântul Maxim avertizează că dacă Îl iubim sincer și adevărat pe Dumnezeu trebuie să fim unii care să suferim ocara celor răi dar să nu ne mâniem pe ei fiindcă mânia ajunge să nască în noi ura și ura este un sentiment negativ care după cum am spus nu poate exista în sufletul celui care Îl iubește sincer și autentic pe Dumnezeu. În acest sens pentru Sfântul Maxim ocările au folosul de a alunga din noi slava deșartă.[69]

Se poate vedea în capetele despre dragoste ale Sfântului Maxim că el de mai multe ori face apel la lumina dumnezeiască sau mai bine spus la lumina lui Dumnezeu. Ea este o lumină necreată după cum avea să se spună Sfântul Grigorie Palama cu mult mai târziu în secolul al XIV-lea. Capul 33 este cât se poate de clar în acest sens: „minte curată este aceea care s-a despărţit de neştiinţă şi e luminată de lumina dumnezeiască."[24]

Pentru Sfântul Maxim nepătimirea este eliberarea de patimi și ea este una care se manifestă prin faptul că cel nepătimaș cu mare greutate ajunge să se miște spre răutate.[70] Dragostea de Dumnezeu ajunge să ne facă să nu mai simțim ocările lumii din jur la fel cum Sfântul mucenic și arhidiacon Ștefan nu a mai simțit durerea celor care aruncau cu pietre în el. În acest sens în capul 38 Sfântul Maxim ne spune că mânia și viclenia nu mai există în cel care iubește pe Dumnezeu: „dacă propriu iubirii este să rabde îndelung şi să fie cu bunătate, cel ce se luptă cu mânie şi plănuieşte vicleşug vădit este că se face străin de Dumnezeu, dacă Dumnezeu este dragoste."[71] Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul dragostea de Dumnezeu nu este o teorie ci ea este una care se manifestă în prin fapte bune fiindcă dacă această dragoste nu se manifestă prin fapte bune ea nu este mai bună decât starea demonilor care și ei „cred și se cutremură" (Iacov 2, 19) de Dumnezeu dar nu fac nici o faptă bună.

---

[66] Capul 13 p. 71.
[67] Capul 17. p. 72.
[21]Capul 24 p. 72.
[68] Capul 27, p. 73.
[69] Capul 30. p. 74.
[24]Capul 33. p. 74.
[70] Capul 36, p. 74.
[71] Capul 38. p. 75.

Sfântul Maxim ne spune și care sunt roadele iubirii de Dumnezeu: „roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toată inima, a răbda îndelung, a fi cu îngăduință și a folosi lucrurile cu dreaptă judecată.”[72]

Este evident că iubirea autentică de Dumnezeu îl face pe cel care o are să nu se mai întristeze de lucrurile deșarte ale lumii și să fie unul care să nu mai fie perturbat de întristările pe care le aduce lumea. În acest sens cel care are dragostea de Dumnezeu se întristează numai când nu Îl mai are pe Dumnezeu sau când comuniunea cu El dispare. Sfântul Maxim este cât se poate de convins că iubirea de Dumnezeu ajunge să creeze în cel care o are o stare îngerească fiindcă și îngerii îl iubesc pe Dumnezeu: „cel ce iubeşte pe Dumnezeu trăieşte pe pământ viaţă îngerească, postind şi priveghind, cântând şi rugându-se şi gândind pururea numai lucruri bune de tot omul.”[73] Este evident că pentru Sfântul Maxim dragostea de Dumnezeu este una care ne leagă de îngerii din ceruri fiindcă ei sunt unii care trăiesc permanent în iubirea de Dumnezeu. În acest sens pentru Sfântul Maxim nu există nici un bun mai de preț decât Dumnezeu: „dacă pofteşte cineva ceva, se luptă ca să şi dobândească. Dar dintre toate bunurile şi lucrurile vrednice de poftit, cel fără asemănare mai bun şi mai vrednic de dorit este Dumnezeu. Câtă sârguinţă nu suntem aşadar datori să arătăm ca să dobândim acest lucru bun şi vrednic de dorit prin fire?”[74]

Odată ce am ajuns să Îl dobândim pe Dumnezeu trebuie să știm că nu există nici un lucru mai presus de El și pentru aceasta nu trebuie să ajungem să ne întinăm trupul cu fapte de rușine și nici sufletul să îl spurcăm cu gânduri viclene și în acest mod în cele din urmă pacea lui Dumnezeu va venii în noi. Se poate vedea aici că pacea lăuntrică a lui Dumnezeu ajunge să fie una care să ne facă să simțim că nu mai avem de a face cu păcatele și patimile. Se poate vedea că teologia ascetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul este catarctică – adică purificatoare

– și se înscrie în linia tradiției creștin ortodoxe care spune că drumul spre Dumnezeu trece prin trei etape mistice:

1. curățirea (katarsis),
2. iluminarea (fotisis)
3. și unirea cu Dumnezeu (enosis).[75]

În acest sens Sfântul Maxim Mărturisitorul este cât se poate de clar: „chinuieşte-ţi trupul cu foamea şi cu privegherea şi îndeletniceşte-te fără lenevire cu cântarea şi cu rugăciunea; şi sfinţenia neprihănirii va veni peste tine aducând iubire.”[31]

Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul trebuie să știm că iubirea de Dumnezeu este una care ajunge să aducă în noi un sentiment de mulțumire față de Dumnezeu pe care restul nu îl au. De ce? Fiindcă dragostea de

Dumnezeu ne face conștienți de toate cele pe care Dumnezeu a ajuns să ne facă pentru noi: „cel ce se teme de

Domnul are pururea ca tovarăşă smerenia, şi prin gândurile acesteia vine la dragostea şi la mulţumirea către Dumnezeu. Căci îşi aminteşte de purtarea lumească de mai-nainte şi de feluritele greşeli, ca şi de ispitele ce i s-au întâmplat din tinereţe, şi cum din toate acestea l-a izbăvit pe el Domnul şi l-a strămutat de la viaţa pătimaşă la viaţa după Dumnezeu. În felul acesta dobândeşte pe lângă temere şi dragostea, mulţumind pururea cu smerenie multă Făcătorului de bine şi Cârmuitorului vieţii noastre.”[76]

Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul gândurile cele rele și spurcate sunt unele care ajung să ne facă să cădem de la Dumnezeu (capul 50). Iubirea de Dumnezeu este una care acționează în persoana umană asemenea unui bioritm și care ne învață ceea ce să facem și ceea ce nu trebuie să facem: „cel fără de minte fiind purtat de patimi, când se tulbură împins de mânie, se grăbeşte fără judecată să ocolească pe fraţi, iar când e aprins de poftă răzgândindu-se, fuge să-i întâlnească. Iar cel înţelept lucrează în amândouă împrejurările cu totul dimpotrivă: căci în vreme de mânie, tăind pricinile tulburării, se scutură de scârbă faţă de fraţi, iar în vreme de poftă, se reţine de la pornirea spre întâlnirea nesocotită.”[77]

Este evident că pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul se poate spune că iubirea este o forță care ajunge să ne facă să fim unii care să ne transfigurăm viața și persoana în Hristos. Aceasta fiindcă se poate vedea din afirmațiile Sfântului Maxim Mărturisitorul că nimic nu mai este la fel în noi odată ce dragostea de Dumnezeu a ajuns să se

---

[72] Capul 40 p. 75.
[73] Capul. 42. P. 75.
[74] Capul. 43 p. 76.
[75] După Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului* (Iași, 1993).
[31] Capul 45 p. 76.
[76] Capul 48 p. 76-77.
[77] Capul 51 p. 77.

stabilească în noi. La fel de bine ceea ce trebuie să știm că este că pentru Sfântul Maxim la fel de bine dragostea de Dumnezeu ajunge să schimbe și legăturile cu semenii: „de vrei să nu cazi din dragostea cea după Dumnezeu, să nu laşi nici pe fratele tău să se culce întristat împotriva ta, nici tu să nu te culci scârbit împotriva lui; ci «mergi şi te împacă cu fratele tău»,şi venind, adu lui Hristos, cu conştiinţă curată, prin rugăciune stăruitoare, darul dragostei."[78]

Sfântul Maxim este deplin de acord cu Sfântul apostol Pavel care la 1 Corinteni ne-a făcut un adevărat imn al iubirii: „de aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval răsunător. Şi de aş avea **darul proorociei** şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă, şi de aş avea atâta credinţă încât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de aş împărţi toată avuţia mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte. **Dragostea îndelung rabdă**; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se trufeşte. Dragostea nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândeşte răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă. **Dragostea nu cade niciodată.** Cât despre prorocii

–se vor desfiinţa; darul limbilor va înceta; ştiinţa se va sfârşi; Pentru că în parte cunoaştem şi în parte prorocim. Dar când va veni ceea ce e desăvârşit, atunci ceea ce este în parte se va desfiinţa. Când eram copil, vorbeam ca un copil, simţeam ca un copil; judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului. **Căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură, iar atunci, faţă către faţă;** acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaşte pe deplin, precum am fost cunoscut şi eu. Şi acum rămân acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea. (**Sfântul Apostol Pavel**,*Epistola I către Corinteni*, capitolul 13).

Se poate vedea o asemănare între teologii iubirii Sfântului Maxim Mărturisitorul și imnul dragostei scris în secolul I de Sfântul apostol Pavel. Aceasta fiindcă evident că Sfântul Maxim știa acest imn și la fel de bine se poate spune că teologia dragostei pe care el o face în capetele sale nu este decât o prelungire a teologiei imnului dragostei a Sfântului apostol Pavel.

Putem să spunem că pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul dragostea de Dumnezeu este un fel de realitate existențială ce ajunge să ne cuprindă și să ne schimbe deplin și total: „Dacă «dragostea nu face rău aproapelui», cel ce pizmuieşte pe fratele şi se întristează de binele lui şi întinează numele lui cel bun cu defăimări, sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine străin de dragoste şi vinovat de osânda veşnică?

Dacă «plinirea legii este iubirea» cel ce se gândeşte la rău împotriva fratelui şi unelteşte vicleşuguri împotriva lui şi doreşte căderea lui şi se bucură de ea, cum nu va fi călcător de lege şi vrednic de chinurile veşnice?"[79]

Dragostea de Dumnezeu este pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul criteriul pentru care se câștigă Împărăția Cerurilor fiindcă avem nevoie de ea pentru a intra în rai. Cel ce nu are dragostea de Dumnezeu ajunge să piardă raiul.[80]

Ceea ce se poate vedea din Capele despre dragoste ale Sfântului Maxim este că ele sunt scrise din prisma unui monah creștin ortodox și evident că audiența lor este destinată în special călugărilor. Totuși prin extensie se poate spune că aceste capetele sunt destinate laicilor creștin ortodocși care doresc să se mântuiască și să se edifice duhovnicește. Caracterul monahal al acestor capete poate fi văzut din faptul că în capul 59 Sfântul Maxim îndeamnă ca monahii să nu ajungă să își bârfească părinții duhovnici. Acest lucru trebuie să știm că este însă valabil și în cazul laicilor fiindcă și ei nu trebuie să își bârfească duhovnicul. Capul 60 este unul care combate bârfa de orice fel ar fi ea: „închide gura celui ce bârfeşte la urechile tale, ca să nu săvârşeşti păcat îndoit împreună cu acela: pe tine obişnuindu-te cu patima pierzătoare, iar pe acela neoprindu-l de a flecări împotriva aproapelui."[81]

Capul 61 este o interpretare și o explicare a îndemnului lui Hristos de a ne iubii dușmanii. Sunt mai mulți care nu înțeleg sensul acestor vorbe care peste secole au creat multe dispute și animozități. De ce? Fiindcă îndemnul de a ne iubii dușmanii ne este adresat de Hristos pentru a fi asemenea lui Dumnezeu Tatăl care știm că nu îl urăște pe diavol. Din contră, Dumnezeu îi arată iubire diavolului care știm că Îl consideră pe Dumnezeu dușmanul lui de moarte. Este tocmai această iubire a lui Dumnezeu față de diavol care îl face pe diavol să sufere etern fiindcă el nu poate înțelege – ca ființă căzută ce este – cum Dumnezeu poate răspunde urii cu iubire. Sfântul Isaac Sirul ne spunea că flăcările iadului sunt formate din refuzul diavolului de a răspunde iubirii veșnice și infinite a lui Dumnezeu. În acest sens știm că ura consumă și a urî semenii ne face să suferim multe angoase și neliniști interne: «iar Eu zic

[78] Capul 53. Pp. 77-78.
[79] Cap. 55 și 56 p. 78.
[80] Cap. 57 și 58 p. 78-79.
[81] Capul 60. p. 79.

vouă, spune Domnul, iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi, rugaţi-vă pentru cei ce vă blestemă».De ce a poruncit atunci acestea? Ca să te slobozească pe tine: de ură, de întristare, de mânie şi de ţinerea minte a răului, şi să te învrednicească de cea mai mare avuţie, care este dragostea desăvârşită. Căci e cu neputinţă să o aibă pe aceasta cel ce nu iubeşte pe toţi oamenii la fel asemenea lui

Dumnezeu, care iubeşte pe toţi oamenii la fel şi «vrea ca toţi să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vie».[82] Capul 63 revine la problema patimilor și mai ales al închipuirile pe care acestea le lasă în sufletele noastre. Aceasta fiindcă literatura ascetică ne spun că demonii sunt maeștrii ai iluziilor și trebuie să știm că patimile sunt bazate le iluzii demonice.

După Sfântul Maxim patimile sunt trupești dar și sufletești. Ele pot să fie învinse și depășite numai prin iubirea de Dumnezeu: „dintre patimi, unele sunt trupeşti, altele sufleteşti. Cele trupeşti îşi iau prilejurile din trup, iar cele sufleteşti din lucrurile de din afară. Dar şi pe unele şi pe altele le desfiinţează dragostea şi înfrânarea cea dintâi pe cele sufleteşti; cealaltă pe cele trupeşti."[83]

Este evident că pentru Sfântul Maxim fondul generic al patimilor este unul legat de starea sau mai bine spus de gradul de iubire de Dumnezeu pe care cineva îl are. Acolo unde lipsește dragostea de Dumnezeu patimile sunt mult mai îndreptățite să se instaleze fiindcă acolo lipsește și înfrânarea.

În Capul 67 Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că atunci când demonul akediei (moleșelii sau deprimării) pune stăpânire pe om ei bine el aduce cu sine posibilitatea ca mai toate patimile să intre în suflet fiindcă akedia (deprimarea) aduce cu sine o neatenție și o stare de dezinteres față de viața sufletului. Akedia (deprimarea) poate să fie biruită de Sfântul Maxim numai prin răbdare.

În capul 68 Sfântul Maxim face apel la calea non-violenței fiindcă este conștient că de mai multe ori demonii ne pot stârnii la violență. Non-violența este o tehnică pe care nevoitorul o deprinde și pe care trebuie să o pună în practică.

Capul 69 ne vorbește despre faptul că nu trebuie să fim suspicioși fiindcă acest comportament duce în cele din urmă la sminteală. A suspecta permanent pe cei din jur de lucruri rele înseamnă să fi unul care se smintește foarte repede și cade imediat în sminteală.

În acest sens capul 70 ne spune că trebuie să fim consecvenți cu dragostea noastră față de semeni și să nu ținem cont prea mult de părerea oamenilor și a celor din jur. Aceasta fiindcă trebuie să știm că Iisus a fost un exemplu de dragoste deplină și totală față de toată lume când a acceptat să moară pe cruce pentru toți oamenii: „dragostea desăvârşită nu sfâşie firea cea unică a oamenilor, luându-se după părerile şi înclinările diferite ale voii lor. Ci privind pururea la ea, iubeşte pe toţi oamenii la fel: pe cei buni şi străda1nici, ca pe prieteni, iar pe cei leneşi, ca pe duşmani, făcându-le bine, răbdând îndelung şi suferind cele ce-i vin de la ei. Ea nu ia în seamă câtuşi de puţin răul de la aceştia, ci chiar suferă pentru ei dacă vremea o cere, ca să şi-i facă şi pe ei prieteni de este cu putinţă; iar de nu se poate, cel puţin să nu cadă din dragostea proprie faţă de ei, arătând pururea, la fel, roadele iubirii faţă de toţi oamenii. De aceea şi Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, arătându-şi dragostea Sa faţă de noi, a pătimit pentru toată omenirea şi tuturor le-a dăruit la fel nădejdea învierii, chiar dacă atârnă pe urmă de fiecare să se facă pe sine vrednic fie de slavă, fie de chinuri."[84]

Pentru Sfântul Maxim dragostea desăvârșită este mai presus de moarte sau mai bine spus o metodă de a înfrânge moartea și a ridica sufletul mai presus de ea după cum spune în Capul 72. În acest sens cei care nu dispreţuiesc plăcerea slava şi iubirea de arginţi nu pot ajunge la dragostea desăvârşită: „cel ce nu dispreţuieşte slava, plăcerea şi iubirea de argint, care le sporeşte pe acelea şi stă în slujba lor, nu poate tăia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le taie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desăvârşită."[85] Împlinirea poruncilor pentru Sfântul Maxim duce la nepătimire care trebuie să știm că este o stare superioară în timp ce împătimirea este o stare similară vieții demonice: „prin porunci Domnul face nepătimaşi pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeieştile dogme le dăruieşte luminarea cunoştinţei."[86]

Sfântul Maxim abordează în Capul 81 temerea (frica de Dumnezeu) care are spune el că poate venii atât din 1. amenințările chinurilor iadului cât și din 2. dragostea de Dumnezeu. Aceasta fiindcă sunt unii care deși Îl iubesc

[82] Capul 61. p. 79.
[83] Capul 64. p. 80.
[84] Capul 71 p. 82.
[85] Capul 75. p. 83.
[86] Capul 77 p. 83.

pe Dumnezeu se tem să nu încalce voia și poruncile Sale: „temerea de Dumnezeu este îndoită. Una se naşte în noi din ameninţările chinurilor. Aceasta face să se nască în noi pe rând: înfrânarea, răbdarea, nădejdea în Dumnezeu şi nepătimirea, din care răsare dragostea. Iar cealaltă e împreunată cu dragostea. Ea susţine pururea în suflet sfiala evlaviei, ca nu cumva, pentru îndrăzneala dragostei, să ajungă la nesocotirea lui Dumnezeu."[87]

În primă instanță omul ajunge să țină poruncile lui Dumnezeu pentru a nu ajunge în iad dar mai apoi pe cum el avansează în cunoașterea lui Dumnezeu ajunge să țină poruncile din dragoste de Dumnezeu. Aceasta este tema Capului 82.

În Capul 84 Sfântul Maxim revine la problema patimilor care ajung de mai multe ori să câștige spațiu și teritoriul în sufletul nostru prin amintiri păcătoase. Amintirea pare la prima vedere pentru Sfântul Maxim un simplu gând nepătimaș dar mai apoi el prinde putere și ajunge să aducă patima din nou în faptă: „mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta zăbovind, se stârneşte patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afară, încovoie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfârşit, la păcatul cu fapta. Prea înţeleptul Apostol, scriind către cei din neamuri porunceşte aşadar ca mai întâi să despărţim rezultatul păcatului, apoi, păşind pe rând spre început, să sfârşim cu pricina păcatului. Iar pricina este, cum s-a zis mai înainte, lăcomia, care naşte şi face să crească patima. Și socot că aici este arătată lăcomia pântecului, care este maica şi doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuţie, ci şi când se îndreaptă spre mâncări, precum şi înfrânarea nu e bună numai când se reţine de la mâncări, ci şi când se reţine de la avuţie."[88]

Patimile sunt pentru Sfântul Maxim asemenea unei păsări care este legată și nu poate zbura. În același mod și mintea este ținută jos de patimi și nu se poate ridica spre Dumnezeu după cum ne spune în capul 85. Când mintea este eliberată de patimi ei bine ea se poate ridica la contemplația lui Dumnezeu (a Sfintei Treimi). În acest sens mintea și ea trebuie să fie curățită pentru a ajunge să vadă sensurile profunde ale lucrurilor: „dacă mintea e curată când primeşte înţelesurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trândăvie s-a făcut necurată, rămâne simplu la înţelesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate şi viclene."[89]

În acest sens pentru Sfântul Maxim a ajunge la nepătimite înseamnă ca în timpul rugăciunii mintea să nu mai aibă nici o idee lumească în ea care să o perturbe. La fel de bine în capul 89 se spune că nici visurile nu mai pot tulbura mintea nepătimașă.

Există în acest sens o atracție a minții spre lucrurile nevăzute (lumea nevăzută a îngerilor) la fel cum ochiul este atras de frumusețea lumii din jur. Sfântul Maxim este de părere că războiul pe care dracii îl dau în mintea noastră este mult mai mare decât războiul dintre țări diferite: „mare lucru este să nu fii cuprins de patimă faţă de lucruri. Dar cu mult mai mare este să rămâi fără patimă şi faţă de nălucirile lor. Căci războiul dracilor împotriva noastră prin gânduri e mai cumplit ca războiul cel prin lucruri."[90]

Pentru Sfântul Maxim nepătimire aduce cu sine o simplitate a vieții și a gândirii care face ca să vedem totul simplu și nu complicat și greoi după cum spune el în capul 93. La fel cum soarele răsare și luminează lumea, la fel de bine prin nepătimire Dumnezeu răsare și luminează sufletul: „precum soarele, răsărind şi luminând lumea, se arată şi pe sine şi arată şi lucrurile luminate de El, tot aşa şi Soarele dreptăţii, răsărind minţii curate, se arată şi pe sine, dar arată şi raţiunile tuturor celor ce au fost făcute sau vor fi făcute de El."[91]

Capul 96 este unul care ne spune că Dumnezeu nu poate fi cunoscut în ființa Lui cu mai mult în lucrările Lui fiindcă ființa lui Dumnezeu este dincolo de puterea de cunoaștere a omului: „nu cunoaştem pe Dumnezeu din fiinţa Lui, ci din măreţia faptelor şi din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea înţelegem, ca prin nişte oglinzi, nemărginita bunătate, înţelepciune şi putere a Lui."[92] Această temă distincției dintre ființa și energiile lui Dumnezeu sau mai bine spus dintre ființa și lucrările lui Dumnezeu va devenii una centrală în disputa dintre Sfântul Grigorie Palama și latinul Varlaam în secolul al XIV-lea. Varlaam susținea că Dumnezeu poate să fie cunoscut în ființa Sa lucru combătut de Sfântul Grigorie Palama care a susținut că esența sau ființa lui Dumnezeu rămân o taină pentru om care cunoaște doar energiile sau lucrările lui Dumnezeu.

[87] Capul 81. p. 84.
[88] Capul 84. p. 85.
[89] Capul 87. p. 85.
[90] Capul 91. p. 86.
[91] Capul 95 p. 87.
[92] Capul 96 p. 87.

PĂRINTELE SERAFIM GHIZDAVEȚ DE LA MĂNĂSTIRILE AFTEIA ȘI OAȘA: UN CĂLUGĂR CU O VIAȚĂ ÎNGEREASCĂ

Au trecut mai mulţi ani de când într-un loc departe de lume la Mănăstirea Oaşa în anul 2002 a trecut la cele veşnice părintele protosinghel Serafim Ghizdaveţ. Unii se vor putea întreba cine a fost părintele Serafim Ghizdaveţ? Aceasta fiindcă el nu apare mai deloc alături de numele marilor duhovnici români din secolul XX cum ar fi Ilie Cleopa, Arsenie Boca, Arsenie Papacioc, Teofil Pârâian sau Ilarion Argatu. Ei bine în aceste rânduri voi încerca să scriu ce îmi mai aduc aminte de părintele Serafim.

Născut în prima jumătate a secolului XX în Moldova părintele Serafim a fost învăţător de meserie. De mic copil a fost crescut de părinţi în frică de Dumnezeu şi credinţa creştin ortodoxă. În mediul vibrant monahal al Moldovei va avea contact cu monahismul creştin ortodox pe care îl va îmbrăţişa în cele din urmă. Părintele Serafim Ghizdaveţ i-a fost un apropiat al părintelui Ilie Cleopa (recent trecut în rândul sfinţilor) şi ai mitropolitului Antonie Plămădeală al Ardealului. Cu aceştia s-a întâlnit pe când era călugăr la mănăstirea Slatina fiindcă autorităţile comuniste i-au mutat de la Sihăstria la Slatina.

Adevărul este că nu mai reţin multe lucruri din viaţa părintelui Serafim Ghizdaveţ. Eu personal am ajuns să îl întâlnesc pe când era duhovnic la Mănăstirea Afteia. Acest lucru a avut loc prin anul 1984 sau 1985. Trebuie să fi avut 6 sau 7 ani pe atunci. Ulterior după câţiva ani părintele mi-a fost duhovnic o bună perioadă de timp. Prin urmare se poate spune că l-am cunoscut destul de bine.

Părintele m-a ajutat să mă lupt cu patimile adolescenţei şi a fost alături de mine în creşterea mea duhovnicească. Ce reţin de la el este că avea mare evlavie la părintele Arsenie Boca (acum recent trecut în rândul sfinţilor) şi de fapt de la el am auzit şi eu pentru prima dată de Sfântul Arsenie Boca. Odată după ce m-am spovedit la el mi-a dat Pravila albă scrisă de Sfântul Arsenie Boca. Mi-a dat această Pravilă albă în mai multe copii pe care să le răspândesc prin Cugir la cine credeam eu că se merită.

Părintele Serafim Ghizdaveţ a fost şicanat de mai multe ori de autorităţile comuniste ale timpului fiindcă a voit să redeschidă Mănăstirea Afteia. Nu ştiu dacă a avut sau nu dosar la securitate dar ştiu că de mai multe ori s-a plâns de autorităţile securităţii. Ceea ce am putut remarca la părintele Serafim a fost blândeţea sa. Era un om extrem de blând cu un calm aparte.

În anii '80 Mănăstirea Afteia era printre singurele mănăstiri din Judeţul Alba şi aproape săptămânal era un mare flux de pelerini care veneau pentru spovedanie la părintele Serafim. După cum am spus – copil fiind – printre ei am fost şi eu.

Ţin minte că părintelui i-a plăcut o idee de-a mea expusă la Mănăstirea Afteia că în Hristos trebuie *să ne transformăm duhovniceşte*. Aceasta fiindcă părintele se considera pe sine un hristofil, adică un iubitor de Hristos. El credea că omul prin credinţă în Hristos se poate schimba din păcătos în nepătimitor.

Pregătirea teologică creştin ortodoxă – dacă reţin bine – părintele Serafim a dobândit-o la Seminarul Monahal de la Neamţ. De acolo el a învăţat să preţuiască mult pe părintele Nicodim Sachelarie care a scris Pravila bisericească. Părintele Serafim a fost cel care a insistat să primesc o copie a acestei pravile pe care o păstrez cu evlavie şi în ziua de azi.

Au fost unii dintre apropiaţii Mănăstirii Afteia care au spus că părintele ar fi avut darul înainte vederii. Mie de mai multe ori mi-a spus unele păcate mai înainte de să le spun eu. Se poate fiindcă eram cu copil tânăr şi naiv pe atunci. Nu au fost multe astfel de situaţii dar totuşi au fost. Am auzit mai recent o întâmplare în acest sens. Un elev s-a dus la părintele să îl întrebe ce să facă fiindcă avea să de-a examen sau teză (cum era pe atunci). Părintele i-a luat lista cu subiecte, s-a uitat la ea şi i-a spus să înveţe acel subiect pe care i l-a arătat pe listă. La examen ei bine i-a păcat exact acel subiect. Nu ştiu dacă a fost coincidenţă sau darul înainte vederii.

Pe lângă Pravila bisericească a părintelui Nicodim Sachelarie ei bine părintele iubea Cazaniile lui mitropolitului Varlaam Moţoc de la 1643. Le considera foarte folositoare şi utile.

O bună bucată de timp părintele Serafim a dus mult dialog cu mine despre sectanţi pe care îi considera rătăciţi de Hristos. În acest sens reţin că părintele îl studia pe părintele Mina Prodan care în anul 1995 a scris o carte pe nume Călăuza cunoaşterii şi combaterii sectelor. Cu mare bucurie am primit această carte de la părintele Serafim.

Trebuie să spun că eu am ajuns să îl cunosc pe părintele Serafim în climatul anilor '80 când mănăstirile şi bisericile nu erau încurajate şi nici susţinute de autorităţi. Ştim că mersul pe la mănăstiri nu era încurajat în acele zile.

De la părintele Serafim am aflat şi eu cine sunt serafimii. Am aflat că serafimii sunt îngerii din prima ierarhie îngerească a cerului. Aceasta fiindcă mi se părea ciudat la acea vârstă ca cineva să aibă numele de serafim. Eu ştiam de nume cum ar fi Adrian, Emil, Raul sau Gabriel. Cred că contextul în care părintele mi-a explicat acest lucru a

fost în cadrul rugăciunii Cuvine-se cu adevărat unde se spune că Sfânta Maria este „Ceea ce eşti mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât serafimii."

Părintele Serafim a avut o evlavie deosebită faţă de Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iaşi. Nu este poate întâmplător că a părăsit această lume exact în data 14 octombrie 2002 data la care se face prăznuirea sfintei. Un alt lucru pe care îl reţin despre părintele Serafim a fost iubirea lui faţă de muzica psaltică. Trebuie să ştim că deşi în Ardeal la mai toate parohiile se cântă Cunţan ei bine la mănăstiri se cântă psaltică. Părintele Serafim cunoştea foarte bine muzica psaltică pe care o învăţa în privat sau în timpul slujbelor la Afteia. Ţin minte că şi-a făcut un mic băţ de dirijat cu care îi dirija pe restul călugărilor la privegherile de noapte sau la vecernii. Când venea vorba despre slujbele bisericeşti ei bine părintele era un perfecţionist. Ţinea cu atenţie la toate cântările şi ecteniile care se făceau.

Viaţa la Mănăstirea Afteia din ani '80 era dură şi grea din cauza securităţii. Este demn de amintit că părintele Serafim a fost un mărturisitor pentru ortodoxie în aceste vremuri.

La fel de bine ce mai reţin de la părintele este că la un moment dat mi-a dat două volume de pline de citate pe care el le-a colecţionat şi le-a bătut la maşină şi care se numeau Hristofilia. Un volum din această carte cu citate avea peste 400 de pagini. Ne putem da seama că părintele Serafim era un cititor de părinţi şi sfinţi creştin ortodocşi.

Dacă ar fi să îl caracterizez pe părintele Serafim Ghizdaveţ în două cuvinte aş spune că a fost

1. un părinte hristofil prin excelenţă
2. şi un părinte cu o viaţă îngerească.

Nu am auzit niciodată o vorbă nepotrivită sau nelalocul ei din gura părintelui Serafim. Vorbele părintelui Serafim erau totdeauna calculate şi cumpătate. La fel de bine se poate spune că el era foarte înţelept. Părintele Serafim îi iubea pe tineri şi de mai multe ori a avut mulţi fii duhovniceşti dintre tineri.

Nu mai reţin toate datele plecării părintelui Serafim de la Afteia la Oaşa. Cert este că s-a simţit bine la Mănăstirea Oaşa.

Am spus că părintele Serafim Ghizdaveţ a fost un părinte cu viaţă îngerească. Aceasta fiindcă din propria voie a ales calea monahală. Dacă reţin bine atunci când era copil de mai multe ori obişnuia s-a fugă de părinţi pentru a ajunge la o mănăstire aproape de el.

Părintele avea o mare evlavie la Sfântul Ilie Cleopa şi deşi nu a spus-o îl considera pe părintele Cleopa un sfânt şi asta când încă părintele Cleopa era încă în viaţă.

Părintele Serafim a fost un călugăr de excepţie care zi şi noapte rostea rugăciunea lui Iisus. De fapt de la el am aflat şi eu despre Rugăciunea lui Iisus. Ţin minte că l-am tot văzut pe părintele cu o mică funie în mâni pe care o tot învârtea bob cu bob şi l-am întrebat ce este şi el mi-a spus că este un metanier. În cele urmă mişcat de exemplul părintelui aveam să îmi procur şi eu un metanier de la Mănăstirea Afteia.

La Afteia în ani '80 erau mai mulţi călugări dar la fel ca în povestea cu recunoaşterea Sfântului Antonie cel Mare dacă vizitai Afteia nu aveai cum să nu îl recunoşti pe părintele Serafim. Povestea Sfântului Antonie cel Mare spune că dacă vedeai mai multe zeci de călugări creştin ortodocşi la un loc şi între ei era şi Sfântul Antonie cel Mare nu aveai cum să nu îl recunoşti pe Sfântul Antonie.

Ei bine în obştea de la Afteia aşa cum l-am cunoscut eu pe părintele Serafim nu aveai cum să nu te bucuri de vederea lui. Era un om care pentru cei care îl cunoşteau pentru prima dată iradia lumină, speranţă şi bucurie.

Această bucurie a părintelui Serafim se poate spune că aducea puţin cu bucuria de dincolo de această a lume a sfinţilor. Nu ştiu dacă părintele Serafim a fost sfânt sau nu dar ceea ce ştiu este că a fost pentru mai mulţi creştin ortodocşi care l-au întâlnit un model aproape de cel al sfântului creştin ortodox. Mă gândesc numai la sutele sau poate miile de ore de privegheri de toată noaptea pe care el le-a făcut.

Acum după mai mulţi ani de când părintele nu mai este şi când el a părăsit această lume de multe ori îmi vine în minte. Când ajung din când în când la Mănăstirea Afteia parcă aş vrea să îi văd chipul şi să îi aud cuvintele. El nu mai este de multă vreme acolo.

Se poate spune că într-un anume fel legătura mea cu părintele Serafim s-a rupt cumva după ce a părăsit Mănăstirea Afteia şi s-a retras la Mănăstirea Oaşa. Totuşi după ce a murit am mers de câteva ori la Mănăstirea

Oaşa pentru a îi vedea mormântul şi pentru a afla cum a fost trecerea lui din această lume. Un monah de la Oaşa mi-a spus că ultimele cuvinte ale părintele Serafim înainte de a murii de ziua Sfintei Paraschiva pe 14 octombrie

2002 au fost: „Afteia, trebuie să mă reîntorc la Afteia fiindcă am ceva de terminat acolo."

Cum am spus părintele Serafim fiindcă a fost un călugăr creştin ortodox autentic şi veritabil a fost un mic înger pământesc. Acesta fiindcă el l-a iubit pe Domnul Hristos sincer şi cu toată inima lui. Poate cel mai potrivit verset din Noul Testament care îl descrie pe părintele Serafim Ghizdaveţ este cel al Sfântului apostol Pavel din

Epistola către evrei: „ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii, şi în munţi, şi în peşteri, şi în crăpăturile pământului" (Evrei 11, 28).

PLATON CA FILOSOF PRECREȘTIN

Pelerinii români – și nu numai – care vizitează mănăstirile din nordul Moldovei pot vedea pe pereții exteriori ai mai multor mănăstiri pictați filosofi antici greci cum sunt: Socrate, Platon sau Aristotel.[93]Evident că acest lucru a stârnit mai multe semne de întrebare și chiar consternare. Cum se face că acești filosofi greci care au fost păgâni să fie pictați alături de mari sfinți creștin ortodocși cum sunt Sfântul Antonie cel Mare, Macarie Egipteanul, Onufrie cel Mare sau Arsenie cel Mare? Este adevărat că acești mari filosofi greci antici au fost păgâni dar ei prin filosofia lor au dus un mod de viață ce L-a prefigurat pe Hristos. Aceasta fiindcă adevărata înțelepciune a filosofilor antici nu a venit de la zei ci de la Hristos care nu se întrupase încă.

Dintre acești mari filosofi antici evident că Platon a fost unul care s-a remarcat poate cel mai bine.[94] Ucenic al lui Socrate, ei bine Platon va ajunge să se desprindă de filosofia orală a lui Socrate și va venii cu un sistem filosofic propriu. De fapt trebuie să știm că mai tot ceea ce știm despre Socrate este din scrierile lui Platon. Platon nu numai că a fost ucenicul lui Socrate dar el a scris mai toate cărțile lui sub formă de dialoguri în care de cele mai multe ori protagonist era Socrate.

Prin urmare filosofia lui Platon era una dialogică fiind eventual primul filosof care a lansat metoda dialogică de a face filosofie. Ceea ce este demn de remarcat este că numele lui Platon din naștere nu a fost de Platon ci de Aristocles. Platon este propriu-zis o poreclă datălui datorită faptului că avea un piept plat (proeminent). Deci de la piept plat s-a ajuns la Platon.[95]

Se crede că Platon și-a făcut ucenicia în jurul lui Socrate aproximativ 8 ani, el începându-și ucenicia în jurul vârstei de 20 de ani.[96] Platon nu a fost de față la moartea nedreaptă a învățătorului său Socrate fiindcă a fost bolnav. Știm că Socrate a fost condamnat la moarte prin otrăvire cu cucută de tribunalul din Atena în special pentru două motive mincinoase:

1. că a vroia să introducă zei noi în panteonul atenian
2. și pentru că a ajuns să îi corupă pe tinerii atenieni cu învățăturile sale.[97]După moartea învățătorului său Platon va vizita Egiptul și Italia de sud.

Întors din călătoriile sale la Atena Platon va deschide o școală de filozofie pe care o va numii Academia.[98]

La fel de bine se pare că Platon a fost implicat și în viața politică a Atenei – orașul lui natal – lucru pe care mai apoi la bătrânețe avea să îl regrete.

Am spus la început că Platon apare pe pereții exteriori la mai multe mănăstiri ortodoxe fiindcă el este considerat un filosof precreștin sau mai bine spune un filosof care prin filosofia și aspirațiile sale l-a prefigurat pe Hristos. Cel mai bine acest lucru Platon îl face în cartea sa Republica unde vorbește și face apologia *omului drept*. Cetățeanul model al republicii (organizarea socială a lui Platon) de fapt era un bun creștin în sensul că respecta legile statului, era un om moral și tânjea după bine și adevăr.

De fapt această tânjire după adevăr și bine a lui Platon (grecescul kalokagatia καλοκαγατια) avea să devină o trăsătură universală a întregii filosofii antice. Ceea ce este propriu filosofiei lui Platon însă este că el credea într-o *lume*

---

[93]Cea mai cunoscută mănăstire în acest sens este Mănăstirea Voroneț. Filosofi antici greci pot să fie văzuți și la Mănăstirea Sucevița sau Moldovița.

[94]Platon a trăit între anii 420 și 340 înainte de Hristos. https://ro.wikipedia.org/wiki/Platon (accesat pe 10.12.2024).

[95]Este de amintit aici că Platon s-a născut în insula grecească Eghina în care ulterior în secolul XX avea să se retragă Sfântul Nectarie al Pentapolei.

[96] Despre Socrate se știe că avea o metodă mai neobișnuită de a își alege ucenici: el îl lua pe cel care aspira să îi devină ucenic și îl ducea la o apă adâncă unde îl scufunda și îl ținea sub apă mai mult timp. Când vedea că cel scufundat dădea semne că se îneacă îl scotea a suprafață. Atunci se spune că Socrate îl întreba: de ce a avut cel mai mult nevoie cât a stat sub apă? Evident că cel în cauză răspundea că de aer. Atunci Socrate îl răspundea: când o să simți nevoia de înțelepciune la fel de mult ca atunci când sub apă a simțit că ai nevoie de aer, ei bine atunci să vi la mine să facem filozofie. Sunt mai mulți care consideră că această practică a lui Socrate era fictivă dar sunt și multe voci care susțin că de fapt Socrate o practica.

[97]Moartea nedreaptă a învățătorului său Socrate îl va face pe Platon să scrie o carte: *Apologia lui Socrate* în care el îl apără pe Socrate considerându-l martir.

[98] Numele de Academie dat mai multor instituții științifice și statale de fapt a fost preluat de la Platon.

a ideilor care era adevărata lume. Lumea materială este pentru Platon o lume inferioară și era o lume în care sufletele au căzut din lumea ideilor care este un fel de prefigurare a căderii lui Adam și Eva în păcat și a izgonirii lor din rai.

Această cădere a sufletelor din lumea ideală a ideilor în lumea materială grosieră,Platon avea să o surprindă în celebrul său *mit al peșterii*. Mai mulți oameni se nasc într-o peșteră întunecoasă în care tot ceea ce pot vedea sunt umbrele reflectate pe pereții peșterii. Ei bine unul dintre ei reușește să iese din peștera întunecoasă și ajunge să vadă că de fapt întunericul peșterii nu este singura realitate ci că există o lume exterioară în care soarele luminează și există viață. Întors la confrații lui din peșteră el le spune că ei sunt sclavii unei iluzii și că de fapt există lumină și o lume exterioară. Confrații lui născuți și crescuți în peșteră nu îl cred ci consideră că a înnebunit.

Prin urmare pentru Platon lumea ideilor este adevărata lume și noi de fapt în această lume trăim într-o lume simulacru sau o lume a iluziilor. Această teorie a lumii ideilor apare de mai multe ori în scrierile dialogice a lui Platon: Fedon, Banchetul, Republica și Fedros. Ideile pentru Platon sunt absolute, veșnice, universale și imuabile. La fel de bine Platon credea în preexistența sufletelor. Sufletele au fost create de zei mai înainte de trupuri în care sunt aruncați mai mult ca o pedeapsă.

Iată ce spunea părintele Ioniță Apostolache:„în contextul istoric al epocii sale, filosofia lui Platon are prin excelenţă o valoare originală, „constituind axa definitorie cea mai semnificativă a felului de gândire elen". Prin forma şi conţinutul ideilor sale, marele filosof antic trasează direcţii de gândire şi exprimare, valorificate mai târziu de apologeţii şi Părinţii Bisericii. Cele mai importante categorii metafizice ale sale au fost preluate astfel „pentru elaborarea şi formularea raţională a marelui mesaj spiritual al credinţei creştine"."[99]

Sfinții părinți – în special Sfinți Trei Ierarhi: Vasile, Ioan și Grigorie – au cunoscut filosofia lui Platon și au apreciat-o. De fapt se crede că rugăciunea anamneză de la Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare a fost preluată de la Platon. Știm că în rugăciunea anamneză de la Sfânta Liturghie preotul comemorează într-un anume fel toate etapele care au condus la mântuirea omului. Ei bine trebuie să știm că Platon concepea anamneza ca un fel de „explicare a cunoașterii prin reamintirea ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat într-o existență anterioară."[8]

Ei bine Sfântul Vasile cel Mare va prelua termenul de anamneză a lui Platon și îl va încreștina dându-i un loc de cinste în cadrul rugăciunii euharistice. În această rugăciune preotul pomenește mai toate actele cele mai importante care au făcut posibilă mântuirea prin Domnul Hristos. Este evidentă că anamneza lui Platon nu este identică cu cea a Sfântului Vasile cel Mare care pe lângă faptul că a fost un teolog creștin ortodox se pare că a fost și filosof platonic.

Tot despre filosofia lui Platon părintele Ioniță Apostolache spunea de la Facultatea de Teologie din Craiova: „filosofia platonică oferă creştinismul premisele unei preocupări autentice pentru definirea vieţii noastre lăuntrice şi de aici a legăturii omului cu Dumnezeu. Platon vorbeşte în acest sens despre existenţa şi nemurirea sufletului, ca entitate dincolo de experiment şi demonstraţie. În viziunea sa, sufletul omenesc se defineşte prin: sentiment, raţiune şi voinţă, ca grade de expresie ce definesc predispoziţia omului spre infinit. În concordanţă cu învăţătura Bisericii, Platon socoteşte că sufletul „nu numai a existat înainte de trup, dar va subzista şi după el". Convingerile marelui filosof cu privire la cele mai importante realităţi antropologice (viaţă şi moarte, suflet şi trup) se regăsesc în Dialogurile: „Phaidron" „Phaidon" şi parţial în lucrarea „Republica". Urmând dascălului său, Socrate, Platon ne arată aici că există o ascensiune a omului spre viaţa spirituală, pe care o identifică cu parcursul „sinelui individual la suflet". Această mişcare spre metafizic se aseamănă despătimirii, despre care amintea mai înaintea Socrate."[100]

Mai mulți filosofi contemporani au reușit să sintetizeze filosofia lui Platon prin 3 întrebări fundamentale:

1. De unde venim?
2. Cine suntem?
3. Încotro ne îndreptăm?

De fapt aceste trei întrebări sunt unele care definesc mai toate marile sisteme filosofice ale lumii. În acest sens nu este de mirare că s-a ajuns la concluzia că toată filosofia modernă nu este decât o notă de subsol la filosofia greacă antică. Aceasta fiindcă se pare că marii filosofi greci din antichitate au pătruns cu gândirea lor profundă în mai toate marile problematici umane.

---

[99] https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).

[8]După Dicționarul explicativ al limbii române.

[100] https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).

Platon a fost un filosof precreștin și acest lucru am voit să îl evidențiem în aceste rânduri dar trebuie să știm că el a fost păgân și în acest sens fost influențat de pitagoreism[101]și orfism.[102]Ceea ce este evident este că în cadrul statului Platon considera că omul trebuie să fie moral. Mai mult, el a lansat portretul regelui-filosof ca unul ideal. Aceasta fiindcă pentru Platon liderul deplin era un filosof. Părintele Ioniță Apostolache spunea în acest sens: „construită în obişnuitul său stil dialogic, Platon încearcă să arate că „viaţa fericită înseamnă să fii o persoană bună şi virtuoasă –deziderate pe care trebuie să le realizezi singur -, în timp ce bogăţia şi statutul social sunt irelevante pentru obţinerea fericirii". Realizarea omului pentru o astfel de perspectivă devine posibilă numai înlăuntrul unei „societăţi ideale". Aici, pe fascinanta sa „Atlantidă", Platon ridică ideea devotamentului faţă de bine la extrem: de la paznici ai adevărului metafizic, cu veleităţi sacerdotale, până la regi-filosofi sau regine filosoafe, toţi locuitorii cetăţii sunt preocupaţi de înmulţirea virtuţii."[103]

Este evident din afirmația de mai sus că Platon îl concepea pe filosof nu numai ca un lider ideal al Republicii ci la fel de bine și ca un om al virtuții. Virtutea apare în acest sens ca o stăruință în facerea binelui. Iată ce spunea Platon în acest sens: „oricât de frumoase ar fi aceste două lucruri, ştiinţa şi adevărul, nu te vei înşela dacă vei spune că ideea Binelui este distinctă de ele şi mult mai frumoasă; aşa cum, în lumea vizibilului, gândim cu dreptate că lumina şi vederea sunt asemănătoare soarelui, la fel dar, ar fi greşit să credem că ştiinţa şi adevărul sunt ambele asemănătoare Binelui, dar este fals să credem că una sau alta sunt acelaşi lucru cu Binele; natura Binelui trebuie să fie privită ca mult mai valoroasă".[104]

Se poate spune că prin filosofia binelui – mai mult o filosofie apologetică a binelui – Platon și-a câștigat titlul de filosof precreștin. Aceasta fiindcă el a prefigurat binele propovăduit de creștinismul ortodox. Prin urmare pentru Platon statul ideal era: „este statul în care domnește dreptatea, o virtute conform căreia fiecare tip uman se ocupă de ceea ce-i este orânduit prin funcția sufletească dominantă: cei capabili de practicarea virtuții rațiunii (înțelepciunea) elaborează legi, cei capabili de practicarea virtuții părții pasionale (curajul) se ocupă cumpărarea, iar cei înzestrați cu posibilitatea practicării virtuții corespunzătoare părții apetente a sufletului (cumpătarea) sunt responsabili de asigurarea resurselor. Există astfel o ierarhie a unor clase sociale determinate natural: înțelepții, militarii, respectiv agricultorii și meșteșugarii"[105]

Evident că nu vom găsii la Platon profeții sau referiri la Mesia pe care îl așteptau evreii. Totuși se poate vedea că filosofia lui în mai multe planuri era una care era în așteptare la ceva mai bun decât putea oferii lumea păgână. Nu este întâmplător în acest sens că învățătorul lui Platon, Socrate a fost condamnat la moarte pe acuzații fictive. Platon nu a făcut decât să îi urmeze lui Socrate și să îl dezvolte ideile și concepțiile.

Un alt punct precreștin a lui Platon a fost teoria sa a Logosului. știm că Sfântul Ioan Teologul L-a denumit pe Hristos Logosul (Cuvântul, Idea) întrupat a lui Dumnezeu. Iată ce spunea părintele Ioniță Apostolache în acest sens: „Logosul său are dintru început un rol intermediar din punct de vedere ontologic. Pe această raţiune, marele filosof îşi centrează teoria dual a diferenţelor dintre lumea sensibilă (materială, fizică) şi lumea inteligibile (a ideilor, metafizică). Prin intermediul ideilor, Platon se transpune în lumea inteligibilă, instituind limbajul ca intermediar, care denumeşte sensibilul potrivit inteligibilului. În acest sistem, locul omului este de mijloc, de mediator al lumii ideilor, dinspre imanent spre transcendent. În „Timaios", Logosul este definit ca al „doilea hypostas, produs prin emanaţie din prea plinul fiinţei Unicului". De aceea, Logosul sau Locul originar, aşa cum era privit de vechii greci, îşi defineşte o origine atemporală, fiind echivalentul unei divinităţi universale. El, Logosul, poate fi echivalat deopotrivă cu lumea, definind începutul procesului de formare a cosmosului. Tot aici vom regăsi numeroase descrieri despre logoi

[101]Pitagoreismul „a fost o mișcare religioasă și filosofică din Grecia antică inițiată de Pitagora în sec. 6 î. Hr. și atingând în dezvoltarea sa istorică un larg evantai de interese legate de politică, misticism, muzică, matematică și astronomie. Numitorul comun pentru pitagoricieni, de-a lungul secolelor, a rămas adeziunea la numele, credințele și practicile religioase și științifice ale întemeietorului; nemurirea și transmigrarea sufletelor; ascetismul; regulile dietetice și conduita morală prin care sufletul se purifică și intră în comuniune cu cosmosul divin; concepția că toate lucrurile sunt numere, Universul fiind esențialmente matematic și, deci, legarea posibilității cunoașterii naturii de matematică. Deși pitagoricienii s-au scindat destul de devreme în „acusmatici" sau „pitagoriști", preocupați mai mult de latura mistică și rituală, și „matematici", reprezentând latura științifică, în general, combinația dintre religie, matematică și filozofie a rămas o caracteristică esențială și a exercitat o atracție deosebită asupra filozofilor greci." După Dicționarul explicativ al limbii române.

[102]Orfismul a fost un „curent ezoteric din Grecia antică, care preconiza dualismul suflet-corp și credința în metempsihoză (transmigrația sufletelor dintr-un trup în altul după moarte." După Dicționarul explicativ.

[103] https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).

[104] PLATON, Republica, Cartea VI, traducere de Dumitru Vanghelis, Ed. Antet Revolution, 2012, p. 210 apud https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).

[105] https://ro.wikipedia.org/wiki/Platon (accesat pe 11.12.2024).

spermatikoi, acele părți de natură materială, germinativă, subiecţi ai puterii formative din care se dezvoltă lucrurile, după raţiunea universală."[106]

Este amintit că deși Platon a fost politeist (deci credea în mai mulți zei) de mai multe ori în scrierile lui se poate vedea o tendință spre monoteism, adică existența unui singur Demiurg cum Îl denumea el: „aşadar, după părerea mea, mai întâi trebuie să facem următoarea distincţie: ce este fiinţa veşnică, ce nu are devenire, şi ce este devenirea veşnică, ce nu are fiinţă. Ceea ce este veşnic identic cu sine poate fi cuprins de gândire printr-un discurs raţional, iar ceea ce devine şi piere, neavând niciodată fiinţă cu adevărat, este obiectul opiniei şi al sensibilităţii iraţionale. În plus, tot ceea ce devine, devine în mod necesar sub acţiunea unei cauze, căci în lipsa unei cauze nu poate avea devenire. Ori de câte ori Demiurgul priveşte neclintit la ceea ce este identic cu sine şi se foloseşte de un asemenea model în realizarea formei şi specificului înfăptuirii sale, el, în felul acesta, desăvârşeşte totul ca ceva frumos. Când însă Demiurgul priveşte la ceea ce se află în devenire şi se foloseşte de acest model supus devenirii, el va săvârşi totul ca ceva departe de a fi frumos".[107]

În ceea ce privește concepția despre viața socială Platon a avut o orientare profund creștină în sensul că a fost adeptul ordinii și disciplinei. Acest lucru se poate spune că într-un anume fel contrasta cu destrăbălarea și haosul care dominau lumea păgână antică. În acest sens Platon recomanda ca marii dregători să facă exercițiul ascetic al renunțării la bunurile materiale și la averi și bani pentru a urmării binele comun al întregii comunități. Aici se poate spune că Platon a fost la fel de idealist ca un creștin fiindcă și creștinismul susține cam același lucru. „Cetatea sau statul ideal conceput în dialogul *Republica*nu este un proiect politic, ci o analogie utilizată de Platon pentru a putea răspunde la întrebarea ce indică tema dialogului: „Ce este dreptatea?". Astfel, teoria facultăților și virtuților sufletului, precum și proiectarea ei asupra ideii de stat, reprezintă un model pentru identificarea formei dreptății ca oikeiopragia. Nici statul ideal, nici sufletul perfect armonizat în acord cu dreptatea, nu există în lumea sensibilă. În domeniul sensibil, al lucrurilor corporale, există numai formele corupte ale Ideilor sau paradigmelor (fie că este vorba de Ideea de Cetate, fie de altele)."[108]

Este cumva demn de remarcat că într-o lume păgână în care haosul, imoralitatea, prostituția, jocurile de gladiatori sau orgiile erau adevărate religii ei bine un filosof precum Platon a venit cu o concepție morală a ordinii și disciplinei în viața socială. Evident că Platon nu știa de Vechiul Testament și de învățăturile lui dar totuși el s-a apropiat de o concepție creștină a vieții.

Pentru Platon filosoful era un om moral ancorat în virtute și în facerea binelui. Acest lucru el l-a demonstrat prin exemplul propriu. Trebuie să știm că nu toți filosofii au fost morali. Ca să exemplificăm putem spune numai de filosoful cinic Diogene din Sinope care nu numai că nu numai că susținea dar și practica masturbația în public.

Filosofia lui Platon este prin urmare o filosofie morală în care binele și virtutea sunt centrale și la fel de bine demne de urmat și slujit. Platon a crezut și el în logos care era un fel de rațiune supremă care venea de dincolo de lume și care cel mai bine se manifesta în caracterul rațional al lumii și al omului.

Este evident că Platon a fost un filosof rațional dar nu a fost în nici un fel un premergător al raționalismului care știm că a ajuns să absolutizeze și chiar să divinizeze rațiunea umană. Logosul lui Platon este cel care avea să fie preluat de Sfântul Ioan Evanghelistul și încreștinat.

În acest sens Platon credea că „filosofia este cea mai mare artă." Aceasta fiindcă este bine să știm că în timp ce religia păgână a anticilor de cele mai multe ori era una decadentă și imorală, ei bine mai mulți filosofi au fost nemulțumiți cu oferta păgânismului.

Prin urmare este bine să nu confundăm lucrurile: filosofia lui Platon nu a fost creștină ci PRECREȘTINĂ. Ea a prefigurat pe Hristos. Se pare că Platon s-a bucur în lumea păgână în care a trăit de mult succes fiindcă spre bătrânețe a ajuns să fie recunoscut de mai toți atenienii ca un locuitor de marcă a orașului.

Spre deosebire de învățătorul său Socrate, Platon nu a fost persecutat și martirizat de contemporanii săi ci din contră a fost cinstit și apreciat. Faptul că Platon a fost familiar cu scrierile proorocului Moise ne-o spune Clement Alexandrinul: „(...) Pitagora și ucenicii lui, împreună cu Platon, mai ales, aceștia, dintre toți filosofii, au citit pe Moise legiuitorul, cum se poate vedea din învățăturile lor. Acești filosofi, potrivit unui simț pătrunzător de divinație, au fost de acord - nu, însă, fără ajutorul lui Dumnezeu - cu cuvintele profetice; în unele din învățăturile lor au cercetat adevărul în părțile și în aspectele lui și l-au prețuit cu numiri nu lipsite de claritate, pentru că au primit,

[106] https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).
[107]PLATON, Timaos, 28a, traducere de Petru Creţia şi Cătălin Partenie, în Opere VII, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1993, p. 142 apud https://philarchive.org/archive/IONSPI (accesat pe 11.12.2024).
[108] https://ro.wikipedia.org/wiki/Platon (accesat pe 11. 12.2024).

datorită cercetărilor lor, o oarecare familiaritate cu adevărul. De aceea filosofia elenă se aseamănă cu lumina feștilei opaițului pe care o aprind oamenii, *Furând cu dibăcie lumina de la soare*. Dar, după ce Cuvântul a fost propovăduit, toată acea sfântă lumină și-a dat lumina sa (Ioan 1, 9). Lumina aceea furată - lumina opaițului - este de folos în case noaptea; ziua, însă, luminează cu strălucire *focul* și întreaga noapte este luminată de Soarele atât de mare al luminii spirituale."[109]

Prin urmare diferența dintre filosofia lui Platon și filosofia lui Iisus este la fel ca diferența dintre lumina unui opaiț și lumina soarelui. Totuși în acest studiu ne-a propus să avem o privire pozitivă și una critică cu privire al filosofia lui Platon.

Este adevărat că sunt mai mulți care nu văd mare diferență dintre filosofia lui Iisus și cea a lui Platon. Așa se face că Platon de mai multe ori a ajuns să fie considerat suficient sieși și în acest sens cei care sunt adepți ai filosofiei lui Platon se numesc platoniști. Platonismul și mai apoi neoplatonismul au ajuns să aibă mai mulți adepți fiind unul dintre cele mai populare curente filosofice din toate timpurile.

În acest sens tot Clement Alexandrinul făcea cât se poate de clar diferența dintre un filosof creștin și unul necreștin: „așa este și cu filosoful; se aseamănă cu un măslin sălbatic, că are în el multe fructe, care nu se pot mânca, că este râvnitor pentru cercetare, capabil să înțeleagă repede și-i doritor de grăsimea adevărului; dar dacă primește, prin credință, puterea cea dumnezeiască, este altoit în gnoza cea bună și nobilă, ca și măslinul cel sălbatic; este altoit cu adevărat în învățătura cea bună și plină de milă și duce la maturitate hrana ce i s-a dat; și astfel ajunge măslin bun."[110]

Prin urmare când vorbim de filosofii necreștin ai antichității trebuie să avem mottoul Sfântului Vasile cel Mare care spunea că trebuie să fim asemenea albinelor și să luăm numai ceea polenul cel bun din flori și restul să lăsăm acolo unde am aflat. Platon a învățat multe lucruri bune și folositoare de care ne putem folosii dar la fel de bine trebuie să știm că sunt și multe lucruri neadevărate în filosofia lui.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că sunt multe lucruri riscate în filosofia antică greacă la fel ca și în Platon. În acest sens trebuie să știm că în Grecia antică exista o zeiță a înțelepciunii (filosofiei). Este vorba de Atena. Acest lucru ne spune că este foarte clar că mai mulți filosofi greci au ajuns să absolutizeze filosofia lor pe care voiau să o încadreze în religia păgână din care făceau parte.

Platon a fost un filosof păgân cu profunde accente creștine. Acest lucru a ajuns să îi câștige în filosofia creștină titlul de filosof precreștin. În acest sens au fost mai mulți filosofi și psihologi contemporani care au ajuns la concluzia că studiul filosofiei lui Platon poate să fie un fel de balsam sufletesc pentru cei care se confruntă cu diferite maladii sufletești. Poate unul dintre cei mai vocali în acest sens a fost gânditorul Lou
Marinoff care a scris o carte în acest sens denumită: Înghite Platon, nu prozac![111]

Cu privire la diferența dintre filosoful creștin și cel necreștin Clement Alexandrinul spunea: „mulți dintre elini și puțini dintre iudei s-au îndeletnicit cu filosofia. Dar numai ucenicii lui Hristos au râvnit adevărata înțelepciune; deoarece numai ei au avut ca învățător înțelepciunea însăși, care le-a arătat cu fapta petrecerea potrivită unei astfel de îndeletniciri. Cei dintâi, asemenea celor ce joacă pe scenă o dramă, s-au împodobit cu o mască străină, luând un nume gol, deoarece erau lipsiți de adevărata filosofie. Ei își arătau filosofia în togă, în barbă și în toiag. Îngrijindu-se de trup, slujeau poftelor ca unor stăpâne, fiind robii stomacului și primind plăcerile de sub pântece ca pe un lucru al firii. (...) Ei nu știau că filosoful trebuie să fie înainte de toate liber și mai ales să ocolească de-a se face rob patimilor, iubitor de argint și stricător de case. (...) Au fost unii dintre ei care nu s-au îngrijit câtuși de puțin de fapte, fălindu-se că se îndeletnicesc cu filozofia speculativă. Astfel, unii umblau cu capul prin nouri, alții explicau lucruri ce nu se pot dovedi, făgăduind că știu mărimea cerului, măsurile soarelui și lucrările stelelor."[112]

ȘANSA VIEȚII SPIRITUALE: RISCUL VIEȚII MATERIALE

Pentru cei care sunt familiari cu doctrinele biblice, ştim că sfântul apostol Pavel vorbeşte de două feluri sau mai bine spus de două categorii de persoane umane. Primii sunt somaticii [σοματικη] şi a doua sunt spiritualii [πενυματικη].[1] Prin urmare, în om sau în fiinţa umană, putem găsii doi vectori: unul material şi altul spiritual. În

[109] Clement Alexandrinul, Stromatele, Stromata a V-a, Cap. V, 29.3-29.6, în Părinți și Scriitori Bisericești (1982), vol. 5, pp. 327-328.

[110] Clement Alexandrinul, Stromatele, Stromata a VI-a, Cap. XV - 118.1-118.2, în Părinți și Scriitori Bisericești (1982), vol. 5, p. 451.

[111] Lou Marinoff, *Înghite Platon, nu prozac!* (București, 2019). Prozacul este un medicament antidepresiv.

[112] Nil Ascetul, Cuvânt ascetic foarte trebuincios și folositor, 1-4, în Filocalia (2008), vol. 1, pp. 150-151.

general, mai multe doctrine vorbesc de spiritualitatea omului sau de posibilitatea de spiritualizare a omului. Omul este mai mult decât orice o fiinţă care este chemată la cunoaşterea lui Dumnezeu.[113]

Cunoaşterea lui Dumnezeu în cadrul unui om nu rămâne în nici un caz ceva „exterior omului." Cunoaş terea lui Dumnezeu la om duce la spiritualizarea sau la sfinţirea omului.[114] Omul este prin urmare spiritual când ajunge la cunoaş terea lui Dumnezeu. Ignoranţa faţă de cunoaşterea lui Dumnezeu este un rău destul de costisitor şi ceva care trebuie să evităm cât mai mult.[115][116]

Din păcate există extrem de multe cunoştinţe false a lui Dumnezeu şi din ele au derivat şi „spiritualităţ i false." Astfel ştim de mai multe secte din cadrul creş tinismului şi a iudaismului.[117] Astfel, în sens tradiţional mai toţii dintre oamenii trebuie să îşi bazeze cunoaşterea lui Dumnezeu pe anumite temelii. Nevoia de spiritualitate este mai mult decât orice o nevoie de a intra în legătură cu Dumnezeu.[118]

Căutarea lui Dumnezeu este prezentă la toate popoarele. Putem vedea căutări ale lui Dumnezeu de la egiptenii antici la americanii moderni. După cum s-a explicat mai recent căutarea lui Dumnezeu este ceva „înnăscut în natura omului." Omul vrea să Îl caute pe Dumnezeu şi vrea comuniunea cu Dumnezeu. Această voinţă a primit pe parcursul timpului enorm de multe forme de manifestare. Aceste forme le întâlnit de la primitivism la formele elaborate ale catedralelor şi a marilor edificii religioase.[119]

Prin urmare ce înţelegem prin viaţa materială sau viaţa spirituală. Viaţa spirituală este mai mult decât orice o viaţă în care totul gravitează în jurul noţiunii de Dumnezeu. Dumnezeu este mai mult decât orice noţiunea care conferă spiritualitatea omului sau mai bine spus capacitatea omului de a se spiritualiza. Spiritualizarea omului sau faptul că omul ajunge la etape sublime ale căutării de Dumnezeu, nu este în general ceva care este extrem de „comercial sau senzaţional." Persoanele care ajung la spiritualizare în general nu sunt persoane care urmează un drum al „celebrităţ ii vedetelor." Marii cunoscători ai lui Dumnezeu sau trăitori ai lui Dumnezeu nu o să îi vedem în luminile reflectoarelor sa a rampelor marilor spectacole internaţionale ovaţionaşi şi aclamaţi de mulţii frenetice.[120]

---

[113]http://www.bible-knowledge.com/seek.

[114]http://www.napocanews.ro/2010/04/nevoia-ortodoxa-de-sfintenie.html.

[115] Cunoaşterea omului de rând a lui Dumnezeu nu este identică cu cunoaşterea sfântului. Sfinţii au probabil cea mai superioară cunoaştere a lui Dumnezeu. „**SFĂNT, -Ă,***sfinţi, -te*, adj., subst. **I.** Adj. **1.** Epitet dat divinităţii, considerată ca întruchipând suprema perfecţiune şi puritate. ♦ Epitet dat celor sanctificaţi de biserică. ◊*Sfântul părinte* = titlu dat papei de către catolici. ♦ (Rar; despre oameni) Care duce o viaţă curată şi cucernică.

[116]**.** Care ţine de divinitate, de religie, de cultul divin; care este considerat ca posedând harul divin. ◊ *Sfânta slujbă* = liturghia. *Locurile sfinte* = ţinuturile menţionate în textele religioase ca fiind acelea unde a trăit şi propovăduit Isus Cristos. *Sfântul Mormânt* = mormântul unde a fost îngropat Isus Cristos. *Sfânta sfintelor* = sanctuarul vechiului templu din Ierusalim. **3.** Care constituie un obiect de cult, de veneraţie; care se cuvine cinstit, slăvit, venerat. **4.** (Pop.) Epitet dat unor elemente ale naturii. *Sfântul soare.* ♦ Epitet dat zilelor săptămânii. **5.** Desăvârşit, perfect, infailibil. *Ce-am vorbit e sfânt.* ♦ (Substantivat, urmat de un substantiv introdus prin prep. „de" şi exprimând ideea de superlativ) Straşnic, zdravăn. *O sfântă de bătaie.***II.** Subst. **1.** S.m. sg. art. (Pop.) Dumnezeu ◊ Expr. *A-l vedea* (pe cineva) *sfântul* = **a)** a o păţi, a da de belea; **b)** a da peste un noroc neaşteptat. *A-l uita* (pe cineva) *sfântul*, se spune când cineva zăboveşte undeva prea mult (şi degeaba). *Ferit-a sfântul!* = în nici un caz, nicidecum. **2.** S.m. şi f. Persoană recunoscută ca un exemplu desăvârşit al vieţii creştine şi consacrată ca atare, după moarte, de către biserică. ◊ Expr. *Până la Dumnezeu, te mănâncă sfinţii* = până să ajungi la cel mai mare, înduri multe de la slujbaşii mai mici. *A-l fura* (pe cineva) *sfinţii* = a aţipi, a adormi; a muri. *A-i ieşi* (cuiva) *un sfânt din gură* = a vorbi foarte drept şi înţelept, a spune o vorbă potrivită. *A sta (ca un) sfânt* = a sta nemişcat; (despre copii) a fi foarte cuminte. *A se închina la sfinţi* sau *a se ruga de toţi sfinţii* = a se adresa la cei puternici cu rugăminţi, a fi nevoit să solicite rezolvarea unui lucru în mai multe locuri şi cu stăruinţe. *La sfântu-aşteaptă* = niciodată. ♦ Om care duce o viaţă curată şi cucernică. **3.** S.f. pl. art. (În credinţele populare) Iele. **4.** S.m. pl. Mucenici (**2**). – Din sl. **sventŭ**. http://dexonline.ro/definitie/sf %C3%A2nt.

[117] Martorii lui Iehova, penticostalii, baptiştii, adveştiştii şi mulţi alţii care datorită crezurilor proprii şi a atribuirii unei libertăţi religioase exagerate s-au descpărit de spiritualitatea creştin ortodoxă.

[118]http://gospelpedlar.com/articles/God/knowgod.html.

[119] Referitor la aceste „căutări primare ale omului de Dumnezeu" raportate la căutările moderne, este pentru toţi un vector clar că în general la fel în epocile primare ale existenţei omului cât şi în modernitate omul l-a căutat pe Dumnezeu. Ceea ce ne confruntăm cel mai mult astăzi este că omul l-a căutate pe Dumnezeu la fel de mult în antichitate cât şi ăn contemporanitate doar că în vremurile moderne omul a voit să creeze mai multă „atenţie aupra lui" în căutarea de Dumnezeu. În acest sens, sunt cunoscute mai multe edificii religioase care prin monumentalitatea lor exprimă setea de cunoaştere a lui Dumnezeu. A se vedea în acest sens, Vaticanul [nu vorbim de incinta catedralei San Piedro din Roma] sau alte centre cum ar fii multele edificii din Anglia sau din ţările de nord.

[120] În ziele noastre putem vedea din ce în ce mai mule „adaptarea sau trecerea" marilor spirituali sau a marilor figuri de spiritualitate din istoria umanităţii la diferitele „mode culturale sau intelectuale" ale intereselor omului. Chiar şi muzicologie sau pictură găsim pe mulţi care adaptează sensul cunoaşterii lui Dumnezeu la diferitele „ifoase artistice" ale creaţilor marilor aritşti mai mult sau mai puţin tradţionali. Enumerarea unor astfel de exmple ar fii prea mare. Modernitate am putea începe cu Joseph Hyden şi termina cu Salvador Dali.

În general exigenţele unei persoane care se aproprie de cunoaşterea lui Dumnezeu sunt extrem de mari. Cunoaşterea lui Dumnezeu nu variază chiar dacă percepţia omului diferă de la epocă la epocă. Dumnezeu este şi rămâne acelaşi indiferent de gradul de avansare ştiinţifică sau tehnică a omului.[121] Căutarea de Dumnezeu este o constantă a lumii în care trăim. Din nefericire această căutare a lui Dumnezeu a primit de mai multe ori forme degenerescente.[122]

Căutarea de Dumnezeu este prezentă în toate marile civilizaţii ale lumii. Deşi fiecare civilizaţ ie crede că ea este singură care se află în drumul căutării de Dumnezeu, după cum sunt mulţi care vorbesc în zilele noastre, mai toată lumea căută pe Dumnezeu din antichitate. Căutarea de Dumnezeu este o constantă în toate epocile şi istoricitatea omenească.

Căutarea de Dumnezeu este una dintre cele mai vitală cutări ale omului.[123]

Prin urmare căutarea de Dumnezeu sau mai bine spus de cele mai multe ori căutarea de Dumnezeu duce la spiritualizarea omului sau mai bine spus la înţelepţirea omului. Ceea ce este cel mai tragic este că Dumnezeu este o categorie absolută. Prin urmare în termenii filosofiei lui Kant, căutarea de Dumnezeu este un atribut fundamental al fiinţei şi al conştiinţei omeneşti. Teologii cred că cine nu Îl caută pe Dumnezeu este o non-entitate fiinţială. Adevărate fiinţă a omului sau adevărata fiinţare a omului poate fi conferită numai de viaţa cu Dumnezeu.[124]

În căutarea de Dumnezeu există mai multe stadii. De multe ori teologii cred că căutarea de Dumnezeu o putem realiza şi ea nu poate fii considerată o căutare de orice tip. Dumnezeu este creator a tot ceea ce există. Această conştiinţă a faptului că Dumnezeu este creatorul este din ce în ce mai puţin folosită în timpurile noastre. Deşi omul este chemat să stăpânească omul lumea şi cosmosul omul este chemat de cele mai multe ori să îl descopere pe Dumnezeu şi să Îl acceptat pe Dumnezeu după cum Acesta intenţionează cu omul. Omul şi Dumnezeu sunt două constante ale lumii în care trăim. Cum fără de respiraţie omul nu ar putea trăii probabil fără spiritualitate omul nu ar putea să ajungă al cunoaşterea lui Dumnezeu.

Cunoaşterea lui Dumnezeu este multiplă: Dumnezeu poate fi cunoscut ca şi creator, sfinţilor, mântuitor, principiu unic al existenţei şi al fiinţei. În zilele noastre datorită obscurantismului mai multor teologi, cunoaşterea lui Dumnezeu este o temă care de multe ori nu mai are nici un fel de implicaţie de ordin epistemologic.[125] Ştiinţele sunt în faţa lui Dumnezeu diferite chemări ale omului de a îşi folosii capacităţile sale. Dincolo de pragmatismul ştiinţelor omul este chemat să ajungă la o concepţ ie de viaţă spirituală şi să se ridice la o cât mai mare înţelegere a lui Dumnezeu. Un savant sau un mare om de ştiinţă care nu este dublat de credinţă în Dumnezeu este mai mult decât orice o non/entitate. Crezul în Dumnezeu şi în realitatea existenţei Sale este ceea ce a motivat pe cei mai mulţi autori ai din toate vremurile să aprofundeze.[126]

Chemarea la spiritualizarea omului este una dintre cele mai mari chemări ale omului şi a fiinţei umane. Fiinţa umană este dincolo de orice o fiinţă care este înzestrată cu capacitatea de a se îndrepta în spre Dumnezeu. Drumul cunoaşterii lui Dumnezeu este de multe ori Odiseic. În sens teologic, putem vorbii de a odisee a cunoaş terii lui Dumnezeu aceasta deoarece cunoaş terea lui Dumnezeu este dincolo de toate articulaţiile cognitive ale ştiinţelor.

SFÂNTUL IUSTIN MARTIRUL ŞI FILOSOFUL CEL CARE A PUS BAZELE UNEI FILOSOFII CREŞTIN ORTODOXE ÎN CONFRUNTAREA CU GNOZELE [ÎNVĂŢĂTURILE] PĂGÂNISMULUI

[121] În zielele noastre cultul sfinţilor pare ceva demodat şi perimat din moment ce trăim în epoca marilor companii informatice care măsoară capacitatea creierului uman în gigaherţi şi megaherţi. Toate aceste mari realizări în plan tehnic care au schimbat extrem de mult faţa lumii moderne şi a avansării sau progresului uman, nu vor schimba „constanta căutării de Dumnezeu" a omului. Acelaşi creier sau inimă a omului lţa căutat pe Dumnezeu şi acum 4000 de ani în lumea antică la fel ca şi în cea modernă. Acelaşi sânge a curs şi în venele anticilor ca şi în cele a modernilor chiar dacă anticii nu vorbeau la telefoane celulare la fel cum vorbim noi. http://www.stiintasitehnica.ro/.

[122] Puzderia de religii şi de secte creştine este cât se poate de evidentă în acest sens. În sens, unitar şi eshatologic, ortodoxia este ceea ce denumit căutare a lui Dumnezeu în comun. În acest sens, în ortodoxie deşi toţi îl experimentăm pe Dumnezeu la grade diferite, ortodoxia este o expresie care ne uneşte.

[123]O experinţă totală a căutării de Dumnezeu a tărit-o Sfântul Ioan Teologul pe insula Patmos. Această cutare a rezultat în celebra carte a Apocalipsei.

[124] „Spiritualitatea lui Dumnezeu" este o temă pe care nu prea mulţi o pot înţelege şi pe care nu sunt prea mulţi doritori de a o aprofunda. Fără spirtualitate omul ar fii lipsit de ceea ce este cel mai scump existenţei sale.

[125] Epistemologia este o disciplină care se ocupă cum axiologia ştiinţelor.

[126] Toate ştiinţele sunt căi de acces intellectual în spre Dumnezeu dacă cei care le studiază au o motivaţie spirituală. Ca şi creator al cosmosului, Dumnezeu este autorul ştiinţelor şi al cunoşaterii în orice natură este ea.

Sfântul Iustin Martirul şi filosoful este primul filosof creştin ortodox pe care îl cunoaşte Biserica Creştin Ortodoxă. Avem în persoana lui nu numai un filosof dar la fel de bine şi un teolog creştin ortodox din secolul II. Ca să îl înţelegem mai bine pe acest sfânt filosof şi martir ei bine nu putem să îl desprindem de contextul epocii în care trăit. Sfântul Iustin s-a născut la anul 100 în localitatea Nablus care atunci era în Imperiul Roman şi care acum este parte din Cisiordania din Palestina. El avea să sufere moarte de martir pentru credinţa lui creştin ortodoxă la Roma în anul 165.

În această lucrare vom vorbii mai mult de lupta pe care a dat-o Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful cu păgânismul şi gnozele (învăţăturile) sale. Lumea în care s-a născut Sfântul Iustin trebuie să ne dăm seama că a fost o lume diferită de a noastră. Era o lume în care politeismul domina. Oamenii se închinau la mai mulţi zei şi ceea ce este şi mai trist este că mai toate popoarele aveau setul lor de zei. Se poate vedea că mai mulţi zei erau identici ca funcţie dar diferiţi ca nume sau cult. Vom da aici numai câteva exemple: grecii aveau ca zeu al războiului pe Ares,[127] zeul războiului la celţi era Belenus,[128] zeul roman al războiului era Marte[129] sau zeul războiului la egipteni era Horus[130] şi zeul războiului la vikingi era Odin.[131] Poseidon era zeul mării la greci în timp ce la romani zeu al mării era Neptun. La greci zeul al vinului şi al beţiei era Dionisie în timp ce la romani zeu al vinului şi al beţiei era Bacchus. La greci zeu al artelor era Apollo, la egipteni zeu al artelor era Bes iar la sumerieni zeu al artelor era Enki. Evident că enumerarea ar putea continua.

Prin urmare este bine să ne dăm seama că Sfântul Iustin s-a născut într-o familie păgână. Totuşi erau şi păgâni care erau morali şi care puneau mult accent pe o viaţă morală şi spirituală. Se pare că dintr-o astfel de familie a provenit şi Sfântul Iustin. Tatăl Sfântului Iustin Martirul deşi era din Orientul Mijlociu se închina la zeii greci deci se poate spune că era grec după religie. Evident că el şi-a crescut copilul în credinţa închinării la idoli. Idolii ştim că erau statui ale zeilor care păgânii susţineau că sunt locuite de zeii la care se închină. Acest lucru a fost demonstrat mai ales de o întâmplare din viaţa Maicii Domnului. Sfântul Lazăr cel înviat a treia zi care a ajuns episcop în Cipru a voit să o mai vadă încă odată pe Sfânta Maria înainte de a murii. A trimis o corabie în portul Iaffa din Israel. Sfânta Maria dimpreună cu Sfântul Ioan Teologul s-au suit pe corabie dar vântul a dus corabia mai departe de insula Cipru în Athosul de azi. „Când s-a apropiat corabia de ţărm, s-a întâmplat o minune! Toţi idolii din munte au căzut cu feţele la pământ, sfărâmându-se în mii de bucăţi; iar idolul Apollo, cel din vârful Athonului răcnind groaznic, fără orânduială, ca niciodată, a strigat: „ieşiţi noroadelor bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni si alergaţi în grabă, la limanul lui Climent, ca să întâmpinaţi pe Maica Marelui Împărat şi adevăratului Dumnezeu, Iisus Hristos!" Şi zicând aceste cuvinte, îndată idolul a căzut de pe vârful muntelui, împreună cu diavolul care locuia într-însul, sfărâmând coama întreagă a muntelui si prăbuşindu-se în adâncurile mării."[132]

Am spus această întâmplare cu idolii din Muntele Athos pentru a demonstra că de fapt închinarea la idoli din vremea Sfântului Iustin era de fapt o închinare la demoni. Închinarea la demoni se numeşte în termeni teologici demonolatrie.

Sfântul Iustin evident că fiind copil şi crescut de tatăl său păgân nu ştia de faptul că închinarea la idoli era de fapt demonolatrie, adică închinarea şi adorarea dracilor. Totuşi trebuie să ştim că nu toţi păgânii erau conştienţi de demonolatria care era promovată mai ales în Imperiul Roman. Se poate ca în inima şi sufletul micului Iustin să se fi ridicat mai multe semne de întrebare cu privire la zei şi la idolii lor. Statuile zeilor erau unele care împânzeau lumea antică. Nu era oraş sau sat care să nu aibă una sau mai multe statui ale zeilor în faţa cărora oamenii se închinau şi aduceau jertfe (uneori chiar jertfe omeneşti).

Ei bine în acest climat decadent avea să se nască Sfântul Iustin. Ceea ce ne spun biografii este că Sfântul Iustin era ager la minte şi de mic a fost atras de filosofia greacă. Aceasta probabil fiindcă după cum am spus tatăl său era de credinţă greacă. Trebuie să spunem că deşi păgânii credeau în zei diferiţi totuşi păgânii erau unii care respectau pe cei care se închinau la un set diferit de zei decât ai lor. Aşa este posibil ca familia Sfântului Iustin deşi trăia în Orientul Mijlociu (Palestina de azi) să aibă un set diferit de zei, adică zeii greci. Ştim de împăratul grec Alexandru cel Mare că deşi el se închina la zeii greci, pe vastele teritorii cucerite a îngăduit închinarea la alţi zei decât cei greci.

---

127 https://ro.wikipedia.org/wiki/Ares (accesat pe 05.04.2025).
128 https://ro.wikipedia.org/wiki/Ares (accesat pe 05.04.2025).
129 https://ro.wikipedia.org/wiki/Marte_(zeu) (accesat pe 05.04.2025).
130 https://ro.wikipedia.org/wiki/Horus (accesat pe 05.04.2025).
131131 https://ro.wikipedia.org/wiki/Odin (accesat pe 05.04.2025).
132 https://pelerininathos.wordpress.com/2009/09/12/istoricul-sfantului-munte-athos/ (accesat pe 05.04.2025).

Se poate vedea că din tânără vârstă că Sfântul Iustin Martirul s-a dedicat filosofiei pe care se pare că a iubit-o. În acest sens Sfântul Iustin a ucenicit pe lângă un filosof stoic. Ce susţinea filosofica stoică? Stoicismul a fost fondat la Atena de filosoful Zenon din Citium. „Învățătura centrală a stoicismului este morala derivată din înseși legile naturii sau mai bine zis promovarea rațională, existenta virtuoasă sau atitudinea bărbătească în raport cu vicisitudinile vieții. Acceptarea acestei evidențe compensează durerea și nefericirea, împacă binele cu răul, viața cu moartea. O altă trăsătură constă în recomandarea iubirii față de oricare alte ființe."[133]

Odată cu studiul filosofiei ei bine se pare că în inima şi mintea Sfântului Iustin s-au născut mai multe semne de întrebare cu privire la zei şi la adevărul lor. Pentru prima dată el a început să se îndoiască de credinţa în zei şi şi-a ridicat mai multe semne de întrebare în acest sens. Ei bine filosoful stoic pe lângă care a ucenicit Sfântul Iustin nu era interesat de Dumnezeu ceea ce a creat o stare de nemulţumire în inima tânărului Iustin. În cele din urmă fără să afle răspuns la întrebările care îl frământau tânărul Iustin avea să îl părăsească pe acest filosof stoic.

Căutările Sfântului Iustin l-au dus de data aceasta la un alt filosof. Este vorba de un filosof aristotelic (peripetetic). „Concepția filosofică a lui Aristotel, care, având ca punct de plecare recunoașterea primordialității naturii față de cunoaștere, arată că generalul există în lucrurile individuale, că esența există în obiecte și că adevăratele „substanțe" (realități primordiale și independente) sunt lucrurile materiale concrete percepute prin simțuri."[134] După mai multe discuţii cu acest filosof, aristotelicul i-a spus Sfântului Iustin că dacă vrea să afle mai mult trebuie să plătească. A putut să își dea seama că acest filosof era stăpânit de avariție fiindcă numai la bani se gândea. Pentru Sfântul Iustin iubirea de bani şi averi era sub demnitatea de a fi un filosof adevărat.

„Lepădând pe filosofii stoici și pe cei peripatetici și dorind foarte mult înțelepciunea cea adevărată, prin care ar fi putut ajunge la cunoștința lui Dumnezeu, a venit la un dascăl ce făcea parte din filosofii lui Pitagora, dar acela poruncea lui Iustin să învețe mai întâi astronomia, geografia, aritmetica, muzica, și alte învățături, spunându-i că învățăturile acelea sunt mai de trebuință în viața aceasta. Însă Iustin socotind că va trebui să petreacă mulți ani într-acele învățături și văzând că din acele științe nimic nu este de folos sufletului său, pentru că nimic n-a auzit de la dascălul acela care să sature dorința inimii lui – care din zi în zi se aprindea mai tare cu dragostea lui Dumnezeu –, pentru aceea l-a lăsat și pe acel dascăl și s-a lipit de unul din cei ai lui Platon, de vreme ce învățătura acelora era de mare slavă într-acele vremuri și multă le era cinstea lor."[135]

A urmat o lungă perioadă din viaţa Sfântului Iustin în care el a devenit filosof platonic. Odată cu această perioadă platonică din viaţa Sfântului Iustin se pare că dorinţa lui de Îl cunoaşte pe Dumnezeul cel adevărat s-a accentuat şi mai mult. În platonism trebuie să ştim că nu se vorbea de un singur Dumnezeu ci de mai mulţi zei care de multe ori erau unii cu forme animalice.

Ei bine a urmat în viaţa Sfântului Iustin şi întâlnirea providenţială. Odată pe când se plimba pe malul mării s-a întâlnit cu un bătrân cu o barbă albă şi lungă şi cu un chip distins. A intrat în discuţie cu el. Bătrânul l-a întrebat dacă filosofia îl face fericit lucru la care Iustin a răspuns că da. Bătrânul i-a spus că există un singur Dumnezeu şi nu mai mulţi zei şi că El este o fiinţă mai presus de toate fiinţele. Acest bătrân misterios i-a spus că zeii lui Platon nu sunt adevăraţi şi că nu sunt mai mulţi zei fiindcă acest lucru este o contradicţie în termeni. Aceasta fiindcă nu pot să fie mai multe absoluturi şi mai multe infinite.

În cele din urmă acest bătrân a cărui identitate nu o cunoaştem i-a făcut cunoscut lui Iustin pe proroci şi sfinţii Vechiului Testament. Bătrânul i-a spus aşa: „în vremurile cele de demult, cu mulţi ani mai înainte de toţi filosofii, au fost oarecare bărbaţi sfinţi drepţi şi iubiţi de Dumnezeu, care, fiind plini de Duhul Sfânt, mai înainte au spus de aceste lucruri ce acum se săvârșesc. Acei bărbați se numesc prooroci. Ei singuri au cunoscut adevărul din început și l-au spus oamenilor. Și spunând adevărul, nu s-au rușinat de nimeni, nici nu s-au temut de cei ce i-ar fi silit pe dânșii ca, întru oarecare cuvinte, să se abată de la adevăr, nici nu s-au biruit de slavă deșartă; ci le-au spus drept, curat, adevărat și fără de frică pe toate acelea, care întru descoperiri de la Dumnezeu li s-au făcut lor, sau le-au văzut, sau le-au auzit.

Încă sunt și acum scripturile lor, care, dacă le citește cineva cu credință, îi aduc mult. folos și-i luminează mintea spre cunoștința adevărului; pentru că acei sfinți prooroci nu întăresc cele grăite de dânșii cu meșteșug de cuvinte, nici cu oarecare dovezi sofistice sau cu silogisme, ci cu dreaptă vorbire spun însuși adevărul. Căci ei înșiși,

[133] https://ro.wikipedia.org/wiki/Stoicism (accesat pe 05.04.2025).
[134] După Dicţionarul explicativ.
[135] https://doxologia.ro/viata-sfantului-iustin-martirul-filosoful (accesat pe 05.04.2025).

mai mult decât toate dovezile sofistice, au fost martori prea credincioși ai adevărului, ca unii ce au crezut întru Unul, adevăratul Dumnezeu, Ziditorul tuturor și mai înainte au vestit venirea în lume a lui Hristos, Fiul Lui. Ei s-au arătat că sunt vrednici de credință; pe de-o parte că acum unele din graiurile lor s-au împlinit și altele de acum o să se împlinească; iar pe de alta, că cele grăite de dânșii le întăreau prin minuni; pentru că făceau minuni cu puterea darului lui Dumnezeu, cel dat lor de sus. Acele minuni, proorocii cei mincinoși și neînvățați de Dumnezeu n-au putut niciodată să le facă, fără numai că au îngrozit pe oameni prin oarecare arătări și năluciri diavolești".”[136]

Ei bine după acest dialog acest bătrân s-a făcut nevăzut. Sunt mai multe opinii cu privire la el. Unii susţin că el a fost un înger în timp ce alţii susţin că el ar fi fost un sfânt din Vechiul Testament. Aceasta fiindcă este posibil ca Dumnezeu să fi voit să îl trimită pe acest mesager al Său care să răspundă chemării inimii sale de a Îl cunoaşte pe adevăratul Dumnezeu.

În lucrarea sa Dialogul cu iudeul Trifon, Sfântul Iustin ne spune ce a simţit după ce a discutat cu acest bătrând misterios: „un foc s-a aprins în mine. Duhul mi s-a aprins cu dorire de Dumnezeu și mi-a crescut dragostea spre sfinții prooroci și spre acei bărbați care sunt prieteni ai lui Hristos. Deci, socotind cuvintele bătrânului, doar pe aceea am cunoscut-o că este filosofie dreaptă, pe care el mi-a spus-o. Pentru aceea am început a citi cărțile proorocești și apostolicești și dintr-acelea m-am făcut filosof drept, adică creștin adevărat”.[137]

Prezenţa acestui bătrân care nu ştim dacă a fost un înger sau un sfânt a ajuns să fie una care va determina convertirea Sfântului Iustin la creştinism. El a început să citească Vechiul Testament şi prin Vechiul Testament a ajuns la Evanghelii şi la Iisus.

Ei bine trebuie să ştim că în această perioadă de început de secol II deja au început persecuţiile anti-creştine. Păgânii nu îi iubeau pe creştini care au venit cu un suflu nou în Imperiul Roman. Creştinii erau morali, se închinau la un singur Dumnezeu, preţuiau fecioria şi castitatea şi puneau mult preţ pe virtuţi. Se poate ca Sfântul Iustin să fie auzit şi el în treacăt de creştini dar evident că în epocă circulau mai multe minciuni scornite de păgâni despre creştini:

- la liturghiile creştine aveau lor orgii,
- erau canibali,
- nu îi cinsteau pe zei
- şi nici nu se închinau împăratului ca unui zeu pe pământ după cum era moda în Imperiul Roman.

Ştim că începând cu împăratul roman Nero creştinii au început să fie persecutaţi în tot Imperul Roman. Aşa că a fi creştin în vremea Sfântului Iustin era un act de mare curaj. Sfântul Iustin a auzit de minciunile spuse de păgâni despre creştini dar nu le-a socotit adevărate. Se pare că Sfântul Iustin a asistat la mai multe martirizări fiindcă la un moment dat el spune în scrierile sale aşa: „nu sunt drepte cele ce se spun despre creștini, ca și cum ar fi făcând niște urâciuni ca acelea; de vreme ce păcătosul cel iubitor de patimi, săvârșind fără de înfrânare poftele trupești și întru mâncarea cărnuri lor omenești căutând iubire de plăceri, se teme de moarte și nu rabdă muncile. Unul ca acela nu se dă de bună voie la răni, ci fuge de ele, iar de ar cădea sub vreo judecată ca aceasta, se sârguiește în tot felul să se arate fără de prihană și se răscumpără de la pedeapsă cu multă plată ca să poată să petreacă mai mult fără de durere și cu sănătate și să se îndulcească mai mult de poftele lui. Dar creștinii nu sunt deloc așa, ci aleg de bună voie a pătimi pentru Hristos, în Care cred. Ei cinstesc mai mult moartea decât viața; deci cum poate să se afle întru-înșii o iubire de păcat ca aceea?”.”[138]

Sfântul Iustin a văzut mai mulţi creştini şi a rămas impresionat de modul lor de viaţă: creştinii posteau, se rugau, aveau iubire unii faţă de alţii şi se închinau la un sigur Dumnezeu. Aceste lucruri nu erau prezente la filosofii păgâni pe care i-a frecventat Sfântul Iustin.

Nu ştim data exactă când Sfântul Iustin a devenit creştin dar probabil nu a fost departe de momentul în care acel bătrând venerabil i s-a arătat. Ei bine de acum om în toată firea Sfântul Iustin va merge în togă la Roma însoțit de mai mulţi ucenici fiindcă între timp a început să aibă ucenici.

Acum se poate spune că după acest periplu pe la mai mulţi filosofi în cele din urmă Sfântul Iustin a ajuns la filosofia cea adevărată: credinţa în Hristos. Creştinii din vremea lui se pare că au jucat un rol major în acest sens fiindcă ştim că oamenii sunt convinşi mai mult prin forţa exemplului propriu decât prin cuvinte şi vorbe goale.

---

[136] Idem.
[137] https://doxologia.ro/viata-sfantului-iustin-martirul-filosoful (accesat pe 05.04.2025).
[138] Idem.

La fel de bine rămâne o taină cine a fost acest bătrân venerabil pe care Sfântul Iustin l-a întâlnit pe malul mării şi care la condus spre lectura profeţilor Vechiului Testament. Nu ştim cât a durat convertirea Sfântului Iustin dar ceea ce este cert este că imediat după ce s-a convertit a fost gata să mărturisească credinţa creştină în faţa unui împărat roman păgân.

Ceea ce am putut vedea este că în vremea Sfântului Iustin au existat mai multe filosofii şi gnoze (învăţături) păgâne care erau uneori destul de sofisticate. Dintre el am cele mai cunoscute au fost

1. pitagoreismul: „urmărind dezrobirea sufletului din carcera trupului, prin viaţă cumpătată în slujba binelui și a dreptății, a recunoscut că mijlocul de a ne ridica peste micimile vieții este cunoașterea adevărată a lumii. Fiindcă pitagoreicii prețuiau muzica și armonia ei, ca mijloace de înălțare sufletească, au efectuat cele dintâi cercetări științifice asupra muzicii";[139]
2. orfismul: „curent ezoteric din Grecia antică, care preconiza dualismul suflet-corp și credința în metempsihoză (trecerea unui suflet dintr-un trup în altul);"[140]
3. misterele de la Eleusis: „au fost sărbători bianuale ținute în Grecia antică în templul din Eleusina dedicate zeiței Demetra și fiicei ei Persefona din recunoștință pentru darul agriculturii. Conform legendei, eleusinii erau protejați de Demetra fiindcă se arătaseră primitori față de ea când luase înfățișarea unei bătrâne sărmane, atunci când o căuta pe fiica ei Persefona."[141]

Ei bine Sfântul Iustin eventual ştia de aceste gnoze păgâne dar se pare că a fost dezamăgit de practicile lor şi nici nu aderat la ele.

Ajuns la Roma Sfântul Iustin va începe să îl propovăduiască pe Hristos în a cărui învăţătură şi credinţă a fost deplin şi total instruit. El ştia riscurile la care s-a expus fiindcă Roma era un mare centru al păgânismului. Se ştie că la Roma erau adoraţi cam la 4000 de zei. Se poate vedea de aici curajul de care a dat dovadă Sfântul Iustin. Aceasta fiindcă el a mers chiar în bârlogul ursului ca să folosim o expresie mai plastică.

La Roma Sfântul Iustin s-a întâlnit cu ereticul Marcion pe care l-a combătut. Marcion era creştin dar voia să facă un fel de religie mixtă dintre creştinism şi gnosticism. Gnosticismul ştim că era dualist şi susţinea existenţa a doi dumnezei: un dumnezeu la binelui şi un dumnezeu al răului. În acest sens pentru Macrion Dumnezeu nu era atotputernic ci era limitat de puterea dumnezeului celui rău. „Marcion a fost primul teolog care a definit diferența între un Dumnezeu al dragostei așa cum a fost el prezentat de Isus ca Tatăl și Dumnezeul rău și crud din Vechiul Testament, unul care este răspunzător pentru Creație, Lege și Judecată. Marcion respinge întregul Vechi Testament prezentând un Demiurg identic ca cel din Gnoză, care nu are nimic în comun cu Dumnezeul Dragostei din Noul Testament. Date fiind convingerile sale teologice, Marcion a cenzurat textele Evangheliei până la ce numim Evanghelia Marcionistă sau primul canon biblic — până la Marcion Noul Testament nu exista drept carte, ci doar ca scrieri separate și nu mereu aceleași."[142]

Confruntarea finală a Sfântului Iustin avea să fie cu filosoful cinic[143] Crescent care eventual îi va atrage şi martirul. După cum îi spune şi numele filosofia cinică era o: „mărturisire obraznică și sfidătoare a unor fapte sau gânduri condamnabile; atitudine care sfidează regulile morale ale societății."[144]

Ei bine Crescent era unul care îi detesta pe creştini şi lupta contra lor. Împotriva lui Sfântul Iustin va lupta nu numai cu cuvântul ci şi cu scrisul şi îl va combate. La fel de bine se pare că modul de viaţă a lui Crescent nu era unul moral el fiind unul al cărui moralitate lăsa de dorit.

La Roma ei bine Sfântul Iustin se va bucura de mult succes fiindcă exista o mare pătură între romani care nu erau prea angajaţi în cultul imoral al zeilor. Ori Sfântul Iustin a venit cu un nou mesaj: că există un singur Dumnezeu şi nu mai mulţi zei şi că acest Dumnezeu a fost descoperit în persoana Domnului Iisus.

Se pare că filosoful Crescent a fost cât se poate de invidios pe succesul Sfântului Iustin asupra căruia va aduce mai multe calomnii şi insulte. Din Vieţile sfinţilor aflăm cu răspundea Sfântul Iustin calomniilor lui Crescent: „eu pentru credința lui Hristos doresc a pătimi și a fi ucis de necredincioși; și socotesc că de la acel Crescent cinicul,

---

[139] https://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98coala_pitagoreic%C4%83 (accesat pe 05.04.2025).
[140] După Dicţionarul explicativ.
[141] https://ro.wikipedia.org/wiki/Misterele_din_Eleusis (accesat pe 05.04.2025).
[142] https://ro.wikipedia.org/wiki/Marcion (accesat pe 05.04.2025).
[143] „**Cinismul** este o atitudine sau o stare de spirit caracterizată de un nivel scăzut de încredere în motivațiile sau justificările aparente ale celorlalți sau o lipsă de credință sau speranță în umanitate. El este uneori considerat ca o formă de descurajare, dar și ca un mod de critică sau de scepticism realist." https://ro.wikipedia.org/wiki/Cinism_(atitudine) (accesat pe 06.04.2025).
[144] După Dicţionarul explicativ.

mi se va pricinui moartea, de la acel cinic nebun, care iubește mândria mai mult decât înțelepciunea. El este nevrednic de a se numi filosof, de vreme ce îndrăznește a spune la arătare lucruri pe care nu le știe cu dinadinsul, ca și cum creștinii ar fi fără de Dumnezeu și ar face multe fărădelegi. Așa ne huleşte pe noi din urâciune și răutate, și este mai rău decât poporul cel simplu, căci aceia nu îndrăznesc să grăiască nimic de lucrurile pe care nu le știu."[145]

La vremea când Sfântul Iustin a ajuns la Roma ei bine acolo domnea împăratul Antonin. Antonin nu i-a persecutat pe față pe creştini dar era cât se poate de tolerant cu cei care o făceau. Propovăduirea un singur Dumnezeu în Roma secolului II era un lucru de mare risc, risc pe care Sfântul Iustin şi l-a asumat.

Un incident petrecut la Roma îl va face pe Sfântul Iustin să scrie prima sa Apologie a creştinilor către împăratul Antonin. O soţie a unui bărbat păgân a auzit de creştini şi a devenit şi ea creştină. Ea a fost iniţiată în creştinism de un bărbat creştin. Bărbatul femeii devenite creştine s-a scandalizat şi s-a dus la eparhul Romei şi a denunţat-o pe soţia lui. A fost căutat bărbatul creştin pe nume Ptolomeu care a iniţiat-o în creştinism şi a fost condamnat la moarte. La martiriu stătea şi un bărbat pe nume Luchie. Acesta a luat apărarea lui Ptolemeu dar a sfârşit şi el prin a fi martirizat fiindcă a mărturisit că şi el este creştin. Cu ei s-a mai alăturat un al treilea creştin care era prieten cu Luchie.

În contextul acestui incident tragic, Sfântul Iustin a scris prima sa Apologie a creştinilor pe care a trimis-o împăratului Antonin. În ea el condamna păgânismul şi închinarea la idoli.[146] Se pare că efectul Apologiei Sfântului Iustin a venit imediat fiindcă împăratul a fost de acord cu cele citite şi a dat poruncă imediat să nu mai fie persecutaţi creştinii.

După acest succes misionar la Roma ei bine Sfântul Iustin a merge în Asia Mică la Efes pentru a propovăduii şi acolo. Aici Sfântul Iustin s-a întâlnit cu un rabin evreu pe nume Trifon. Va avea mai multe conversaţii cu el care vor devenii subiectul unei cărţi: Dialogul cu iudeul Trifon.[147] Ceea ce este clar este că Sfântul Iustin îl va birui pe acest rabin Trifon şi îi va demonstra că Iisus a fost cu adevărat Mesia Fiul lui Dumnezeu pe care Îl aşteaptă încă evreii.

După periplul în Efes Sfântul Iustin se va întoarce înapoi la Roma. Se spune că în drumul său propovăduia tuturor pe Hristos. Acum vor avea mai multe dezbateri publice dintre Sfântul Iustin şi filosoful cinic Crescent prilej cu care sfântul îl va ruşina de mai multe ori în public dovedind credinţa şi filosofia lui ca fiind unele false şi eronate.

Orbit de ură şi de invidie faţă de succesul Sfântului Iustin ei bine Crescent va merge cu mai multe minciuni despre el la mai mulţi mari demnitari romani. În urma acestor uneltiri Sfântul Iustin va fi arestat şi torturat.

Aici trebuie să spunem că există o divergenţă de opinii cu privire la modul cum a murit Sfântul Iustin. Unele mărturii susţin că pentru a nu fi eliberat ei bine filosoful Crescent a pus otravă în băutura Sfântului Iustin în timp ce alte mărturii susţin că el de fapt nu a murit de otravă ci executat dimpreună cu alţi 6 creştini.

Ceea ce este sigur este că Sfântul Iustin a suferit moarte de martir pentru credinţa sa creştin ortodoxă. Despre martirul Sfântului Iustin ştim dintr-o carte pe nume „Actele Sfântului Iustin şi a celor dimpreună cu el" din secolul II.

La fel de bine se pare că Sfântul Iustin a mai scris şi o a doua Apologie adresată împăratului Marcus Aurelius. Ceea ce se ştie cu siguranţă este că Sfântul Iustin a murit în vremea lui Marcus Aurelius. „Cele două *Apologii* caută să prezinte creștinismul înaintea lumii romane păgâne, ca fiind singura religie adevărată, apărându-l în același timp de acuzațiile pe care răutatea și minciunile iudeilor le acreditaseră, în lumea romană, împotriva lui. De menționat este faptul că, referindu-ne la apologeți, toți cei care i-au urmat lui, nu au făcut altceva decât să repete sau să prezinte într-o formă diferită argumentele pe care Sfântul Iustin le dezvoltase cu multă artă și logică în apărarea aceeași cauze. Rolul apologeților creștini în primele secole era acela de a acționa asupra opiniei publice cu scopul de a înlătura prejudecățile referitoare la învățătura lui Hristos și de a face cunoscută Biserica așa cum era ea de fapt, de a arăta în ce consta superioritatea acesteia față de cultele primate. Astfel, apologiile au aspectul unor polemici în care expunerea doctrinei ocupă primul loc. Șirul martirilor curajoși, apărători ai învățăturii lui Hristos, cărora persecuțiile nu le-au putut închide gura și care pledau cauza lui Hristos în fața judecătorilor sau a colților fiarelor sălbatice, ne prezintă între primii mărturisitori, pe Sfântul Iustin."[148]

---

[145] https://doxologia.ro/viata-sfantului-iustin-martirul-filosoful (accesat pe 05.04.2025).

[146] A se vedea *Apologeți de limbă greacă*, (București, 1980).

[147] A se vedea Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, *Dialogul cu iudeul Trifon* (Bucureşti, 1980).

[148] Preot Bogdan Lica https://revistaortodoxa.ro/?p=3357 (accesat pe 05.04.2025).

Avem fără nici o îndoială în cazul Sfântului Iustin primul mare filosof creştin ortodox care nu numai că a venit cu o filosofie creştin ortodoxă dar la fel de bine L-a predicat cu zel pe Iisus.

Sunt mai mulţi care nu văd necesară existenţa unei filosofii creştin ortodoxe fiindcă pentru ei nu poate exista nici un fel de legătură dintre filosofie şi Iisus. Ei bine nu acesta a fost şi cazul Sfântului Iustin care am putut vedea că a lucrat activ pentru o filosofie creştin ortodoxă. Acest lucru am putut să îl vedem că el l-a făcut fiindcă el a trecut pe la mai toate marile filosofii ale timpului său.

Dacă azi avem o filosofie creştin ortodoxă ei bine trebuie să ştim că deschizătorul de drumuri a fost Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful.[149] Sunt mai mulţi în zilele noastre care vorbesc de o filosofie creştin ortodoxă fără să ştie că în istorie ei bine primul mare filosof creştin ortodox a fost Sfântul Iustin.

În rândurile care vor urma vom vorbii mai mult despre filosofia Sfântului Iustin fiindcă până acum am vorbit numai despre viaţa lui.

Principalele scrieri ale Sfântului Iustin sunt:

- *Despre Înviere*
- *Un discurs către greci*
- *Exortaţie către greci*
- *Despre monarhie*
- *Mărturisirea de credinţă*
- *Scrisoare către Zenas şi Serenus*
- *Răspunsuri pentru dreptcredincioşi*
- *Întrebările grecilor către creştini*
- *Respingerea unor teze aristotelice*
- *Psalmistul*
- *Despre suflet.*[150]

Ne putem da seama că Sfântul Iustin era un filosof care stăpânea foarte bine arta scrisului şi de la el ne-au rămas mai multe scrieri care şi azi sunt actuale şi folositoare de suflet. Ele trebuie să fie înţelese în contextul epocii în care a trăit Sfântul Iustin de secol II. Aceasta fiindcă sunt mulţi care cred că un sfânt trebuie să scrie în aşa fel ca tot ceea ce spune el să fie valabil pentru orice timp.

Ceea ce era propriu epocii Sfântului Iustin a fost faptul că în antichitate filosofia era considerată singura care poate duce la cunoaşterea adevărului şi la adevărata înţelepciune. Facem această afirmaţie pe fondul că deşi filosofii nu se înţelegeau între ei, totuşi mai toate curentele filosofiei antice aveau crâmpeie de adevăr. În Dialogul cu iudeul Trifon ei bine Sfântul Iustin ne spune care este părerea lui despre filosofie: „într-adevăr, filosofia este lucrul cel mai mare și mai vrednic de Dumnezeu. Ea singură poate să ne înalțe până la Dumnezeu și să ne apropie de El, iar sfinți, cu adevărat, sunt numai aceia care-și deprind mintea cu filosofia. Ce este, însă, filosofia și pentru care motiv a fost ea trimisă oamenilor este un lucru necunoscut de mulți.”[151]

Se poate vedea că Sfântul Iustin era unul care susţinea că filosofia trebuie să ne ducă la Dumnezeu şi o filosofie care nu face acest lucru nu este folositoare. Despre fragmentările filosofiei ei bine Sfântul Iustin ne spune că filosofia la început a avut un caracter unitar care mai apoi s-a pierdut: „Sfântul Iustin relatează că filosofia a avut la început un caracter unitar, ajungând, din cauza rătăcirii de la calea adevărului, să se împartă în mai multe școli, fiecare având propriile păreri în ceea ce privește metoda de a atinge înțelepciunea și adevărul însuși. Însăși peregrinarea Sfântului Iustin prin marile școli filosofice ale vremii - stoică, peripatetică, pitagoreică, platonică - a însemnat, în cele din urmă, confruntarea acestora cu adevărata examinare a Înțelepciunii dumnezeiești, la care totul se raportează în cele din urmă.”[152]

Se poate vedea aici o mare diferenţă dintre filosofii antici păgâni şi Sfântul Iustin. Acesta fiindcă aceşti filosofi păgâni nu vedeau în filosofie un lucru care să îi ducă la credinţa într-un singur Dumnezeu. Prin filosofie ei bine Sfântul Iustin s-a ridicat la cunoaşterea adevărului religios: adică a faptului că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Cei mai mulţi filosofi din timpul Sfântului Iustin nu au făcut acest lucru.

---

[149] A se vedea Georges Florovsky, *Studii de filosofie creştin ortodoxă* ediție online https://archive.org/details/mon_Gf12 (accesat pe 05.04.2025).

[150] https://ro.orthodoxwiki.org/Iustin_Martirul (accesat pe 05.04.2025).

[151] Sf. Iustin Martirul și Filosoful, „Dialog cu iudeul Trifon”, II, în: *Apologeți de limbă greacă*, p. 92.

[152] Preot Adrian Agachi, Ziarul Lumina pe 7 iunite 2023 https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/theologica/sfantul-iustin-martirul-si-filosoful-despre-adevarata-filosofie-181202.html (accesat pe 06.04.2025).

Este adevărat că filosofia este mai mult un exercițiu de înțelepciune dar la fel de bine trebuie să știm că filosofia trebuie să fie și un lucru care să ne ducă spre Dumnezeu. O filosofie care Îl ignoră pe Dumnezeu – după cum făceau gnozele filosofiei păgâne antice – în cele din urmă nu este o filosofie bună fiindcă în mod convențional înțelepciunea se leagă de Dumnezeu.

Pentru Sfântul Iustin filosofia este o metodă de a slujii adevărul. Iată ce spunea el în Apologia 1: „celor ce sunt pioși cu adevărat, și filosofi, rațiunea le dictează să cinstească și să iubească numai adevărul și să renunțe a urma părerile celor vechi, în cazul când acestea ar fi greșite. Și tot rațiunea cea înțeleaptă dictează iubitorului de adevăr nu numai să nu urmeze pe aceia care săvârșesc sau învață vreo nedreptate, ci ca, în tot chipul și mai presus de însuși sufletul său, să prefere a săvârși și a spune numai cele drepte, chiar dacă l-ar amenința moartea. Voi auziți că pretutindeni sunteți numiți pioși, filosofi, păzitori ai adevărului și iubitori de cultură. Dar, dacă sunteți și în realitate așa, se va vedea. Căci, dacă venim acum la voi, venim nu ca să vă lingușim printr-această scriere a noastră și nici din simpla plăcere de a vă vorbi, ci venim ca să vă cerem să judecați în conformitate cu rațiunea cea dreaptă și așa cum se obișnuiește atunci când este vorba despre o cercetare."[153]

Este clar că Sfântul Iustin a intrat în conflict cu gnozele filosofice ale păgânismului care propovăduiau zei falși și susțineau închinarea la idoli. Pentru Sfântul Iustin slujirea adevărului este o datorie fundamentală. Se poate vedea că el nu iubea linguşirea, nedreptatea şi eroarea filosofică.

Pentru Sfântul Iustin adevărul trebuie să fie mărturisit chiar cu prețul martiriului. Acest lucru din nefericire am putut vedea că a avut loc în viața lui. Ca unul care mai toată tinerețea a fost în căutarea adevărului ei bine Sfântul Iustin a descoperit adevărul în persoana Domnului Iisus. Pentru acest adevăr teologic dar şi filosofic Sfântul Iustin a acceptat moarte de martir la Roma în anul 165. A fost trecut în rândul sfinților din calendarul ortodox cu data de prăznuire pe 1 iunie în fiecare an.

Este propriu Sfântului Iustin ca filosof opinia că adevărata filosofie să respingă orice fel de vicii (patimi). Pentru Sfântul Iustin un filosof cu vicii nu poate să fie un adevărat filosof. Un mare viciu era pentru Sfântul Iustin minciuna. „De asemenea, Sfântul Iustin a simțit nevoia să observe că filosofia antică a fost o cale de pregătire a venirii Mântuitorului Iisus Hristos, dar, totodată, din anumite puncte de vedere, a fost și o cale de proliferare a învățăturilor patimilor și viciilor. Filosofii au putut vedea adevărul numai în parte, nu deplin, fapt pentru care pot fi atât lăudați, cât și blamați."[154]

Din acest lucru ne putem da seama că pentru Sfântul Iustin filosofia antică era un lucru bun dat totuşi insuficient. Ea numai a pregătit calea pentru Hristos şi acum că Hristos s-a întrupat ei bine filosofia a ajuns să fie deplină. Este evident că pentru Sfântul Iustin o filosofie fără Hristos este una nulă. Iată ce spunea el în Apologia 2: „mărturisesc, sus și tare, că sunt creștin și dorind și luptându-mă din toate puterile să mă arăt astfel, nu din cauză că învățăturile lui Platon ar fi străine de cele ale lui Hristos, ci din cauză că ele nu sunt întru totul asemănătoare, după cum se întâmplă și cu cele ale celorlalți stoici și poeți și scriitori, m-am deosebit mult de acestea din urmă. Fiecare dintre aceștia, atunci când a văzut, în parte, apropierea Lui de Cuvântul dumnezeiesc Cel împrăștiat în lume, a putut să grăiască câte un adevăr parțial; dar cei care au vorbit lucruri contrare unii altora, în chestiunile cele mai însemnate, se pare că nu au avut nici o știință vădită și nici o cunoștință neîndoioasă despre Cuvântul. Deci, toate acelea care se spun corect de către toți sunt cele ale noastre, ale creștinilor. Căci după Dumnezeu, noi ne închinăm și iubim Cuvântul Cel de la Dumnezeu, Cel nenăscut și negrăit, pentru că El S-a făcut pentru noi om și fiind astfel părtaș suferințelor noastre, ne-a adus și vindecarea. Toți scriitorii, prin sămânța Cuvântului, care s-a găsit în ei de la natură, au putut vedea, numai slab de tot, adevărul. Dar altceva este a poseda o sămânță și o asemănare potrivită cu facultățile proprii și altceva obiectul însuși, a cărui participare și imitare provin de la harul care vine de la El."[155]

Sfântul Iustin a fost un filosof care a preluat şi el conceptul de Logos (Cuvânt, Raţiune, Minte a lui Dumnezeu) pe care Sfântul Ioan Teologul l-a încreştinat deşi se pare că Sfântul Iustin nu cunoştea Evanghelia Sfântului Ioan Teologul. Este acest Logos care i-a condus pe filosofi la înţelepciune. Logosul spermatikos după cum îl denumea el a fost cel care a pregătit lumea antică pentru venirea lui Hristos în lume şi eventual încreştinarea în

[153] Sf. Iustin Martirul și Filosoful, „Apologia I", II, în: *Apologeți de limbă greacă*, p. 26.

[154] Preot Adrian Agachi, Ziarul Lumina pe 7 iunite 2023 https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/theologica/sfantul-iustin-martirul-si-filosoful-despre-adevarata-filosofie-181202.html (accesat pe 06.04.2025).

[155] Sf. Iustin Martirul și Filosoful, „Apologia a II-a", XIII, în: *Apologeți de limbă greacă*, p. 87.

masă care a urmat. Se mai poate spune că pentru Sfântul Iustin ei bine Logosul spermatikos este filosofia şi raţiunea sănătoasă fiindcă ştim că în lume sunt mai multe filosofii bolnave.

Deşi păgânii nu au păgânii recunoscut-o a fost acest Logos spermatikos (Iisus) cel care a adus în fiinţă lumea şi care o conduce la desăvârşire. Acest Logos spermatikos manifestat prin diferitele filosofii antice a fost numai o prefigurare a lui Hristos în care a venit adevărul deplin şi total. Numai prin Hristos omul poate să iese din întunericul spiritual în care de multe ori zace lumea.

Prin urmare trebuie să ştim că pentru Sfântul Iustin filosofia este una dintre mai multe căi pentru a ajunge la adevăr. Nu este singura şi la fel de bine este departe de a fi o cale deplină. Pentru Sfântul Iustin Vechiul Testament şi mesajul lui de pregătire pentru venirea lui Hristos în lume este net superior oricărei filosofii. În acest sens pentru Sfântul Iustin filosofia antică păgână a fost o prefigurare întortocheată, imperfectă şi de cele mai multe ori destul de neclară a venirii Mântuitorului în lume. Părintele Adrian Agachi spunea în acest sens destul de bine: „filosofia a încercat să înglobeze tot ceea ce privește viața omului și, de aceea, a reușit să creioneze unele idei care s-au potrivit foarte mult cu tot ceea ce înseamnă viața creștină, dar, chiar și așa, nu a devenit *adevărată* decât din momentul în care s-a convertit la existența întru Hristos. A devenit adevărată când și-a împlinit menirea de a fi, cu adevărat, creștină."[156]

Peste secole trebuie să ştim că Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful a fost primul care a pus bazele unei filosofii creştin ortodoxe. În contextul întunecat de păgânism al epocii sale ei bine Sfântul Iustin a plătit cu viaţa fiindcă autorităţile romane de la timpul său preferau întunericul păgânismului decât lumina creştinismului ortodox.

Dacă în zilele noastre se vorbeşte de o filosofie creştină – şi sunt mulţi filosofi creştini – ei bine acest lucru îl facem şi datorită Sfântului Iustin care a pecetluit filosofia sa cu sângele său. Încheiem acest studiu cu cuvintele care sunt atribuite Sfântului Iustin Martirul şi Filosoful în timpul procesului său mai înainte de a fi martirizat: „noi adorăm pe Dumnezeul creştinilor, despre care credem că este unul singur, Făcătorul şi Creatorul de la început a toată lumea văzută şi nevăzută, şi pe Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a fost prorocit de profeţi că va veni pentru mântuirea neamului omenesc, propovăduitorul şi dascălul învăţăturilor bune. (…) Şi eu, om fiind, socotesc cuvintele mele neînsemnate faţă de nemărginirea lui Dumnezeu, mărturisind că este nevoie de acea putere profetică prin care a fost prorocit Cel despre care am spus acum că este Fiul lui Dumnezeu. Să ştii, deci, că primind putere de sus au prezis profeţii venirea viitoare a Acestuia printre oameni (a lui Hristos)."[157]

CUVÂNT LA ÎNCEPUTULUI POSTULUI CRĂCIUNULUI DIN ANUL 2012

ABANDONUL ÎN PRONIA ŞI VOIA LUI DUZMNEZEU

Anii trec unul după altul şi parcă odată cu trecerea lor ne simţim tot mai bătrâni şi mai slăbiţi. În ciuda temporalităţii şi a caracterului tranzitoriu al existenţei şi al vieţii omului, Biserica ne-a spus din cele mai vechi vremuri să nu ne pierdem speranţa şi nădejdea. După cuvintele Sfântului Siluan Atonitul, o caracteristică a vremurilor contemporane şi moderne este starea de deznădejde şi nu numai starea de relativism şi incertitudine [Albert Einstein]. Încă odată în acest an ne aflăm la începutul postului crăciunului perioadă rânduită de Biserica Creştin Ortodoxă pentru post şi asceză. Mai mulţi din zilele noastre găsesc aceste rânduieli ale Bisericii demodate şi lipsite de actualitate în faţa torentului de senzaţionalism şi de senzualitate a lumii din jur.

Adevărul este că vrem nu vrem suntem saturaţi de multe ori până la refuz de spectacolul senzual, de alcool, de lăcomia sau eroticul al lumii din jur, care este unul cât se poate de ieftin. Goana după plăceri şi după senzaţii erotice sau luxul exacerbat nu face decât să îl afunde pe om în mlaştina patimilor. Mai multe familii s-au destrămat şi s-au dezmembrat din cauza fugii iraţionale după plăcerea desfrâului şi a adulterului. Păcatul după cum ne spun sfinţii părinţi este la început seducător şi atractiv, dar în spatele lui vom descoperii la final murdăria şi degradarea umană. Atunci în inima omului se naşte un mare conflict sau o mare luptă. Este ceea ce psihologia şi psihanaliza modernă denumeşte confruntarea cu propriul ego sau cu propriul sine. Pe bună dreptate Domnul Iisus Hristos ne spunea că „ dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoţiile, uciderile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înşelăciunea, neruşinarea, ochiul pizmaş, hula, trufia, uşurătatea." (Marcu 7, 21-22).

---

[156] Preot Adrian Agachi, Ziarul Lumina pe 7 iunite 2023 https://ziarullumina.ro/teologie-si-spiritualitate/theologica/sfantul-iustin-martirul-si-filosoful-despre-adevarata-filosofie-181202.html (accesat pe 06.04.2025).

[157] Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful https://www.arhiepiscopiasucevei.ro/sfantul-iustin-martirul-si-filosoful-cuvantul-inaltpreasfintitului-parinte-calinic-3/ (accesat pe 06.04.2025).

În această perioadă de iarnă în care unii resimt asprimea gerului şi imediat a viscolului, Biserica a rânduit 40 de zile de post începând cu data de 15 noiembrie şi terminând cu data de 25 decembrie. Evident, nu toţi pot postii toată perioada aceasta având în vedere că mulţi sunt în spitale, alţii sunt bolnavi, alţii sunt în azile şi alţii sunt cu serviciu. Dar trebuie să ştim că dacă postim, ne nevoim sau facem asceză pentru Dumnezeu şi mântuirea noastră o facem. Faptul că nu există om fără de păcat a fost afirmat în special de Sfântul Ioan Teologul care spunea că „dacă spunem că păcat nu avem ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi." (1 Ioan 1, 8).

Pentru a putea birui în lupta cu păcatul şi patimile trebuie în primul rând să recunoaştem acest lucru. Aceasta fiindcă odată ce păcatul s-a stabilit în noi el devine o a doua natură. Odată stabilit în noi păcatul ne orbeşte de a mai vedea virtutea şi faptele bune. Beţivul vede numai băutura, desfrânatul vede numai satisfacerea poftelor, hoţul vede numai prilejuri pentru a fura, lacomul vede numai momente pentru a se sătura de mâncare sau a mânca cât mai mult, iubitorul de bani vede numai prilejuri pentru a aduna cât mai multe bogăţii, orgoliosul vede numai prilejuri pentru a fii slăvit şi lăudat.

Fără doar şi poate patimile şi păcatele ne războiesc. Sfinţii părinţi ne spun că ele sunt „momeli" ale diavolului care prin seducţia lor vrea să atragă sufletele noastre în iad. Atracţia păcatului este nenaturală pentru om. Ea vine de la o sursă supranaturală. Este vorba de ceea ce sfinţii părinţi spuneau de diavol. Conştient de faptul că omul este creaţia sau făptura lui Dumnezeu, prin intermediul păcatelor şi al patimilor diavolul vrea să ne tragă sau mai bine „să deraieze" drumul nostru spre Dumnezeu şi să ne atragă să ne ducă de partea sa. Sfinţii părinţi ne spun că diavolul operează prin seducţie ştiind că nu are nici o şansă în faţa omului din cauza răutăţii şi a hidoşeniei sale.

Prin urmare, diavolul nu se prezintă ochilor noştri într-o formă vizibilă ci prin diverse patimi şi păcate care ne atrag spre calea lui. Lupta dintre bine şi rău este una strânsă în lumea noastră. Ea a început mai înainte de creaţia lumii, a omului şi a universului atunci când în ceruri o partea din îngerii lui Dumnezeu s-au răzvrătit împotriva creatorului lor. Lipsiţi de prezenţa lui Dumnezeu diavolii au fondat ceea ce religia şi ortodoxia denumeşte iadul sau infernul. În acest infern ei vor să atragă toată umanitatea. Bunătatea lui Dumnezeu a fost mult prea mare faţă de om şi lume care este creaţia Sa şi Dumnezeu ne-a promis un mântuitor. Dumnezeu nu numai că ne-a promis un mântuitor în vechime dar s-a şi ţinut de acest cuvânt.

Acest Mântuitor avea să se nască la anul 1 în era noastră [după Hristos] în localitatea Betleem din Palestina de azi. Istoria naşterii Domnului Iisus Hristos este arhicunoscută şi nu o voi mai repeta în rândurile da faţă. Naşterea Domnului Iisus Hristos avea să fie cunoscută în termeni populari ca şi Crăciun [în limba engleză Christmas, în limba franceză Noel, în limba elenă Ηριστουγενα]. Smerit şi discret mântuitorul Iisus Hristos se v-a naşte în Betleem pentru ca chiar în cuvintele Sale „să şteargă păcatele lumii." Ce înţelegem la nivel profund prin faptul că Mântuitorul [sau Mesia în limba ebraică] a venit să „ridice păcatele lumii"? Ceea ce este cel mai important în toată viaţa şi activitatea Domnului Iisus Hristos este că El are puterea de a ne elibera de iad.

Iadul după cum am spus a fost fondat de diavoli care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu. Seduşi de răutatea şi perversitatea lor, diavolii au căutat de la începuturile umanităţii să atragă cu sine lumea şi pe om în iad. Începând cu protopărinţii noştri Adm şi Eva toţi strămoşii noş tri au fost duşi de diavoli în iad. Domnul Iisus Hristos însă a schimbat cursul istoriei acesteia. Prin puterea Sa el a zdrobit iadul şi tăria lui. În acest sens, Domnul Iisus Hristos ne-a eliberat de diavol şi de iad. Pentru ca să fim cu adevărat liberi din iad trebuie însă să Îl acceptăm pe Domnul Iisus Hristos ca şi mântuitor al nostru.

Cum am spus, Domnul Iisus Hristos nu este un mântuitor politic, artistic sau social ci El este un mântuitor care are puterea de a ne elibera de iad. Pentru a restaura natura umană coruptă şi pervertită, Domnul Iisus Hristos a asumat natura umană. În acest sens, El s-a făcut om şi s-a născut pentru mântuirea noastră. Sfinţii părinţi ne spun că tot ceea ce a făcut Domnul Iisus Hristos a fost pentru mântuirea şi binele omului.

Naşterea Domnului Iisus Hristos nu a fost numai un fapt istoric ci şi unul de natură cosmică. Acest lucru a fost arătat în cuprinsul paginilor Noului Testament de steaua care li s-a arătat înţelepţilor sau filosofilor care au prevestit naşterea Domnului şi Mântuitorului Iisus Hristos. Această stea după cum ne spune Noul Testament le-a arătat drumul înţelepţilor până deasupra localităţii Betleem. Semnificaţia acestui lucru este că Domnul Iisus Hristos nu este numai o realitate istorică ci şi una cosmică.

După cum vedem, crăciunul nu este numai o sărbătoare în care cei mici primesc daruri ci este o sărbătoare amplă şi profundă. Din această cauză şi pentru aceste motive Biserica a rânduit o perioadă pregătitoare care după cum am spus durează 40 de zile. În această perioadă suntem îndemnaţi să gândim mai mult la Dumnezeu, să postim, să încercăm să fim mai buni, să renunţăm la ceartă, la scandal şi la patimi, să fim mai iertători şi mai toleranţi. Cu toţii ştim din anii trecuţi bucuria mai mare sau mai mică a crăciunului. De crăciun împodobim bradul, ascultăm colinde şi unii dintre noi vom asista şi la serviciile religioase care se oficiază în Bisericile Ortodoxe din toată lumea.

Bucuria crăciunului este o bucurie copleşitoare. Prin ea nu facem decât să ne abandonăm pe noi înşine lui Dumnezeu şi existenţei Sale. Aceasta fiindcă în Crăciun însuşi Domnul Iisus Hristos a venit la noi creaţia lui pierdută şi nemântuită. Vestea bună crăciunului este că avem şanse de mântuire într-o lume care pare atât de străină

de Dumnezeu şi existenţa Sa. Cu toţii avem amintiri mai frumoase sau mai urâte din trecut referitor la crăciun. Acest an 2012 este încă un an care ne oferă ocazia de a sărbătorii alături de cei dragi naşterea Domnului şi Mântuitorului Iisus Hristos. Adunaţi în jurul bradului de crăciun vom asculta din nou colinde, vom vorbii cuvinte dulci cu cei dragi ai noştri şi vom trăi bucuria acea unică şi sublimă a naşterii celui care a fost Domnul Iisus Hristos.

Crăciunul ne aduce aminte însă de cei săraci, nedreptăţişi, oprimaţi, batjocoriţi pe nedrept şi de cei suferinzi, asemenea fecioarei Maria care nu a primit găzduire într-o casă ci într-un staulul de boi pentru a Îl naşte pe Mântuitorul Iisus Hristos. Acestora le sunt dedicate şi cuvintele mele în primul rând. În Crăciun Domnul Iisus Hristos s-a arătat solidar cu cei suferinzi, cu cei care ştiu ce este durerea, nedreptatea sau necazul. Dar vestea cea mai mare care ne-o aduce Crăciunul este că de crăciun a început lucrarea de mântuire a omului. Omul deşi pierdut în mlaştina şi murdăria păcatelor a fost mântuit de Dumnezeu cu condiţia ca el să accepte această mântuire. În fiecare an de Crăciun ne vom aduce aminte de Domnul Iisus Hristos care „S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe cruce. Pentru aceea, si Dumnezeu L-a preaînălţat şi I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti si al celor pământeşti şi al celor de dedesubt. Şi să mărturisească toata limba ca Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tătăl." (Filipeni 2, 5-11).

CUVÂNT LA PRAZNICUL SFINTEI TREIMI 2012

PLURALITATE ŞI COMUNIUNE

Învăţăturile sau concepţiile despre Dumnezeu variază foarte mult pe faţa pământului. Plecând de la concepţiile antice păgâne şi politeiste, la filosofiile şi ontologiile omului contemporan, dogmele sau învăţăturile despre Dumnezeu au variat şi continuă să o facă. Astfel, într-o mare categorie, dogmele despre Dumnezeu au fost grupate în dogme politeiste şi dogme monoteiste. Dogmele politeiste susţin existenţa a mai multor Dumnezei [brahmanism, taoism, religiile aztecilor, crezurile africanilor şi aşa mai departe], în timp ce dogmele monoteiste susţin existenţa unui singur Dumnezeu.

Principalele trei religii monoteiste ale lumii sunt iudaismul [fondat de patriarhul Avraam], islamul sau mahomedanismul [fondat de Mohamed] şi creştinismul [fondat de Domnul Iisus Hristos]. Evident există un singur Dumnezeu creator al „tuturor celor văzute şi nevăzute." Teologii creştini ortodocşi au ajuns însă la concluzia că deşi Dumnezeu este unul El există ca fiind întreit în persoane. Aceste persoane ale lui Dumnezeu, care s-au descoperit pe Sine progresiv pe parcursul istoriei umane sunt Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt.

Segmentul din teologia ortodoxă care se ocupă cu studierea existenţei lui Dumnezeu în Treime se numeşte triadologie. Ce este triadologia? Este mai mult decât orice învăţătura despre Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, cele trei ipostase ale lui Dumnezeu. Faptul că Dumnezeu este o comuniune de persoane o mărturisesc toţi sfinţii părinţi dintre care amintim pe sfinţii Policarp al Smirnei, Ioan Hrisostom, Grigorie Teologul, Simeon Noul Teolog, Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa, Chiril al Alexandriei, Grigorie Palama şi mulţi alţii.

Existenţa lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii existenţa Sfintei Treimi. Sărbătoarea sfintei Treimi care cade în calendarele ortodoxe în fiecare an a doua zii după Rusalii şi este o sărbătoare care ne pune în faţă gândul la Dumnezeu ca şi Sfânta Treime. Această sărbătoare este foarte mult pusă în strânsă legătură cu marile dezbateri dogmatice ale trecutului care au început cu secolul al IV-lea şi s-au încheiat cu secolul al VIII-lea referitor la existenţa lui Dumnezeu.

În pofida mai multor erezii ortodoxia avea să mărturisească adevărul unic al existenţei Sfintei Treimi, care afirmă că Dumnezeu este atotsfânt şi mai este şi pluralitate de persoane. Sfinţii părinţi şi teologii ortodocşi au scris ample tratate despre existenţa lui Dumnezeu şi despre fiinţarea sa ca şi treime de persoane. În cele din urmă adevărul ortodoxiei a ieşit biruitor. Deşi unii au spus că potrivit Bibliei Dumnezeu nu este Treime ci este mai mult vorba de cultul sfinţilor trei arhangheli Mihail, Gavriil şi Rafail [care după unii sunt cei care s-au arătat dreptului Avraam la Stejarul Mamvri] învăţătura despre Sfânta Treime este o învăţătură care îi aparţine lui Dumnezeu.

Nu înseamnă că sunt trei dumnezei când vorbim despre Sfânta Treime ci asemenea unei familii care este alcătuită din tată, mamă şi copii, şi Dumnezeu are o componentă internă în raport cu Sine. Ştim astfel că prima persoană a lui Dumnezeu este Dumnezeu Tatăl. Dumnezeu Tatăl a dat naştere din eternitate lui Dumnezeu Fiul pe care ortodoxia mărturiseşte că a luat chip de om pentru mântuirea noastră în persoana Domnului Iisus Hristos. Astfel, Domnul Iisus Hristos exista ca şi Dumnezeu din veşnicie, dar din iubire faţă de umanitate şi din dorinţa de a mântui pe om de iad, Domnul Iisus Hristos sau Logosul lui Dumnezeu s-a întrupat.

Evident, mai mulţi teologi au remarcat că dacă în Sfânta Treime, accentul cade pe Dumnezeu Tatăl, în istoria umanităţii accentul cade pe Dumnezeu Fiul, Iisus Hristos. Aceasta fiindcă chiar Domnul Iisus Hristos a mărturisit că „nimeni nu poate venii la Tatăl decât prin Mine."

Sfânta Treime este prezentă sub mai multe chipuri în mai multe religii ale lumii. Hinduşii vorbesc şi ei de o Treime denumită Vişnu, Şiva şi Brahman. În Egiptul antic s-a mai întâlnit un al chip al treimii reprezentat Isis, Osiris şi Horus. La fel de bine în China şi religiile ei întâlnim o altă referinţă la Sfânta Treime sub chipul unităţii Tao care poate devenii după chinezi treime. Acestea sunt însă chipuri deformate sau „desfigurate" a lui Dumnezeu Treimea.

Mai multe acuzaţii au fost aduse creştinismului ortodox că propovăduieşte o pluralitate de Dumnezei asemenea vechilor religii păgâne antice cum ar fii panteonul elen sau cel roman antic. Dogma Sfintei Treimi nu este o dogmă păgână fiindcă după cum am arătat ea menţine existenţa unui singur Dumnezeu. Acest Dumnezeu nu este însă singular sau singularizator ci este un Dumnezeu al comuniunii în sine şi în exterior. Persoana Domnului Iisus Hristos a făcut foarte clar că în Dumnezeu există o comuniune de persoane. Peste tot Domnul Iisus Hristos a vorbit de Dumnezeu ca şi de Tatăl său. Iar pe sine Domnul Iisus Hristos s-a numit Fiul lui Dumnezeu.

Faptul că din veşnicie Dumnezeu a avut un fiu este un lucru cât se poate de evident din toate mărturiile biblice şi din cele ale sfinţilor. Dogma ortodoxă este că Fiul lui Dumnezeu este născut din veci din Tatăl, în timp ce Duhul Sfânt sau Duhul lui Dumnezeu este „purces" din Tatăl. Astfel cultul ortodox este un cult treimic şi triadologic. Nu există slujbă ortodoxă care să nu menţioneze cele trei persoane ale lui Dumnezeu.

Mari îndoieli referitor la dogma Sfintei Treimi au existat în trecut la Primul Sinod Ecumenic de la Niceea la anul 325. Aici în cadrul dezbaterilor ariene sfântul Spiridon al Trimitundei a realizat prin puterea lui Dumnezeu o minune menită să ne arate modul în care fiinţează Dumnezeu. În faţa acuzaţiilor de triteism [adică de susţinere a existenţei a trei dumnezei] ale lui Arie, un eretic din secolul al IV-lea, se spune că Sfântul Spiridon a ţinut să demonstreze modul de existenţă a lui Dumnezeu luând o cărămidă în faţa tuturor celor prezenţi la sinod. Îndată focul a ieşit din cărămidă în sus, apa s-a scurs pe pardosea şi sfântul Spiridon a rămas numai cu pământul în mână. Apoi sfântul a spus tuturor că precum cărămida este alcătuită din pământ, apă şi foc, tot aşa şi în Dumnezeu este Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. În istorie au mai existat şi multe alte mărturii sau minuni care au dat mărturie despre Treime şi de faptul că Dumnezeu există ca şi Treime. Din cauza scurtimii timpului mă rezum numai la aceasta.

Adevărul despre dogma Sfintei Treimi este supranatural. Dumnezeu fiind supranatural şi Treimea care Îl compune este supranaturală. Evident cea mai puţin cunoscută persoană din Dumnezeu este Duhul Sfânt. Acest lucru se leagă foarte mult şi de sărbătoarea Rusaliilor care este mai mult decât orice sărbătoare a Duhului Sfânt. Faptul că Dumnezeu este o realitate spirituală şi nu una materială este certificat de toţi sfinţii ortodoxiei. Dumnezeu nu este trup ci spirit sau entitate duhovnicească.

Dogma Sfintei Treimi ne aduce cel mai mult aminte că în Domnul Iisus Hristos suntem „înfiaţi" de Dumnezeu. Aparent neimportant acest lucru este o funcţie covârşitoare, fiindcă în Domnul Iisus Hristos, Dumnezeu nu mai este creatorul nostru ci Tatăl nostru. Sărbătoarea Sfintei Treimi este o sărbătoare ce ne deschide în faţă orizonturi pneumatice extrem de înalte şi foarte greu de atins. Ea ne aduce aminte că trebuie să ne „reconciliem" viziunea sau perspectiva despre Dumnezeu. În Treime, Dumnezeu este Tatăl nostru, Domnul Iisus Hristos este Mântuitorul nostru şi Duhul Sfânt este sfinţitorul nostru. Acestea sunt în mare principalele coordonate ale existenţei lui Dumnezeu în raport cu omul.

TEODICEE PENTRU SECOLUL AL XXI-LEA

De mai bine de 11 ani ne aflăm în secolul al XXI-lea. Acest secol nu numai că este un nou capitol în istoria umanităţii şi a omului în mare, dar este şi un secol care aduce cu sine noi aşteptări în plan economic, cultural sau social. Cu toţii ştim ceea ce a fost secolul precedent, mai bine spus secolul al XX-lea. Mai mulţi istorici ne spun că încă nu s-a definitivat dacă secolul al XX-lea a fost un secol bun sau unul rău. Oricum, deşi în secolul XX-lea omul a ieşit în spaţiul cosmic şi a aselenizat pe lună, tot acest om a creat două războaie mondiale. Cel mai probabil secolul al XX-lea pentru care s-a scurs multă cerneală a fost un secol tulbure şi unul zbuciumat.

În secolul al XX-lea a rămas o mare problemă deschisă. Este vorba mai mult decât orice de problema teodiceei.[158] Prin urmare ce este teodiceea? Teodiceea este o parte a teologiei şi a teologiei ortodoxe care abordează apărarea lui Dumnezeu în ceea ce priveşte învinuirile de răutate, suferinţă şi moarte. Prin urmare, scopul teodiceei este de a arăta că nu Dumnezeu este autor al răului şi al morţii. Acest lucru ar putea fii o tautologie religioasă. Creator al universului şi al omului, Dumnezeu este prin Sine bun şi autor al binelui. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a

[158] Conceptul de teodicee este un concept antic dar a fost pentru prima dată formulat de filosoful german Gottfried Leibnitz şi defineşte raportarea omului la problema răului şi a morţii. Leibnitz a scris o carte în acest sens care se cheamă Teodiceea (Germania 1710). Pentru studiul prezent am folosit traducerea din 1997, Polirom, Iaşi.

fost bun. Problema apare atunci când ne întrebăm: dacă Dumnezeu este autor al binelui de ce există răutate, moarte şi suferinţă?[159]

Este destul de greu să vorbim de Dumnezeu ca fiind bun şi bunătate din moment ce vedem că semeni de ai noştii suferă şi mor. În acest sens, trebuie să ştim că deşi Dumnezeu a creat o lume şi un univers bun, lumea şi universul nu sunt perfecte şi absolute. În lume şi în univers există un minus sau mai bine spus o posibilitate de micire. Astfel, lumea poate alege să urmeze cursul stabilit ei de Dumnezeu sau se poate întoarce în nimicul din care a venit. Dumnezeu fiind absolut şi desăvârşit, lumea şi universul sunt doar o imitaţie a existenţei lui Dumnezeu. În acest sens, lumea şi universul au o şansă în a se realiza pe sine în comuniune cu Dumnezeu. Lipsa de comuniune cu Dumnezeu duce la apariţia răului şi a suferinţei. Asemenea unui prunc care plânge şi se tânguie când este departe de braţele mamei şi a tatălui său şi lumea suferă şi devine rea când este departe de Dumnezeu.

În acest sens, secolul al XXI-lea are nevoie să îşi concentreze eforturile în spre a menţine tradiţia studiului teodiceei. O teodicee pentru secolul al XXI-lea nu s-a elaborat încă definitiv şi în acest sens am putea avea mai multe surprize neplăcute referitor la ceea ce poate avea loc în anii care vor urma. Trebuie să recunoaştem că omul secolului al XXI-ea în ansamblu este un om dezinteresat de ritualurile religioase care vin dintr-o perioadă arhaică a lumii. Liturghia bizantină a sfântului Ioan Hristostom care este centrală la ora actuală întregului cult ortodox este de multe ori „ca şi nuca în perete" pentru stadiul anilor secolului al XXI-lea.

În acest sens, în Bisericile noastre se poate simţii mai mult decât orice o stare de tensiune asemenea celei din preajma reformelor protestante. Dacă putem fii siguri de ceva în zilele noastre este că răul operează cu aceiaşi putere cu care a operat şi în celelalte secole ale istoriei. O mărturie care ar trebui să ridice multora mari semne de întrebare au fost atentatele teroriste de la Centrul Comercial Mondial din 2001. Acest eveniment nefericit a demonstrat la fel ca şi războaiele secolului al XX-lea că răul şi suferinţa este încă din nefericire o problemă actuală.

Suntem departe de a trăi într-o lume fericită şi acest lucru ne priveşte pe toţi fiindcă toţi cei care am fost lăsaţi de Dumnezeu cu viaţă în această lume avem datoria de a face o lume fericită şi bună. Nu credem că Dumnezeu a creat lumea pentru distrugere şi suferinţă. Omul secolului al XXI-lea din nefericire este un om care foloseşte ca şi modalitate de subzistenţă fuga de real şi de realitate. La fel de bine, pentru a îşi asigura necesarul de subzistenţă, el devine imun la marile problematici ale istoriei. Cât de ciudat pare azi Evul Mediu cu feudele, nobilii şi boierimea lui, comparativ cu tendinţa după maşinile de mare viteză, telefoanele celulare şi antenele parabolice care le vedem la tot locul din zilele noastre? Se fie tehnica avansată singura care ne diferenţiază de cei de mai înainte de noi?

Teodiceea este o necesitate a vremurilor în care trăim. Fiindcă suntem departe de o lume fericită, se cuvine să ne aducem aminte că numai Dumnezeu şi puterea Sa poate oferii un răspuns mulţumitor răului şi suferinţei din lume. Acest lucru îl putem constata doar privind ştirile de la radio, televiziune sau internet. Mai mulţi semeni de ai noştri trăiesc ca şi când noţiunea de Dumnezeu nu ar exista. Ţelul mai multor semeni de ai noştri din secolul al XXI-lea nu este de a devenii bogaţi în cunoaşterea şi experimentarea lui Dumnezeu, ci de aduna cât mai multe averi şi cât mai multe plăceri trupeşti. Fie că este vorba de alcool, droguri, tutun, sau stupefiante, omul secolului al XXI-lea dovedeşte că este departe de a îşi fii învăţat lecţia de istorie.

Teodiceea ortodoxă ne spune că lumea în care trăim este departe de a fii liberă, ea fiind subiectul acelei antice dispute dintre principiile binelui şi ale răului. Deşi camuflat, acest lucru poate fii văzut în vremurile noastre la fel ca şi în antichitate. Epocă a laserului şi a proiecţiilor digitale, secolul al XXI-lea nu este încă un secol care să fii triumfat asupra răului şi a suferinţei. Răul şi suferinţa sunt duşmanii noştri centrali şi tradiţionali. Faptul că în lumea în care trăim există cultivatori ai răului nu este deloc o minciună. De ce sunt atâţi de mulţi toxicomani, traficaţi de droguri, abuzatori sexuali, recidivişti şi oameni certaţi cu binele şi cu legea? Aceste lucruri au fost prezente şi înainte de noi. Prin urmare, în secolul al XXI-lea nu ne putem lăuda că am scăpat definitiv de problema răului şi a suferinţei.

Mulţi oameni suferă nu numai trupeşte pe paturile saloanelor de spiral, dar suferă şi moral sau sufletește. După cum am arătat, teodiceea ne spune că în lume încă există acea antică dispută dintre bine şi rău care v-a exista până la sfârşitul lumii. Răul din zilele noastre este mult mai subtil şi mai rafinat decât cel din zilele vechimii. În zilele noastre există o stare de „ranchiună ascunsă" sau mai bine spus de ură generică faţă de lume şi univers care se manifestă cel mai bine în egoismul şi individualismul persoanei. Îmi pasă numai de fericirea şi de binele meu, în timp ce de cel al semenilor nu mă interesez.

Marile corporaţii economice nu angajează muncitori din dorinţa de a respecta demnitatea umană ci din dorinţa de a trage beneficii şi profituri maxime. Sclavagia industrială este din nefericire mai aspră decât sclavagia antică. Deşi avem impresia că sclavagia este un capitol încheiat la istoriei, adevărul este departe de a fii aşa. În secolul al XXI-lea există ceea ce am putea denumii sclavia tehnică sau tehnologică, în care o supraputere economică o

[159] Un studiu temeinic referitor la problema suferinţei a fost scris de teologul ortodox francez Jean Claude Larchet, *Teologia bolii,* (Sibiu, 1997).

înrobeşte pe una mai puţin dezvoltată. Câte state bine intenţionate nu s-a dezmembrat în ultimii ani din cauza unor economii fragile?

Rândurile de faţă nu sunt critice. Ele sunt doar o reamintire că suntem departe de a fii capabili să ne concentrăm eforturile în spre a elimina şi a birui definitiv răul. Dacă în lume avem o problemă la ora actuală este cu siguranţă răul şi suferinţa. O lume în care există rău şi suferinţă nu poate fii o lume fericită. Faptul că Dumnezeu îngăduie răul şi suferinţa în lumea în care trăim nu înseamnă că Îl şi aprobă. Sfinţii Părinţi ne spun că Dumnezeu are putere asupra răului şi a suferinţei şi mai toţi au profeţit că în lumea şi în veacul ce v-a să fie nu v-a mai exista rău, moarte şi suferinţă.[160]

Datoria noastră este de a vrea binele şi fericirea secolului al XXI-lea. Vorbind la scară mare acest lucru v-a necesita concentrarea tuturor eforturilor noastre. Vom putea fii cu conştiinţa împăcată numai în momentul în care am făcut tot ceea ce se putea să anihilăm răul şi suferinţa. Orice om al secolului al XXI-lea ar trebui să aibă aceste principii. Ele sunt cele care definesc stadiul umanităţii în zilele noastre. Nu suntem definiţi de gradul de tehnologie pe care îl dezvoltăm ci mai mult de gradul de moralitate şi credinţă la care am ajuns.

Cu când răul şi suferinţa vor fii mai puţin prezente în secolul al XXI-lea cu atât acest secol îşi atrage cu sine calitatea unui secol reuşit. Ţelul nostru nu este de crea tiranii, dictaturi şi regimuri totalitare ci mai mult de a lupta împotriva răului, a suferinţei şi a morţii. Pe lângă menirea istorică pe care o are orice secol al umanităţii, mai există şi o menire pnevmatologică sau duhovnicească. Această menire ne cere capacitatea de a elabora o teodicee pe gradul aşteptărilor omului secolului al XXI-lea. Este sigur că acest om în sinceritatea lui nu vrea o lume a răului şi a suferinţei. Deşi o lume fără rău şi suferinţă este greu de imaginat, ele fiind o monedă curentă a vremurilor noastre, trebuie să fie şi oameni care să se ridice la o viziune superioară a lumii în care trăim. Această viziune ne spune că duşmanul nostru antic încă din primele zilele ale umanităţii a fost răul şi suferinţa. Acestei viziuni îi subscrie iubite cititorule şi autorul prezentelor rânduri.

CUVINTE DESPRR COMEDIE

Deşi nu sunt un comic sau comediant, ca şi mulţi alţi semeni de ai mei am mare preţuire şi apreciere pentru comedie. Termenul de comedie este un termen care provine din limba elenă antică κομοδια şi se înrudeşte foarte mult cu termenul de comod. Astfel într-o primă accepţie a termenului comedia este ceva care ne face comozi, cum ar fii un fotoliu confortabil, o sofa sau un pat moale şamd. Dar acesta după cum putem vedea nu este singurul sens al comediei. Comedia este şi ceea ce ne face să râdem sau ceea ce ne amuză şi ne bine dispune. Paradoxul comediei este că comedia după ce ajunge în apogeu nu mai produce numai râs şi bună dispoziţie ci şi lacrimi. Astfel auzim expresia „am râs cu lacrimi" ceea ce este un paradox. Comedia este formată dintr-un tot de mai multe elemente: comoditate, râs şi bună dispoziţie.

Din ele mai vechi vremuri lumea a iubit comedianţii deşi ei nu s-au bucurat de cele mai multe ori de o apreciere deplină. În rândurile de faţă nu îmi propun să scriu o istorie a comediei fiindcă acest lucru a fost scris de mulţi mai înainte de bine şi mult mai versaţi în mânuirea penelului. Comedia însă ne atrage, ne seduce şi ne afectează la un anumit nivel. Câţi dintre noi nu am râs cu lacrimi uneori văzându-l pe Charlie Chapin, Antony Quinn, Norman Wisdom, Steve Martin, Jim Carrey, Ashton Kutcher, Rob Schneider, Mike Myers, Benny Hill, Will Smith, Rowan Atkinson, Jerard Depardieu, Amza Pelea, Gerald Seinfeld, Pierre Richard sau Antonia Vardalos ca să enumerăm numai pe câţiva [doamnele comediante îmi vor ierta impertinenţa de a nu le enumera în rândurile de faţă]?[161]

În mod real orice om sănătos la minte iubeşte comedia şi dispreţuieşte tragedia. Tragedia este astfel după cum ştie mai toate lumea opusul comediei. În timp ce comedia ne face să râdem, tragedia ne face să plângem. Este din acest punct de vedere ciudat cum omul poate pendula de multe ori atât de uşor între comedie şi tragedie. Există astfel mai multe feluri sau genuri de comedie. Există comedie de situaţie, comedie comercială, comedie ieftină comedie subtilă, comedie rafinată, comedie care se inspiră din evenimentele zilnice, comedie ca şi parodie sau comedie de familie.

Mai toate epocile din istoria lumii au avut comedia şi comedianţii ei. În antichitate lumea savura un anumit gen de comedie care în zilele noastre pare sec şi demodat, în evul mediu a fost un alt gen de comedie şi în vremurile contemporane lumea savurează un alt gen de comedie. Însă nu toate genurile de comedie ne provoacă râsul. Există astfel comedii macabre şi morbide. La fel de bine ceea ce s-a remarcat este că în timp ce pe unii îi amuză în anumit gen de comedie pe alţii din contră îi indispune. Secolul al XX-lea a adus cu sine un alt gen de comedie. Este vorba de comedia cinematică sau comedia radiofonică. Emisiuni de comedie de la TV fie că sunt seriale, showuri sau talk-show-uri, toate ne fac să râdem mai mult sau mai puţin. În acest sens, mai mulţi actori de comedie ajung să fie

[160] Davis, Stephen T. (2001). *Encountering evil: live options in theodicy*. Westminster John Knox Press.

[161] A se vede Teodor Bakonsky, Râsulpatriarhilor,(Bucureşti, 2008 ediţia a doua).

nemuritori pentru contribuţia lor la avansarea comediei.

Actorii de comedie autentici ne aduc râsul şi zâmbetele pe bune. Trebuie să ştim că nu toţi oamenii au acest mare dar. S-a vorbit astfel şi de o terapie prin râs, în sensul în care râsul ne face mai buni şi ne deschide perspectivele şi orizonturile spre o lume şi o viaţă mai bună. Dar la fel de bine comedia are şi riscurile ei. În evul mediu se ştie că la mai toatele curţile regale sau imperiale marii regi şi împăraţi aveau angajaţi bufoni care să le descreţească frunţile. Pentru mulţi bufoni acest gen de comedie era şi o umilire fiindcă funcţia lor era doar aceea ce de îl delecta pe rege, împărat sau curtea şi alaiul lor.

Actorii sau scriitorii de comedie sunt oameni care după cum am spus sunt înzestraţi cu un dar pe care nu orice om îl are. Este o binecuvântare şi o faptă bună a îi face pe semenii noştii să râdă şi să fie bine dispuşi aceasta numai în situaţia în care suntem deplini siguri şi încredinţaţi de acest lucru. Comedia poate fii şi degenerescentă sau degradantă. În acest sens unii susţin comedia pornografică sau erotică ori comedia cu tentă sexuală. Orice om se regăseşte într-un anumit gen de comedie. Aceasta fie că vorbim de comedii istorice, comedii contemporane, comedii de club, comedii dintre prieteni sau comedii SF. În zilele noastre însă asistăm la un fel de intersecţie a genului comic cu mult alte genuri TV sau cinematografice. Astfel sunt mai multe comedii SF; comedii de acţiune, comedii urbane sau comedii lirice ori de dragoste. Un om civilizat însă îi v-a aprecia pe actorii de comedie pentru eforturile şi încercările lor de a ne aduce râsul şi zâmbetul pe buze. Din acest punct de vedere comedianţii indiferent de ţară sau de regiunea geografică au o misiune şi o sarcină grea. Ei sunt cei care trebuie să ne facă să râdem şi să ne aducă bune dispoziţie fie la TV, al Radio sau la Cinema. În acest sens, nu trebuie să îi considerăm pe comedianţi măscărici şi să îi tratăm ca pe nişte gunoaie. Comedianţ ii trebuie încurajaţi şi susţinuţi atunci când situaţia ne-o cere. Prin susţinerea şi aprecierea noastră şi noi devenim comedianţi şi părtaşi a comediei. Ar fii frumos ca viaţa noastră să fie o comedie continuă în care să fim veseli şi totdeauna bine dispuşi.

Comedia aduce cu sine mai multe binefaceri omului. În primul rând, îi creează omului o viziune optimistă asupra lumii, a vieţii şi a lui Dumnezeu. În al doilea rând ea este o terapie psihologică şi sufletească în anumite situaţii. Mai mulţi medici psihologi ne-au recomandat terapia prin râs. După cum am spus, comedia nu trebuie să fie sadică sau masochistă aceasta făcându-se să ne bucurăm de suferinţa şi durerea altora. Comedianţ ii au ironizat probabil de mai multe ori situaţii sau persoane ridicole din lume şi din viaţă dar acest lucru nu trebuie să devină singura modalitate de expresie a comediei. Comedia trebuie să aducă cu sine un mesaj pozitiv şi optimist. Ea trebuie să ne facă să respirăm şi să ne simţim în largul nostru. Comedia aduce cu sine în plan abisal împăcarea şi acceptarea eului nostru profund, a cine suntem şi a ceea ce voim cu adevărat.

Cei care nu au gust pentru comedie trebuie să înveţe să îl cultive. O lume de morocănoşi şi de îmbufnaţi este o lume sortită eşecului. Cultivarea gustului de comedie poate să ducă la transformarea vieţilor noastre în comedii vii şi frumoase. Nu cred că cineva ar voi să se gândească la viaţa sa ca şi la o tragedie. La fel de bine, comedia nu este identică la toate vârstele. Copii iubesc un anumit gen de comedie care cel mai mult se manifestă în benzile şi desenele animate, în timp ce adulţii se delectează cu cărţi, filme, teatre sau emisiuni radiofonice de comedie. Evident, comedia nu trebuie să fie vulgară şi aluzivă sexual. Comedia sexuală este din nefericire foarte des cultivată în zilele noastre. Datoria noastră este să protejăm ceea ce este frumos, util şi bun. Dacă vom sta şi vom analiza vom vedea că în viaţa noastră este mai uşor să primim comedie decât să oferim comedie. Faptul că credem că avem un bun simţ al comediei nu înseamnă că îl şi avem. Acest lucru poate fii dovedit dacă stăm în contact cu mai mulţi mari comedianţi care cunosc toate resorturile comediei adevărate. Trebuie să ştim astfel că există o comedie adevărată care respectă anumite reguli psihologice şi sociale şi există comedie falsă care doar mimează umorul şi buna dispoziţie.

Termenul de comedie este un termen complex şi extrem de disputat în zilele noastre. Este bine să ne creăm un gust pentru comedia adevărată. Comedia adevărată este creată sau făurită cu multă muncă şi exerciţiu. Dacă ne întrebăm dacă se merită acest efort sau nu eu sunt de părere că cu adevărat efortul se merită şi este bine să ne concentrăm asupra lui.

DACĂ NU POŢI FII SFÂNT TOTUŞI POŢI FI UN OM BUN

Vechiul Testament ne vorbea acum mai bine de câteva mii de ani de „pomul cunoştinţei binelui şi răului." Pomul cunoştinţei binelui şi a răului nu a fost în mod real un pom cum sunt prunii, cireşii sau perii, ci a fost mai mult o noţiune sau un simbol moral şi spiritual. „Pomul cunoştinţei binelui şi a răului" de care vorbea proorocul Moise în Facerea sa, sunt mai mult decât orice cele două noţiuni morale ale umanităţii şi a omului. La baza oricărui cod moral avem binele şi răul, sau contrastul dintre dreptate şi nedreptate şi frumos şi urât.

Binele şi răul sunt două noţiuni antagonice. În timp ce binele este constructiv, răul este distructiv. În timp ce binele creează răul de-crează. În timp ce binele este plinătate a fiinţei, răul este „ecoul neantului şi al nimicului." Apogeu al binelui la nivel uman este sfinţenia care este reprezentată de mai mulţi exponenţi ai săi. Ortodoxia a vorbit

astfel de mai mulți sfinți: Vasile, Grigorie, Ioan, Gheorghe, Ștefan, Pantelimon, Maria, Melania, Anastasia, Petru, Pavel și mulți alții pe care nu îi pot enumera pe toți aici.

Astfel, sfinții sunt „exponenții sau apogeul binelui." Astfel sau dat mai multe definiții sfinților. „Sfântul este o persoană care din punct de vedere religios este considerată foarte apropiată de Dumnezeu și fără păcate. Un sfânt este o persoană care pe parcursul vieții a făcut fapte bune, lucru ce conduce spre purificarea sa spirituală și a ajuns în Rai. Este preponderent întâlnită în creștinism, dar și la alte religii, având diverse particularități. Recunoașterea oficială a calității de sfânt este efectuată de o autoritate religioasă și politică; ea este adesea cauzată de aclamarea adepților și credincioșilor, depinzând în unele biserici de minunile legate de omul sfânt."[162]

Evident există un „conflict al sfinților." Astfel, musulmanii consideră că sfânt este în mod expres Mohamed, în timp ce budiștii cred că cu adevărat sfânt a fost Buddha. Oricum sfinții sunt dincolo de orice persoane alese de Dumnezeu. Știm astfel de mai mulți sfinți din ortodoxie în special din Grecia. Sfinți ai pământurilor elene sunt Grigorie Palama, Nicodim Agioritul, Dionisie Areopagitul.

Imaginația colectivă a creat mai multe imagini ale sfinților. În anii 1970 o celebră producție a fost cea a televiziunii britanice THE SAINT în care celebrul actor Roger Moore juca rolul detectivului Simon Templar. Dar evident s-au făcut multe filme biografice despre viețile sfinților. Omar Sharif l-a înruchipat destul de reușit pe Sfântul Apostol Petru într-o celebră producție cinema. Johannes Brandrup a interpretat rolul Sfântului Apostol Pavel. Astfel nu se poate să enunțăm probabil una dintre cele mai mari producții cinematografice din istorie în care celebrul Chalton Heston l-a interpretat pe Sfântul Moise. În cele din urmă am putea enunța pe celebrul Richard Harris care l-a întruchipat pe Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan.

Nevoie de sfinți și sfințenie este una cât se poate de constantă în lumea noastră. Oricum nu toți dintre noi putem ajunge sfinți, adică prietenii și intimii lui Dumnezeu. Nu trebuie să facem o tragedie din asta ci trebuie să avem încredere în bunătatea lui Dumnezeu. Chemarea la sfințenie este prezentă în orice religie serioasă. Prin urmare, trebuie să ne dorim sau să „aspirăm să fim sfinți." Cum putem fii sfinți într-o lume atât de rea și plină de moarte?

Voi răspunde la această întrebare spunând că în primul rând trebui să urmăm sfinților celor care au fost mai înainte de noi. Astfel, trebuie să căutăm în literatura de specialitate. Această literatură este din fericire extrem de bogată și diversă. De la Patericul egiptean la patericul sinaitic, și la sinaxarele din Minee avem mărturii la mai mulți sfinți care au trăit înainte de noi și care au „luat cununa sau coroana sfințeniei."

A de venii sfânt nu este un turc ieftin de alba neagra sau hocus pocus. Istoria a consemnat mai multe „arătări ale sfinților." Aceste arătări ale sfinților se numesc în religie „αγιοφανια." Invocații ale sfinților se fac în special în cazul acatistelor. Sfinții sunt mai mult decât orice cei care luptă împotriva răului.

Un sfânt de mai multă vreme uitat a fost Sfântul Ioan Casian. Ioan Casian originar din Dobrogea [pe vremea lui Sciția Mică] urmând altor sfinți părinți din zilele sale a categorisit răul ca având 7 cauze principale. Aceste șapte cauze principale ale răului și a răutății corespund ierarhiei diavolilor care în răutatea lor sunt grupați într-o ierarhie de șapte nivele sau grade.

1. Υπερδοξια, pride, mândrie: Λουκιφερος, Lucifer
2. Αργοφιλια, excesive love of money, iubirea de arginți: Mamona, Μαμονα, Mamon 3. Πορνια/διαφθορα, sexual lust, desfrânarea: Ασμοδεος, Asmodeu, Asmodeus
4. Ζυλοτιπω, envy, invidia: Λευιατανος, Leviathan, Leviatan
5. Λαιμαργια, Greed, Lăcomia pântecelui: Βελζεβουτ, Belzebut 6. Θυμος/οργη, anger-wrath, mânia: Σατανος, Satan
7. Οκνυρηα/ακεδια, Laiziness-sloth, lenea-tristețea: Βελφεγορ, Belphegor, Belfegor.

Prin urmare, cei care vor să pășească pe calea sfințeniei trebuie să știe că se vor întâlnii cu acești 7 diavoli care vor face totul să îi oprească în a avansa în sfințenie. Mari asceți care au ajuns la culmile desăvârșirii și a sfințeniei au fost în special războiți de aceste 7 răutăți sau ierarhii de diavoli. Se ridică astfel întrebarea cum putem scăpa de „atacurile diavolești?" Diavolii pot fii biruiți prin credință, fapte bune și dragoste. La fel de bine o altă armă pe care o avem împotriva diavolilor este rugăciunea postul, privegherea, metaniile și toate celelalte virtuți sau calități spirituale. Alte calități și virtuți spirituale sunt bunătatea, blândețea, răbdarea, smerenia și altele. Astfel lucrările diavolilor pot fii „contracarate prin oponeții lor: 1. mândriei care este stârnită în noi de diavolul Satan [conducătorul diavolilor] îi

[162] A se vedea wikipedia.

putem opune smerenie şi umilinţa. 2. Iubirii excesive de bani care este stârnită în noi de diavolul Mamona îi putem opune cumpătarea şi buna chivernisire [sau în cazul călugărilor votul sărăciei]. 3. Desfrânării sau apetitului excesiv sexual stârnit în noi de diavolul Asmodeu, îi putem opune abstinenţ a şi înfrânarea. 4. Invidiei care este stârnită în noi de diavolul Leviatan îi putem opune iubirea şi dragostea. 5. Lăcomiei care este stârnită în noi de diavolul Belzebut îi putem opune înfrânarea şi abstinenţa. Mâniei care este stârnită în noi de diavolul Lucifer [în acest caz opiniile sunt împărţite fiindcă unii consideră că Satan şi Lucifer sunt una şi aceiaşi entitate. Oricum, dacă în spatele mâniei nu stă Lucifer cu siguranţă stă un alt diavol pe care nu îl cunoaştem exact după nume]. 7. În cele din urmă avem lenea şi tristeţii care este stârnită în om de diavolul Belfegor. Lenei şi tristeţii îi putem opune munca raţională şi veselia în Dumnezeu. Ceea ce este important să ştim că în lupta cu aceşti diavoli nu vom reuşii fără ajutorul lui Dumnezeu. Astfel, orice victorie am avea asupra diavolilor care după sfinţii părinţi sunt grupaţi în şapte categorii principale nu trebuie să ne-o atribuim, ci trebuie să considerăm că în noi s-a făcut lucrarea lui Dumnezeu. După cum am spus, la sfinţenie nu este sigur că vom ajunge cu toţii la scară de umanitate, dar trebuie să voim să fim sfinţi. Oricui, există şi alţi diavoli care pot lucra asupra omului cum ar fii diavolul ereziilor sau diavolul alcoolului [după unele surse numele său ar fii Bachus]. Cu ajutorul lui Dumnezeu sperăm să putem lua cununa sfinţeniei şi a bunătăţii.

GÂNDURI ÎN SPRE FINAL DE AN 2012

Toamna aduce cu sine nostalgie şi mai mult decât orice amintirea zilelor plăcute ale verii. Odată venită toamna ne predispune la tristeţe dar acest lucru nu este valabil pentru toată lumea. Rândurile care vor urma sunt mai mult decât orice o simplă meditaţie la vremea noastră. Toamna nu trebuie să ne deprime fiindcă după ea v-a venii din nou primăvara. Anotimpurile ne aduc aminte mai mult decât orice de ciclul vieţii omului. Dacă primăvara simbolizează naşterea şi copilăria omului, vara simbolizează viaţa lui, toamna bătrâneţea şi iarna moartea.

Lumea în care trăim este o lume ce nu a fost creată pentru a fii eternă. Omul şi lumea sunt trecătoare. Ne aducem aminte de câţi dintre prietenii, rudele sau cunoscuţii noştri erau în trecut cu noi şi acum nu mai sunt. Acest lucru a fost sursă a naşterii a mai multor filosofii tragice şi nihiliste. Toamna totul parcă moare. Verdele pădurii şi al câmpurilor trece şi în curând ne vom confrunta din nou cu vicisitudinile şi frigul iernii. Vara cu câmpurile ei verzi dispare încet de sub ochii noştri.

În sens profund toamna ne aduce aminte că Dumnezeu nu a creat o lume perfectă ci una perfectibilă. Astfel omul şi lumea sunt două realităţi perfectibile. În timp omul poate avansa spre Dumnezeu şi tot în timp omul se poate separa sau distanţa de Dumnezeu. În aceste zile când natura moare se cuvine să medităm mai mult la sensul vieţii noastre şi de ce am fost lăsaţi de Dumnezeu pe pământ pentru a trăii. Viaţa nu este un lucru pe care noi l-am creat şi nici nu este ceva pe care îl putem lua.

Rândurile de faţă sunt mai mult decât orice o meditaţie asupra timpului şi a implicaţiilor sale. Timpul este bivalent. La Dumnezeu timpul este etern şi Dumnezeu a creat timpul pentru a Îl căuta. Căutarea lui Dumnezeu se face întotdeauna în timp. Pe Dumnezeu îl găsim însă în eternitate. Mintea limitată a omului nu poate cuprinde eternitatea sau veşnicia lui Dumnezeu. Aceasta fiindcă dacă în cazul omului există prezent trecut şi viitor la Dumnezeu nu există aceste noţiuni. La Dumnezeu ne spun sfinţii părinţi există un prezent continuu. Eternitatea lui Dumnezeu însă poate fii experimentată în temporalitate. Deşi Dumnezeu nu este temporal, totuşi Dumnezeu este accesibil şi în plan temporal.

Sfinţii părinţi ne spun că la Dumnezeu timpul trece extrem de repede şi eficace în timp ce fără de Dumnezeu timpul trece extrem de încet. Toamna este mai mult decât orice un anotimp care ne aduce aminte că viaţa omului trece repede. Ne naştem, deschidem ochii pentru prima dată în această lume şi urmează ca mai apoi să îi închidem. Deşi mai mulţi filosofi au dramatizat timpul şi condiţia temporală a omului, temporalitate a fost lăsată de Dumnezeu. Dumnezeu a hotărât să ne naştem să trăim şi să murim. Toamna şi tristeţea ei ne aduce aminte de aceste mari adevăruri fundamentale ale omului şi a omenirii.

Lumea de aici nu este eternă. Acest lucru a fost în filosofie cauza a mai multor concepţii tragice şi negativiste. În Dumnezeu însă nu există tragedie şi negativ. Lipsa de sens şi de contur a vieţii omului apare în modul în momentul în care el păşeşte pe o cale separată de cea a lui Dumnezeu. Din nou ne aducem aminte că mai mulţi sfinţi ai trecutului au ajuns la cunoaşterea lui Dumnezeu în temporalitate şi nu în afara ei.

Omul a vrut din cele mai vechi vremuri să îşi petreacă timpul cu Dumnezeu. Dar au existat şi oameni care au petrecut timpul vieţii lor fără de Dumnezeu şi aceasta a fost cauza a mai multor drame existenţiale. Acum că un nou an se apropie de sfârşit se cuvine să ne gândim mai mult la ceea ce am realizat în acest an. Mai bine spus este recomandat să facem un bilanţ al vieţii care am dus-o. Am fost mai buni, am iubit mai mult semenii noştri, am crescut în iubirea de Dumnezeu? Dacă nu am făcut aceste lucru nu trebuie să deznădăjduim ci să încercăm să putem

un început bun al vieţii noastre. Mai mulţi dintre semenii noştri sunt speriaţi de viitor şi de ceea ce poate aduce. Trebuie să ştim că viitorul este în mâinile lui Dumnezeu.

Timpul este intervalul în care în mod firesc trebuie să ne ridicăm la cunoaşterea lui Dumnezeu. Dar tot timpul se poate dovedii un interval la pierzaniei. Din acest motiv s-a vorbit mai mult în trecut de caracterul relativ al timpului. Timpul care ne duce spre Dumnezeu este timpul adevărat şi timpul care dă sens în tot ceea ce facem în timp ce cel care ne separă de Dumnezeu ne aruncă spre neant şi neantizare. Anul 2012 sperăm să fii fost un an bun pentru toţi şi pentru cei care a fost un an mai puţin bun sperăm să fie anul viitor unul mai bun.

PATIMI ŞI PERVERSIUNI

Perioada postului crăciunului este o perioadă care ne face să medităm mai mult la viaţa cu şi în Dumnezeu. Creaţi de Dumnezeu, Dumnezeu ne cheamă la comuniune cu Sine, dar din ce ne spun sfinţii părinţi şi scriitori bisericeşti la fel ca şi textele biblice, comuniunea cu Dumnezeu poate fii întreruptă atunci când suntem supuşi patimilor şi păcatelor.[163] După cum am spus patimile sunt mai mult un fel de necaz. Sfinţii părinţi ne vorbesc de cele 7 păcate capitale care îl înrobesc pe om. Această clasificare a fost făcută prima dată de sfântul Ioan Casian şi mai apoi a fost preluată şi de alţi teologi ortodocşi dintre care amintim pe Evagrie Ponticul. Cele 7 păcate capitale care îl războiesc pe om sunt: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea excesivă de arginţi şi de avuţii, invidia sau mai bine spus judecata semenului, mânia sau starea de irascibilitate continuă, lenea sau apatia şi nu în ultimul rând mândria sau slava deşartă.

Aceste păcate sunt ca un fel de tentacule ale unei caracatiţe ce îl prind pe om în strânsoarea lor şi nu îl mai lasă liber de multe ori decât în momentul morţii. Din aceste păcate avem mai mulţi derivaţi care sunt patimi. Alte patimi care derivă din cele de mai sus sunt: beţia, fumatul sau consumul de droguri toate provenind din iubirea de sine sau mai mult decât orice din adorarea sau idolatrizarea sinelui. Patimile sunt mai mult decât orice un fel de suferinţă psihologică sau psihică a omului. Momit de patimii omul ajunge sclav al lor şi se învârte într-un cer vicios. Fumătorul se vede neîmplinit fără ţ igara sa, beţivul pierde sensul vieţii fără băutură, toxicomanul nu mai vede nici un sens al vieţii fără consumul de stupefiante.[164] Patimile sunt fără doar şi poate cele care îneacă libertatea spirituală sau pnevmatică a omului.

Omul pătimaş este un om care nu trebuie condamnat ci mai mult decât orice trebuie să beneficieze de compasiunea noastră. În acest sens, decât să ponegrim patimile şi păcatele unora sau a altora prin mass media sau prin bârfe suntem mult mai folosiţi dacă spunem o rugăciune pentru cel pătimaş şi pentru îndreptarea lui. În vremurile noastre la fel ca şi în antichitate, auzim de prea multe ori de scandaluri de natură sexuală, de critică iraţională a patimilor şi a greşelilor semenilor noştri uitând ceea ce ne spunea Domnul Iisus Hristos: „Sau cum poţi să zici fratelui tău: „Frate, lasă-mă să-ţi scot paiul din ochi", şi, când colo, tu nu vezi bârna din ochiul tău? Făţarnicule, scoate întâi bârna din ochiul tău, şi atunci vei vedea deslușit să scoţi paiul din ochiul fratelui tău." (Luca 6, 42).

Ceea ce voi încerca să arăt în rândurile de faţă este că există o diferenţă sau mai bine spus o anume gradaţie între păcat, patimă şi perversiune. Dacă păcatul este o greşeală care o facem împotriva lui Dumnezeu, patima este mai mult decât orice repetarea păcatului. Mâniosul se mânie fără să se mai controleze, orgoliosul se laudă până la paroxism sau desfrânatul nu se mai satură niciodată pe plăcerea sexuală. Sfinţii părinţi ne spune că nu există om pe suprafaţa pământului care să nu fie război de unul dintre aceste păcate sau derivate al lui. Odată ce păcatul s-a instalat el devine o patimă ce foarte greu se mai poate desprinde din sufletul omului.

Perversiunile sunt însă mai grave decât patimile. În general se cunosc perversiuni sexuale [homosexualitatea în cazul bărbaţilor şi lesbianismul în cazul femeilor] cum ar fii sadismul sau masochismul ori pedofilia, dar pot fii şi perversiuni morale cum ar fii terorismul, genocidul, violenţa nelimitată, şantajul, uzurparea ordinii sociale fără logică sau tirania. De obicei oamenii perverşi sunt oameni fără nici un Dumnezeu. Ei sunt pe scară morală mai gravi decât pătimaşi fiindcă spre deosebire de un pătimaş care devine sclav al unei patimi, perversul este pervers din voia sa liberă asemănându-se diavolului care din voia sa propria a urmat răului şi distrugerii.

---

163 A se vedea Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, Ascetica şi mistica Biserciiortodoxe(EIBMBOR, 2002). [2] Kondrad Lorenz, Cele opt p*ă*cate capitale ale omenirii civilizate (Editura Humanitas: Bucureşti, 1996).

164 Confuzia între numele de Satan şi Lucifer este una care trebuie foarte bine studiată. Lucifer şi Satan sunt doi diavoli diferiţi Termenul ebraic pentru Satan mai înainte de căderea sa a fost de Helel şi nu Lucifer care este un termen latin la origini. Prin urmare avem mai multe motive să credem că Lucifer şi Satan sunt doi diavoli distincţi şi nu unul şi acelaşi. În al doilea rând avem termenul de Diavol care desemnează pe coducătorul restului demonilor.

Relaţia dintre patimă şi perversiune este una foarte dificilă. Aceasta fiindcă după cum am spus pătimaşul în stare iniţială nu este un pervers dar el devine pervers cu timpul când răul se înrădăcinează prea adânc în sufletul şi fiinţa lui. Ortodoxia cunoaşte mai multe cazuri de persoane care fiind biruite de păcat au căzut în patimi. Biblia sau Sfânta Scriptură ne vorbeşte de Maria Magdalena care era biruită de patima desfrâului. Prin pocăinţă sinceră Maria Magdalena şi-a schimbat viaţa şi a ajuns o sfântă a Bisericii şi a Ortodoxiei. Un alt caz a fost Maria Egipteanca care şi ea la rândul ei a fost biruită de patima desfrâului şi care ulterior a ajuns o sfântă a ortodoxiei din cauza pocăinţei ei. Evident patimile şi păcatele sunt ambigue şi am putea spune sălbatice fiindcă ele nu se bazează pe raţionalitate sau logică.

Teologia ortodoxă consideră că patimile sunt mai mult decât orice un necaz psihologic al omului fiindcă marea parte a pătimaşilor se văd pe sine lipsiţi de prezenţa şi de comuniunea cu Dumnezeu. Dacă patima este un necaz sufletesc sau psihologic perversiunea nu este. Perversiunea este am putea spune limita ultimă a păcatului de la care nu mai este întoarcere. Perversul spre deosebire de pătimaş în sinea sa nu mai doreşte nici un fel de comuniune cu Dumnezeu şi existenţa lui devenind pe faţă un duşman al lui Dumnezeu.

Perversiunea şi perveşii sunt am putea spune posedaţi de cel rău şi slujitorii lui într-un mod voluntar. Sfinţii părinţi îmbunătăţiţi ne spune că fiecărei patimi îi corespunde un diavol. O clasificare făcută de sfinţii părinţi este că Belzebut este diavol al lăcomiei pântecului, Asmoedeu al desfrâului, Leviathan al invidiei, Belfegor al lenei, Mamona al iubirii de bani şi avuţii, Lucifer al mâniei şi Satan al mândriei.[3] Prin urmare, patimilor au agenţi din iad. Ele sunt metode prin care diavolii vor să ne despartă etern de Dumnezeu şi să urmăm drumului lor în iad.

A scrie pe tema perversiuni este un lucru cât se poate de dificil fiindcă perversiunea nu este proprie omului ea din lumea spirituală. Diavolii sunt primii autori ai perversiunii. Perversiunea este de inspiraţie diabolică. Caracterul diabolic al perversiunii a fost negat de mai mulţi din vremurile noastre. Oricum trebuie să luptăm împotriva perversiunii şi a perversităţii. Perversiunea este mai mult decât orice o răsturnare voluntară a ierarhiei axiologiei binelui. Esenţa perversiunii este înşelăciunea, minciuna, duplicitatea, complicitatea, sperjurul. Dar mai toţi teologii ortodocşi sunt de acord că înşelăciunea este mai mult decât orice demonică. Cei care aleg pervesiunea ca şi o metodă de viaţă trebuie să ştie că originea perversiunii este demonică şi duce la demonizarea omului.

Diabolizarea omului se face în mai multe etape. Ea începe prin păcat, continuă prin patimi sau pasiuni carnale şi termină prin perversiune. Perversul este mai mult decât orice un om care nu mai are nici un fel de noţiune de Dumnezeu sau dacă o are este o noţiune falsă şi înşelătoare. Perversul în esenţa lui vrea „moartea lui Dumnezeu" după filosofia nihilistă. Sunt foarte multe perversiuni. Există astfel filosofii sau antropologii perverse. Prezentele rânduri sunt mai mult decât orice un avertisment celor care sunt pe calea perversiunii să renunţe la perversiune şi să se pocăiască.

Calea perversiunii este o cale a pierzaniei şi mai mult decât orice este o cale care dezumanizează omul. Dezumanizat omul se demonizează fiindcă demonii sunt cei care se bucură numai de perversiune şi de răutate. Esenţa perversiunii este răul voluntar şi gratuit. Perversiunea are o istorie lungă şi nefastă. Ea impune psihologic o stare de tensiune şi nervozitate.

Lupta cu perversiunea şi perversitatea este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii una extrem de grea şi dificilă. Dar lupta nu perversiunea nu trebuie să fie una care să semene a răzbunare. Patimile şi perversiunile sunt antice. De mai multe ori patimile şi perversiunile sunt modele curente în lumea în care trăim. Lumea în sine nu se v-a realiza şi împlinii prin perversiune şi duplicitate. Aceste căi sunt căile celui rău şi nu ale lui Dumnezeu. Vom birui în lupta cu perversiunea şi perveşii numai cu ajutorul lui Dumnezeu şi prin propriile noastre puteri. Teologia ortodoxă vorbeşte clar că Dumnezeu este împotriva perverşilor. Mai mulţi sfinţi au adresat perverşilor sentinţe aspre. Cea mai gravă este că în rai nu este loc pentru perverşi. Prin urmare sunt foarte puţine şase ca un pervers să ne mântuiască.

Sper ca aceste puţine rândurile ale mele să fie de ajutor sau de folos celor care se află în luptă cu perversiunea şi perverşii la fel cum şi el la rândurilor lor vor putea comunica biruinţele lor împotriva perversiunii şi a perverşilor. Perversiunea este pentru lumea noastră o substanţă toxică pe care trebuie să o aruncăm. Perversiunea v-a fii biruită numai dacă vom cere insistent acest lucru lui Dumnezeu. O lume fără perversiune şi fără perverşi este pentru mulţi greu de imaginat şi de gândit. Ei sunt cei care ne fac zilele şi viaţa insuportabilă bucurându-se demonic de starea noastră de disconfort şi nelinişte. Perverşii sunt cei care asemenea diavolilor din iad se bucură de suferinţele şi durerile semenilor. În cele din urmă, perverşii sunt marginalizaţi şi desconsideraţi de societate.

TRONUL LUI DUMNEZEU ŞI ÎMPĂRĂŢIA CERURILOR

> „Numaidecât am fost răpit în Duhul. Şi iată că în cer era pus un scaun de domnie, şi pe scaunul acesta de domnie şedea Cineva." (Apocalipsă 4, 2)

Existența lui Dumnezeu este un fapt incontestabil. Orice om care se naşte în această lume ştie din primele momente ale vieții sale conştiente că există Dumnezeu şi lumea şi universul sunt creațiile Sale. Acest sentiment al creației lui Dumnezeu este resimțit de orice muritor şi de orice om care trăieşte pe acest pământ. Totuşi, în mai toți dintre cei care trăim, „foamea şi setea de Dumnezeu" sunt fapte care definesc existența noastră. Mai mulți sfinți părinți au spus că în spatele foamei şi setei biologice „se ascunde de fapt foamea şi setea de Dumnezeu." Să nu fie paradoxal că Domnul Iisus Hristos a instituit „euharistia sau sfânta împărtăşanie?" Evident, euharistia este parte din „foamea şi setea de Dumnezeu."

Prin urmare, mai tot omul ştie despre Dumnezeu că este creatorul universului, al lumii şi al omului. Unii ajung să se perfecționeze în cunoştințele despre Dumnezeu şi devin teologi. Alții sunt aleşi de Dumnezeu pentru a îi face cunoscute voile Sale în lume şi în creație. Aceştia sunt sfinții lui Dumnezeu. Ceea ce mai mulți sfinți au vorbit despre Dumnezeu este faptul că în ceruri sau în paradis acolo unde Dumnezeu se află, dincolo de lumea materială şi de univers, Dumnezeu „stă pe un tron" sau un scaun de domnie.

Tema tronului lui Dumnezeu este o temă arhicunoscută şi extrem de dezbătută. În special Sfântul Ioan Teologul autorul Apocalipsei în timpul răpirilor Sale extatice în ceruri a relatat că Dumnezeu stă pe un tron înconjurat de îngeri şi sfinți. În prezentele rânduri îmi propun să scriu câteva rânduri despre tronul lui Dumnezeu.

Tronul lui Dumnezeu nu este o realitate fizică asemenea unui tron regal cum sunt cele ale Marii Britanii, Danemarca, Olanda, Spania sau Suedia. Tronul lui Dumnezeu este mai mult decât orice un simbol. Simbolul tronului lui Dumnezeu este am putea spune „supremație sau suveranitatea lui Dumnezeu" în raport cu universul, lumea şi omul. Evident Dumnezeu nu este un rege în sensul adevărat al cuvântului. Dar, mintea umană a atribuit pe parcursul timpului mai multe „chipuri şi imagini antropomorfide." O astfel de imagine este cea în care începând cu Sfântul Ioan Teologul umanitatea l-a reprezentat pe Dumnezeu „şezând pe un tron."

Un tron ne duce cu gândul întotdeauna la un rege sau la un împărat. Mintea umană fiind limitată, Dumnezeu a început să fie imaginat ca având un tron sau un scaun unde stă înconjurat de aleşii şi îngerii Săi. Dacă Dumnezeu are cu adevărat un tron sau un scaun de domnie în ceruri sau pe pământ este până la urmă irelevant şi nesemnificativ. Oricum, ortodoxia a dezvoltat o adevărată mistică a tronului. În toate altarele bisericilor ortodoxe de obicei există un tron sau un scaun de sus care este chip al „tronului lui Dumnezeu."

Orice reşedință arhierească în ortodoxie are un scaun sau un tron episcopal, mitropolitan sau patriarhal care este chip al tronului lui Dumnezeu. Tronul lui Dumnezeu este un simbol al puterii, bunătății, măreției şi dreptății lui Dumnezeu. Apoi mai mult decât orice este foarte relevant de cunoscut că în timpul vieții Sale pământeşti Domnul Iisus Hristos a vorbit şi a predicat oamenilor „împărăția cerurilor." Orice împărăție presupune un tron imperial.

Simbolul tronului lui Dumnezeu este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii faptul că Dumnezeu este conducător absolut al lumii şi al umanității. Un autor celebru al lumii a fost mai mult decât orice proorocul Isaia din Vechiul Testament. Sfântul Isaia a descris căderea Diavolului şi a celor ce au urmat lui tot folosindu-se de imaginea tronului. „Tu care ziceai în cugetul tău: "Ridica-mă-voi în ceruri şi mai presus de stelele Dumnezeului celui puternic voi aşeza jilțul meu! În muntele cel sfânt voi pune sălaşul meu, în fundurile laturii celei de miazănoapte." (Isaia 14, 13).

Faptul că diavolul a vrut mai înainte de facerea universului, a lumii şi a omului să i-a locul lui Dumnezeu este un fapt care a fost reprezentat de autorii biblici ca şi o uzurpare de tron. Conform autorilor biblici, diavolul, care ca şi înger avea numele de Lucifer, a vrut să schimbe „rânduiala firii sau legile naturale lăsate de Dumnezeu." Am spunea spune că diavolul a voit să „Îl detroneze" pe Dumnezeu. Această încercare nereuşită de uzurpare sau „detronare" a lui Dumnezeu a adus cu sine la schimbarea numelui lui Lucifer care a devenit Satan. Evident, în ceruri dincolo de timp, spațiu, lume şi univers nu există tronuri cum sunt cele ale zilelor noastre. Deşii unii consideră moda regilor şi a împăraților învechită, avem multe motive să credem că ea s-a inspirat din tematica religioasă. Regele medieval ce şedea pe tron era văzut ca şi chip al lui Dumnezeu pe tronul măririi heruvimilor şi a serafimilor.

Dacă în ceruri există cu adevărat un „tron al lui Dumnezeu" este greu de spus. Sfântul Ioan Teologul ne spune că cu adevărat în ceruri Dumnezeu ş ede pe tron sau un „scaun de domnie" şi de acolo se ocupă cu lumea, universul şi omul. În acest sens, este greu de spus dacă autorii biblici şi în special proorocul Isaia au crezut că realmente Dumnezeu ş ede pe torn. Dar pentru a ne face să înțelegem ce s-a produs în ceruri cu diavolul el a recurs la imaginea tronului lui Dumnezeu. Ştim astfel că Diavolul a voit să îşi pună tronul său s-au în alte cuvinte să i-a locul lui Dumnezeu. Acest lucru a fost făcut mai mult decât orice abuziv şi ireversibil.

Ştim astfel că există legi penale, publice şi naționale. Tot aşa, am putea spune că diavolul a încălcat legile lui Dumnezeu ceea ce a dus la pedepsirea sa şi la aruncarea lui în iad sau infern. Mai toți sfinții părinți ne spun că hotărârea lui Dumnezeu cu privire la diavol a fost ireversibilă. Astfel, diavolul şi cei care i-au urmat lui au căzut din

ceruri ireversibil şi nu se mai pot întoarce înapoi. Căderea diavolului după cum am spus, a fost o încercare nereuşită de a uzurpa sau a detrona pe Dumnezeu. Evident, nu putem ştii cu exactitate ce a avut loc acolo şi atunci. Dar credem că autorilor biblici şi sfinţilor părinţi ai Bisericii din milostivirea Sa, Dumnezeu a descoperit unele lucruri în acest sens. Dumnezeu ar putea să ne descopere mai multe lucruri şi pe viitor. Totul ţine de credinţa şi de iubirea noastră faţă de Dumnezeu.

Tronul lui Dumnezeu este prin urmare simbol al împărăţiei cerurilor. Suveranitatea, supremaţia şi dumnezeirea lui Dumnezeu nu pot fii astfel în nici un fel contestate şi batjocorite. După cum am arătat, diavolul a luat în batjocură aceste lucruri şi a fost condamnat etern de Dumnezeu. Se cuvine ca şi noi să învăţăm din aceste lucruri şi să nu repetăm la nivelul nostru de oameni sau făpturi ale lui Dumnezeu ceea ce a făcut diavolul.

Astfel, trebuie să ştim din veacul veacului că nu putem devenii Dumnezeu. Omul este făptură şi creaţie a lui Dumnezeu. Asemenea unui sculptor, omul este o „statuie sau un monument" al lui Dumnezeu. Din acest motiv Biblia ne spunea că omul are de la creaţie „chipul şi asemănarea lui Dumnezeu." Acestea fiindcă, după cum am spus, orice sculptor sau pictor îşi lasă întipărit în opera sa imaginea sau chipul său. La fel de bine şi Dumnezeu a lăsat în noi toţi „chipul şi imaginea Sa." Mai mult marele mistic german Meister Eckart spunea că omul și mai ales sufletul său nu este nimic mai mult decât „o scânteie din Dumnezeu."

Evident, dacă omul nu este un „om al rânduieli pe pământ" el nu va fii nici în ceruri. Dacă omul nu se v-a spune regelui, președintelui sau împăratului din țara sa, el nu se v-a supune nici lui Dumnezeu din ceruri. Astfel, istoria cunoaște mai mulți sfinți regi. Știm astfel de Solomon și David care au fost regi ai evreilor, de sfinții împărați Constantin și Elena care au fost împărați ai Imperiului Bizantin. Mai apoi știm tot din istorie de domnitorul Constantin Brîncoveanu și probabil că mai sunt mulți alții pe care nu îi mai cunoaștem.

Evident, tronul lui Dumnezeu nu este o realitate fizică asemenea un scaun de lemn cu spătar care îl au marile monarhii sau regate ale lumii. Referitor la acest tron al lui Dumnezeu există foarte multe legende și povestiri atât în folclor cât și în tezaurul creativ al umanității. Nenumărați pictori, sculptori, artiști, cineaști au făcut reprezentații ale tronului lui Dumnezeu. Ceea ce teologii ne spun este că sufletului omului simte o bucurie imensă când știe că Dumnezeu „este așezat pe tronul Său și pământul este așezământ al picioarelor Sale." Dumnezeu a fost astfel gândit și imaginat ca și rege al regilor și împărat al împăraților.

Evident, Dumnezeu este mai mult decât orice dincolo de lume, univers, timp și spațiu. Deși lumea raportată la Dumnezeu este infirmă și minusculă, avem motive să credem că pe tronul lumii stă chiar Dumnezeu. Cei care nu se supun lui Dumnezeu avem motive să credem că vor suferii soarta diavolului și diavolilor care i-au urmat lui. De acest motiv se cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu să aibă milă și să ne ferească de aceasta. Încercarea diavolului de a „detrona pe Dumnezeu" a dus cu sine la apariția și fondarea infernului și a răului. Cauza logică a răului din lume a fost fără de nici o îndoială planurile sau uneltirea malefică de a răsturna nu numai pe Dumnezeu, dar după cum ne spunea proorocul Isaia acum mai bine de 2000 de ani întregul univers. Odată ce Dumnezeu era detronat, avem motive să credem că diavolul dorea distrugerea lumii și a omului. Aceste lucru îl putem vedea mai apoi atunci când diavolul i-a ispitit și i-a dus în păcat pe protopărinții noștri.

Evident, imaginea tronului lui Dumnezeu este una neplăcută pentru mulți din zilele noastre fiindcă știm ce implică aceasta dincolo de orice. „Tronul lui Dumnezeu" implică mai mult decât orice ascultare, supunere și credincioșie lui Dumnezeu. Din acest motiv, Decalogul lui Moise ne spunea „să nu ai alți dumnezei afară de Mine."

Pentru oamenii credincioși și care sunt obișnuiți cu preceptele religiei, tronul lui Dumnezeu este o realitate pe care o avem cu toții în suflet fiindcă știm că Dumnezeu este Cel care ne conduce și mai mult decât atât Cel care ne-a creat. Prin urmare, am arătat în prezentul studiu că tronul lui Dumnezeu este o realitate dublă, una simbolică și alta religioasă. Pe baza acestui misterios tron al lui Dumnezeu au existat mai multe mitologii, superstiții și tradiții mai mult sau mai puțin ortodoxe. În acest studiu am voit să arătăm care este mai mult decât orice concepția ortodoxă a „tronului lui Dumnezeu."

ÎNDURARE ŞI RĂBDARE

Rândurile de faţă sunt mai mult decât orice o analiză pe tema relaţiei dintre răbdate şi îndurare. Îndurarea este un termen care este sau poate fii sinonim cu răbdarea dar în acelaşi timp este am putea spune cât se poate de diferiţi. Îndurarea este mai mult decât orice starea de a „răbda în tensiune" sau mai poate fii şi o stare de

milostenie faţă de cineva.[165] Răbdarea este mai mult decât orice ceea ce am putea spune capacitatea de a ne concentra aşteptarea în spre un final pozitiv sau în spre aşteptarea a ceea ce v-a avea loc în viitor.

Din punct de vedere duhovnicesc însă răbdarea este o mare virtute sau calitate morală. A răbda poate însemna în cazul unei persecuţii şi calitatea de a îndura. În viaţa de zii cu zii ne vedem puşi de mai multe ori în situaţia de a îndura decât a răbda. Fie vecinii fac gălăgie, fie circulaţia pe marile artere rutiere este una care ne pune la încercare răbdarea, zii cu zii învăţăm să răbdăm şi să îndurăm. Ca şi orice mare virtute răbdarea se cultivă sau mai mult decât orice ea se deprinde. Drumul spre mântuire ne spune Biblia este unul dificil în care răbdarea joacă un rol fundamental. Mari sfinţi ai ortodoxiei au fost oameni ai răbdării. În special duhovnicilor le este recomandată răbdarea. Un duhovnic bun trebuie să fie întotdeauna răbdător cu ucenicii lui sau mai mult decât orice trebuie să aibă răbdare cu ei. Răbdarea este unul dintre cele mai mari teste din viaţa omului. Răbdarea Domnului Iisus Hristos a fost cea care l-a întors pe sfântul Petru înapoi la credinţă după ce s-a lepădat de Domnul Iisus Hristos de trei ori.

Din acest punct de vedere am putea spune că răbdarea este mai mult decât orice ceea ce am putea denumii capacitatea de a persevera. De mai multe ori nu reuşim în activităţile pe care le întreprindem sau mai bine spus suntem cât se poate de deficitari în a îi accepta pe cei din jur. A avea răbdare cu semenii în situaţii critice este cea mai bună dovadă că avem spiritul de a accepta pe cei din jur. A cultiva calitatea răbdării nu înseamnă în mod neapărat că trebuie să îi îndurăm pe ceilalţi. De cele mai multe ori trebuie să avem deschidere faţă de ceilalţi la fel cum şi ei au deschidere faţă de noi. Acest lucru se realizează cel mai bine faptul de a îi accepte pe semenii noştri. Ceea ce este cel mai adevărat este că de cele mai multe ori vrem totul dintr-o dată fără să aşteptăm deloc sau fără să cultivăm răbdarea. Răbdarea este dincolo de orice ceea ce noi am vrea să spunem şansa de a ne accepta pe unii pe alţii. Dincolo de orice ceea ce este cel mai important este să îi vedem pe ceilalţi ca şi o modalitate de a îi accepta.

Dar ceea ce trebuie să ştim că mai mult decât orice există răbdare şi îndelungă răbdare. Unul dintre cele mai celebre cazuri de răbdare din istoria lumii a fost cel mai mamei Fericitului Augustin de Hippo. Mama sfântului Augustin a fost numită Monica. Se spune că în timpul tinereţii sale Augustin a dus o viaţă libertină şi lipsită de îngrădiri morale. În toată această perioadă mama sa Monica a fost cea care s-a rugat îndelung şi cu multă răbdare pentru întoarcerea fiului ei. Monica a fost probabil unul dintre cele mai mari exemple de răbdare maternă pentru fiul ei. Nu putem uita câte lacrimi a vărsat ea pentru fiul ei în timp ce acesta se destrăbăla în vâltoarea sexualităţii şi a desfrâului. În epocă, răbdarea şi rugăciunile Monicăi l-au făcut Sfântul Ambrozie al Milanului să spună: „nu se putea să se piardă fiul atâtor multe rugăciuni." Istoria a arătat că aşa a şi fost fiindcă câţiva ani mai apoi, Augustin avea să se convertească la creştinism, să apuce calea slujirii lui Dumnezeu şi să devină un mare sfânt al Bisericii.[166]

Faptul de a îndura însă nu este identic cu faptul de a avea răbdare sau de a persevera. A îndura presupune şi suferinţă sau mai mult decât orice ceea ce am putea denumii un anumit element al durerii fie interne sau externe. Cele mai multe dintre marile realizări ale lumii s-au făcut prin răbdare. Răbdarea a ridicat piramidele din Egipt, o construcţie titanică ce a durat mai mulţi ani, răbdarea a ridicat colosul din Rodos unde s-a muncit mai bine de 10 ani în continuu, răbdarea a ridicat grădinile suspendate din Babilon unde la fel s-a muncit mai mulţi ani în continuu. Pe parcursul anilor răbdarea a fost fără doar şi poate cea care a motivat lumea şi umanitatea la concentrare din dorinţa de a reuşii. A vrea ca totul să se realizeze dintr-o dată este fără doar şi poate o dovadă de imaturitate şi de lipsă de seriozitate. Cu mulţi ani în urmă sfântul evanghelist Matei ne atrăgea şi el atenţia asupra acestui lucru: „"Cel care va răbda până în sfârşit acela se va mântui"- Matei. 10, 22.

Încleştarea cu răul şi răutatea de cele mai multe ori ne cere răbdare. Răul nu este răbdător şi îndurător ci mai mult decât orice este violent şi agresiv. Răbdarea sau îndurarea răului este una perversă şi mai mult decât orice o răbdare distructivă. Există o răbdare distructivă cu cei care sunt slujitori ai răului şi ai perversiunii. Acest gen de răbdare este unul nociv. Ne gândim în acest sens la răbdarea fumătorului care zilnic aprinde un nou pachet de ţigări, la răbdarea beţivului care zilnic deschide o nouă sticlă de băutură, la răbdarea toxicomanului care zilnic i-a o nouă doză de droguri, la răbdarea lacomului care zilnic îşi cumpără tot mai multe sortimente de mâncături fără se gândească la foamea celor din jur asemenea bogatului din pilda cu săracul Lazăr şi de ce să nu spunem ne gândim la răbdarea iubitorului de bani şi de avuţii care permanent se

---

[165] Termenul de îndurare este foarte mult folosit de greco-catolici care nu folosesc în cult rugăciunea Doamne miluieşte ci mai mult decât orice Doamne îndură-te spre noi.

[166] Au rămas celebre în istoria lumii Confesiunile Sfântului Augustin [PSB: Bucureşti, 1985].

gândeşte la banii şi la aurul său fără să mai i-a în considerare prieteni familie, rude sau cunoscuţi.

Prin urmare, am arătat că răbdarea are mai mulţi poli sau mai bine spus este cu mai multe valenţe. Pe cei răi nu îi putem convinge cu argumente fiindcă nu vor vrea să înţeleagă niciodată. Răutatea poate fii învinsă prin răbdare şi mai ales fiindcă răbdarea este cea care ne face să ne dăm seama că violenţa şi ura nu este o soluţie a problemelor noastre. Personal m-a confruntat de mai multe ori cu răul în toată hidoşenia şi grotescul său. A reacţiona în faţă răului cu aceiaşi modernă este cea mai proastă sau slabă soluţie. Esenţa răului fiind una aparentă prin urmare centrifugă, nu rezistă testului răbdării. Lipsa de răbdare a fost cea care l-a pus de Domnul Iisus Hristos pe cruce. Dacă acuzatorii şi învinuitorii Domnului Iisus Hristos ar fii fost oameni ai răbdării probabil că istoria Domnului Iisus Hristos nu este cea pe care o cunoaştem azi.

Esenţa răbdării este una de natură duhovnicească. Această fiindcă Dumnezeu ne răbdă pe toţi de multe ori când suntem în mlaştina şi mizeria păcatului. Primul exemplu de răbdare este chiar Dumnezeu însuşi fiindcă „ El face s*ă* r*ă*sar*ă* soarele Său peste cei r*ă*i şi peste cei buni, şi dă ploaie peste cei drep*ț*i şi peste cei nedrepţi." [Matei 5, 45]. Dacă Dumnezeu nu ar avea răbdare, cu siguranţă că lumea aşa cum o ştim noi azi nu ar mai fii existat de mult. Răbdarea lui Dumnezeu este imensă şi mare. Această răbdare se poate vedea din imensitatea constelaţiilor, a galaxiilor şi a universului care toate au fost făcute de Dumnezeu în răbdare şi până în ultima picătură de rouă într-o dimineaţă de vară timpurie. Creaţia şi universul lui Dumnezeu sunt dovadă unei răbdări ieşite din comun. Numai orânduirea stelelor şi a planetelor de pe bolta cerului ne pot spune acest lucru.

Timpurile şi vremurile noastre sunt timpuri în care totul se petrece repede şi în criză de timp. Slujbele de la biserică trebuie făcute cât mai repede şi mai rapid. De multe ori nu mai avem răbdarea de a dialoga cu vechi cunoscuţi şi prieteni fiindcă suntem într-o continuă criză a timpului şi a minutelor. Este incredibil cât de mult rău poate face timpul împărţit în minute şi secunde omului de rând care ajunge să îşi vadă interlocutorul doar ca şi un simplu obiect. În special în lumea afacerilor în care ritmul de viaţă este trepidant, răbdarea faţă de semen este total absentă. Ajungem să ne vedem semenii ca şi simple cifre sau denumiri textuale în goana după cât mai mulţi bani şi averi. Pe bună dreptate s-a spus că secolul al XX-lea a fost secolul vitezei. De ce să nu fie secolul al XXI-lea un secol al răbdării? Vrem nu vrem lumea în care trăim ne pune în contexte în care trebuie să practicăm virtutea răbdării. Fie la locul de muncă nu simpatizăm genul de conversaţii şi preocupări a cuiva, fie în şcoală suntem constrânşi să stăm cu colegi şi profesori de care nu ne place sau fie pe strada sau blocul unde locuim suntem vecini sau colocatari cu persoane care nu le agreăm. În toate aceste cazuri acceptarea celuilalt presupune răbdare. Cum alţii ne acceptă pe noi cu defectele şi idiosincraziile noastre, la fel şi noi trebuie să acceptăm pe ceilalţi.

Răbdarea este mai mult decât orice ceea ce ne facem să îi apreciem pe ceilalţi la adevărata lor axiologie şi valoare. Orgoliul nu acceptă răbdare cu ceilalţi şi neputinţele sau imperfecţiunile lor. Deşi mai toate secolele au avut anumite denumiri generice, la un secol al răbdării s-au gândit foarte puţin. Poate este vremea să ne gândim la secolul al XXI-lea ca şi la un secol al răbdării. Vom fii cât se poate de mult răbdători atunci când îl vom iubii cu adevărat pe Dumnezeu, şi ne vom d-a seama că Dumnezeu este totul pentru noi. Renumitul părinte Ilie Cleopa de la Mănăstirea Sihăstria avea obiceiul să le repete credincioşilor că numai cu răbdare se poate ajunge în rai. Astăzi aceste cuvinte ni se par la fel de ciudate ca şi la vremea la care au fost rostite. Foarte multe drame şi tragedii personale au loc din cauza răbdării: părinţii nu au răbdare cu copii lor, copii nu au răbdare cu părinţii lor, elevii şi studenţii nu au răbdare cu profesorii lor şi invers. Modestele mele rânduri sper să fie o reamintire asupra tematicii răbdării.

LOGICA ÎN MARILE RELIGII ALE LUMII ÎN SECOLUL AL XXI-LEA

Logica este o ştiinţă exactă care se înrudeşte cu matematica, fizica sau cibernetica. Termenul de logică provine din elinescul λογος care la origini înseamnă cuvânt, raţiune sau ştiinţă. Printre primii care au folosit termenul de logică din istoria lumii au fost filosofii stoici, Heraclit, Democrit, Aristotel sau Filon. În rândurile de faţă nu îmi propun să scriu o istorie a logicii fiindcă acest lucru a fost făcut de mulţi alţii mai înainte de mine şi mult mai competenţi. Ceea ce voi încerca să subliniez în rândurile de faţă este mai

mult decât orice relaţia dintre logică şi religie. Orice religie fie că este falsă sau adevărată se bazează pe o anumită logică sau pe un anumit set de elemente logice.[167]

Prin urmare ştim că ceea ce este logic este ceea ce are rost, ceea ce se leagă, ceea ce se deduce, ceea ce este raţional sau ceea ce este bine gândit. Logic, ne vom pune întrebarea cum se raportează logica la religie, sau dacă există o logică în religie. În rândurile care urmează vom vedea că religiile adevărate au o logică în timp ce religiile false nu au nici o logică sau dacă au o logică ea este una aparentă. Prin urmare, mai înainte de a adera la o anumită religie este bine să vedem dacă acea religie este logică sau are o logică. Marile religii ale lumii se împart în trei mari categorii: 1. religii monoteiste, mai bine spus religiile care recunosc existenţa unui singur Dumnezeu [care sunt şi religiile adevărate], 2. Religii dualiste, care susţin că bine şi răul există din veşnicie şi vor exista în veşnicie; 3. Religii politeiste care susţin existenţa mai multor dumnezei, cum au fost religiile păgâne antice [şi care sunt religii false]. Ca şi o paranteză mai putem include şi religiile panteiste care cred că Dumnezeu şi universul sunt tot una.

Prin urmare, logica se aplică şi în cazul religiilor, testul logicii fiind mai mult decât orice un criteriu pentru a stabilii autenticitatea şi valabilitatea unei religii sau a unui set de crezuri religioase. Vom vedea însă că sunt foarte multe religii care nu au nici o logică şi care le cer aderenţilor să practice lucruri ilogice şi neraţionale. Principiul fals adevărat este un principiu care se aplică şi în lumea religiilor, care ştim că sunt extrem de diverse şi diferite. Trebuie să spunem însă că logica distrugerii şi a răului este una falsă sau mai bine spus aparentă. Răul nu este logic şi cei care vor să îi caute o logică nu o vor găsii. Vom vedea că dintre toate religiile sau marile religii ale lumii creştinismul are cel mai mult logică. Creştinismul susţine căderea omului în păcat şi necesitatea unui Mânuitor care istoric a fost Domnul Iisus Hristos. Logica persoanei Domnului Iisus Hristos a venit pe fondul păcatului omului şi a primilor oameni. Le fel de bine marile teme ale creştinismului sunt extrem de logice. Există o logică implicită în pocăinţă: odată ce omul a păcătuit el se poate expia de păcatul său prin pocăinţă. La fel de bine există o logică eshatologică: cei buni vor merge în rai cu îngerii lui Dumnezeu în timp ce cei răi vor fii pedepsiţi şi vor merge în iad cu diavolii.

Tot ceea ce a creat Dumnezeu am putea spune că are o logică sau mai mult decât orice este logic. O logică există în univers în ceea ce priveşte stelele, galaxiile şi constelaţiile care dovedesc existenţa unui puteri sau forţe supranaturale care nu poate fii decât Dumnezeu. Tot o logică există în natură care a fost creată de Dumnezeu: întunericul este noaptea, lumina este ziua, plantele sunt pentru a putea respira şi omul este făcut pentru a fii stăpân peste lume şi univers. O logică există şi în modul în care a fost creat omul: urechile sunt pentru auz, ochii pentru văz, nasul pentru miros şi respiraţie, gura pentru mâncare şi vorbire. La fel de bine organele interne ale omului cum ar fi inima, plămânii, ficatul sau stomacul toate au o logică. Logica internă a omului este fără doar şi poate lăsată de Dumnezeu.

Religiile autentice nu resping logica. Toate preceptele unei religii au o anumită logică. Postul este mai mult decât orice abstinenţă de la mâncare care vine să arate faptul că noi suntem dispuşi să Îl slujim pe Dumnezeu renunţând la noi înşine. Spovedania pe care unii dintre noi o facem mai des în timp ce alţii mai rar are logica de a ne ierta păcatele. Mersul la Biserică are şi el o logică fiindcă ştim din Noul Testament că Domnul Iisus Hristos a întemeiat B i s e r i c a „pe care nici porţile iadului nu o vor birui.” Există astfel o logică pnevmatică sau duhovnicească a vieţii religioase care ne spune că Dumnezeu nu este nelogic ci din contră supralogic şi autor al logicii. Rugăciunea are o logică foarte bine pusă la punct: există rugăciuni de cerere, în care cerem lui Dumnezeu sănătate, fericire, viaţă bună, mântuirea celor decedaţi; există rugăciuni de mulţumire în care îi mulţumim lui Dumnezeu pentru toate binefacerile Lui. La fel de bine există rugăciuni de laudă în care Îl lăudăm pe Dumnezeu pentru că a creat lumea, universul şi pe om. Totul am putea spune au o logică în Dumnezeu.

Ceea ce este cel mai trist este că în vremurile noastre există foarte multe religii şi concepţii religioase care nu sunt logice sau mai bine spus nu au o logică. Unele dintre religiile orientale doar minează o logică. Exemplele ar fii prea multe ca să le pot enumera pe toate. În special doctrinele hinduse sunt lipsite de logică. Ele susţin că la finalul timpului şi a istoriei nu v-a exista nici un fel de altă existenţă ci omul v-a ajunge indiferent de faptul dacă a făcut bine sau rău la contopirea cu Marele Tot sau Brahman în ceea ce ei denumesc nirvana. Realitatea este însă cu totul alta. În religie şi în special teologie putem vorbii mai mult decât orice de o

167 A se vedea Iancu Lucica, Logica generală (Bucureşti: Editura Tehnică, 2008).

logică soteriologică. Pentru a se mântui omul trebuie să respecte un anumit set de precepte sau obligaţii. Aceste precepte gravitează foarte mult în jurul idei de a nu face răul.[168]

În logica soteriologică cei buni vor fii mântuiţi în timp ce cei răi vor fii damnaţi. Mai apoi putem vorbii de o logică ascetică. Această logică o au în special marii asceţi. Pentru a ajunge la un numit grad de viaţă duhovnicească sau angelologică marii asceţi fac o sumă de renunţări care culminează în cazul călugărilor cu renunţarea totală la familie, lume, averi şi ranguri. Prin aceasta ei devin maeştrii ai vieţii duhului sau angelologice. Istoria Bisericii cunoaşte mai multe astfel de cazuri. Logica ascetică îl face pe ascet să renunţe la tot ceea ce îl poate duce la păcat şi la starea de păcătuire. La fel de bine asceţii şi logica lor vor mai mult decât orice ca păcatul să se dezrădăcineze acolo unde a prins rădăcini. Faptele ascetice sunt: postul, rugăciunea, lectura de cărţi sfinte, participarea la slujbe în mor regulat, faptele bune, iubirea de semenii şi cele asemenea.

Din nou ne gândim mai mult decât orice la nevoia de logică în viaţa religioasă şi a marilor religii ale lumii. Foarte multe dintre preceptele unor pseudoreligii cum sunt zodiacul şi horoscopul nu sunt întemeiate din punct de vedere logic. Logica religiilor este din acest punct de vedere cât se poate de firească. Ea este menită să îl edifice sau mai mult decât orice să îl sprijine pe om în marile lui demersuri existenţiale şi cazuale. Logica religiilor este dincolo de orice ceea ce am putea denumii logica raportului omului cu Dumnezeu. Dumnezeu este dincolo de orice cauză a logicii religiilor. Mai mult decât orice logica este ceea ce întemeiază o religie autentică.

Mai mult decât orice ceea ce trebuie să spunem este că falsele religii se întemeiază pe falsitatea logicii. Hinduismul susţine că din punct de vedere eshatologic nu există nici un fel de demarcaţie dintre cei buni şi cei răi. La finalul existenţei omul se v-a contopii cu marele tot sau Brahman în ceea ce hinduşii denumesc nirvana. Prin urmare, cei care susţin că religiile autentice nu sunt logice susţin o mare minciună.

Logica religiilor este mai mult decât orice pluralitate. Pluralitatea religiilor implică mai mult decât orice din punct de vedere religios faptul că nu toate sunt false. Pot fii astfel mai multe religii care logic deţin adevăruri dar numai o religie este adevărată după cum există numai un singur Dumnezeu. Neînţelegerile dintre religii culminează am putea spune cu neînţelegerile din cadrul creştinismului. În creştinism există astfel mai multe neînţelegeri care au rezultat în ceea ce cunoaştem astfel ca şi fenomenul denominaţiilor şi a sectelor. Creştinismul, dincolo de restul marilor religii ale lumii [hinduism, taoism, buddhism, şintoism sau islam] se confruntă cu mai multe diviziuni interne care nu susţin logicul. Aceste diviziuni sunt cunoscute sub mai multe nume: penticostali, baptişti, luterani, calvini, greco-catolici, evanghelici sau martorii lui Iehova. Toate aceste secte sunt ilogice pentru adevărul creştin. Logica creştină nu este una a diviziunilor dar se pare că istoric s-au găsit foarte mulţi „lupi în piele de oaie" care au distorsionat şi desfigurat adevărul religiei creştine. Mai multe religii minează creştinismul care la origine a derivat din iudaism. Relaţia dintre creştinism şi iudaism este una cât se poate de dificilă. Aceasta mai ales în ceea ce priveşte noţiunea de Mesia sau Mântuitorul. Logic, funcţia oricărei religii este de a îl lega pe om de Dumnezeu. De fapt acesta este înţelesul termenului de religie. Religia este ansamblul de concepte, practici, cezuri şi ritualuri care ne leagă vizibil sau formal de Dumnezeu.

Ca şi cauză a logicii, Dumnezeu rămâne astfel garantul oricărei logici pe care o caută omul în existenţă, viaţă, ştiinţe, artă, cultură, societate şi cele de acest fel. Secolul al XXI-lea nu îşi mai poate permite să facă greşelile făcute de cei mai înainte de noi în plan religios şi al religiilor. Problemele cu care se confruntă timpurile şi vremurile noastre de multe ori sunt similare cu cele din trecut şi de multe ori nu. Logica ne spune că cei care creează diviziuni în plan religios fac un mare rău lumii şi secolului al XXI-lea. Religia a jucat din cele mai vechi vremuri un rol important în viaţa omului. Dar tot religia l-a aruncat pe om în minciună şi înşelăciune. O simplă privire la stadiul de diviziune a religiilor de la începutul secolului al XXI-lea ar fii suficient să ne confirme acest lucru.

Logica principală în ceea ce priveşte marile religii ale lumii este că în secolul al XXI-lea nu ne mai putem permite controverse, scandaluri, schisme şi neînţelegeri care au fost atât de multe în evul mediu. Şansele de a reuşii din punct de vedere religios ne surâd doar dacă ne concentrăm eforturile şi vom sta toţi la un loc. Cei care caută diviziuni, neînţelegeri şi nu sunt dispuşi la dialog nu au nimic de a face cu Dumnezeu şi religiile. În tradiţia şi istoria lumii a rămas important faptul de a avea o religie. Faptul că există mai multe religii pe planetă la ora

168 Leibniz, Teodicea (Editura Polirom: Iaşi, 1997).

actuală nu vine decât să ne spună că cu adevărat Dumnezeu ne iubeşte şi din iubire ne-a lăsat libertatea de opţiune. Depinde de noi ce fel de opţiune vom alege.

UNIVERSUL ÎNGERILOR

Biblia sau Sfânta Scriptură vorbeşte de faptul că dincolo de pământ sau planeta Terra mai există un alt spaţiu sau univers. Acest spaţiu sau univers este ceea ce religia cunoaşte ca şi paradis sau rai. Acest univers este extramundan şi dincolo de pământ. Localizări geografice ale raiului au fost căutate de mai mulţi din cele mai vechi vremuri. Sfinţii Părinţi ai Bisericii nu au vorbit niciodată de rai ca şi de un spaţiu geografic ci mai mult ca şi de un spaţiu transcendent şi metafizic sau supranatural. Prin urmare, raiul nu este o realitate de natură geografică şi materială. Aceasta fiindcă raiul este locul unde Dumnezeu este sau mai bine spus locul unde însuşi Dumnezeu sălăşluieşte.

Având în vedere că Dumnezeu nu este văzut cu ochii fizici, nici raiul unde locuieşte Dumnezeu şi îngerii Să i dimpreună cu sfinţii care s-au învrednicit de rai nu este o realitate ce poate fii văzută cu ochii fizici. Acest lucru a făcut pe mai mulţi să se întrebe dacă cu adevărat există rai şi îngeri sau nu este raiul numai o iluzie promovată de religie? După cum mai multă lume ştie, raiul a primit mai multe denumiri pe parcursul istoriei. Astfel, se ştie de Împărăţia Cerurilor, Împărăţia lui Dumnezeu, lumea de dincolo, eden, locul cu verdeaţă şi odihnă veşnică, grădină a desfătărilor, heaven şi multe alte denumiri fie de natură lingvistică sau de natură biologică. Mai mulţi sfinţi ai trecutului au mărturisit că au ajuns să se învrednicească prin bunătatea lui Dumnezeu de a vedea raiul şi prin urmare au atestat că raiul nu este doar o imaginaţie a unor minţi bolnave ale religiei. Principalii sfinţ i i care au fost creditaţi cu vederea raiului au fost sfinţii Ioan Teologul şi Pavel din Tars. Ambii ne-au spus că au fost răpiţi de Dumnezeu în rai pentru a ne aduce şi nouă mărturie că lumea nu se termină aici ci ea continuă după moartea trupească într-un alt univers.

O mare tragedie, moartea a fost duşmanul prim al omului. Întrebarea cea mai veche şi mai dificilă a lumii a fost dacă mai există ceva dincolo de moarte? Ceea ce este ne face să credem mai există o altă viaţă după moarte, este faptul că trupul omului nu dispare sau nu se distruge instantaneu în momentul morţii asemenea unui soare ce apune pentru a răsării. Prin urmare am stabilit că raiul nu este o realitate de ordin fizic sau geografic cum ar fii China, America, Australia sau Europa. Raiul este o realitate de ordin metafizic şi este locuinţa îngerilor. În acest mic studiu am ales să vorbesc de existenţa raiului ca fiind universul îngerilor. Termenul de univers ne duce cu gândul la complexitatea galaxiilor, a planetelor şi a asteroizilor şi a celor asemenea din univers.

Ortodoxia crede că din acest univers al îngerilor o treime din toţi îngerii [cei mai cunoscuţi îngeri sunt arhanghelii Mihail, Rafail şi Gavriil] au ales o cale a existenţei fără de Dumnezeu răzvrătindu-se împotriva lui Dumnezeu. Liderul acestei răzvrătiri se crede că a fost diavolul [Satan] şi motivul rebeliunii sale a fost dorinţa de a devenii dumnezeu. Aceste evenimente ne spun sfinţii părinţi au avut loc mai înainte de creaţia omului şi a universului.

Prin urmare, Biblia ne spune că universul pe care îl ştim nu este singurul univers. Odată ce diavolul a fost scos din rai, [tradiţia ne spune că arhanghelul Mihail a fost cel care l-a scos definitiv pe diavol din ceruri] raiul nu s-a desfiinţat, ci din contră s-a întărit. Imediat după căderea diavolului s-a fondat un loc negeografic al celor care au urmat diavolilor. Acest loc avea să fie denumit iad sau infern. Iadul nu este nimic mai mult decât locul în care au fost închişi definitiv şi irevocabil diavolii.

După cum am arătat, aceste evenimente au avut loc mai înainte de creaţia universului material pe care îl ştim azi. În timp ce îngerii au continuat să Îl susţină pe Dumnezeu în facerea lumii şi a omului, diavolii au voit distrugerea lumii şi a omului. Prin urmare, în timp ce Dumnezeu şi îngerii sunt prietenii noştri, diavolii au fost din primele zile ale umanităţii duşmanii noştii. Opunându-se lui Dumnezeu, ei s-au opus dorinţei lui Dumnezeu de a crea lumea şi pe om. Astfel, prin puterea sa diavolul a fost cel care a adus moartea şi răul în lume.[169]

Cei care vor să găsească originile morţii şi ale răului nu le vor găsii în lumea aceasta. Sfinţii părinţi ne asigură însă că în cele din urmă, într-o vreme eshatologică sau apocaliptică răul v-a primii o lovitură finală şi v-a fii desfiinţat permanent din lumea noastră. În acest sens, în timp ce universul îngerilor este modelul după care a fost creat universul nostru material, lumea diavolilor este o lume a iluziei şi a înşelăciunii. Aceşti doi vectori antagonici, ai îngerilor şi a diavolilor pot fii simţiţi ca disputându-ş i supremaţia în lumea noastră. Cei care sunt familiari cu istoria lumii vor putea vedea că în timp ce unele personalităţii ale istoriei au fost bune şi pozitive [sfinţii, teologii, savanţii

[169] David Keck, *Îngeri şi angelologie în evul mediu* (Oxford, 1996).

sau medicii], altele au fost din contră negative şi rele [tiranii, dictatorii, criminalii sau impostorii]. Aceste separaţii sau categorii nu au avut loc numai în lumea noastră ci şi în lumea de dincolo. Teologia ortodoxă ne spune că în funcţie de faptele pe care le face o persoană în această viaţă, acea persoană fie se v-a condamna sau se v-a răsplătii în lumea de apoi. Astfel, în timp ce unii vor merge în lumina şi frumuseţea raiului, alţii vor merge în întunericul şi răutatea iadului. Vieţile sfinţilor ne spun că diavolii ar fii voit distrugerea finală şi ireversibilă a lumii. La fel de bine mai mulţi sfinţi ne spun că au văzut cum îngerii lui Dumnezeu îi apară şi îi scot pe cei nevinovaţi din chinurile iadului.[170] Sunt cunoscute mai multe cazuri de diavoli care au tras în iad suflete nevinovate din dorinţa de a face răutate. Astfel, tradiţia a cunoscut mai mulţi ca fiind mântuiţi de îngerii lui Dumnezeu.

Tradiţia ortodoxă mărturiseşte că momentul morţii este un moment în care îngerii şi diavolii îşi revendică viaţa şi sufletul celor care părăseşte această lume. Dacă cel decedat a fost un om bun, îngerii îi vor lua sufletul şi îl vor duce în bucuria veşnică [unde nu este „durere, întristare şi suspin" după mărturia Bisericii] în timp ce dacă a fost un om rău, diavolii îl vor duce în iad sau „în întunericul cel mai dinafară."

Eshatologic, supremaţia binelui şi a îngerilor a fost cucerită. Această biruinţă trebuie împropriată de fiecare dintre cei care se nasc. Modalităţile de împropriere ale binelui şi a victoriei îngerilor sunt rugăciunea, postul, faptele bune, credinţa, curăţ ia, virtuţilor. Universul îngerilor se află am putea spune într-o stare de conflict sau de confruntare cu lumea şi puterile răului. Aceste puteri deşi originar au fost bune au dezertat sau mai bine spus au abandonat calea binelui şi a lui Dumnezeu.

Conflictul sau lupta dintre bine şi rău sunt antecedente lumii în care trăim. Prima entitate care a instituit răul a fost de origine metafizică, mai bine spus diavolul. Existenţă metafizică, diavolul a fost biruit de îngerii lui Dumnezeu care au ales să urmeze cursul stabilit lor de Dumnezeu la creaţie.

Universul îngerilor este o realitate a lumii care v-a să fie. Biblia şi sfinţii părinţi vorbesc „de un cer şi un pământ nou." Lumea de apoi v-a fii o lume a binelui şi a luminii. Acolo îl vom vedea pe Dumnezeu „faţă către faţă." Începând cu această existenţă, suntem chemaţi să ne îndreptăm spre lumea şi universul îngerilor. Acest univers este universul pe care îl vom exploata în lumea şi în veacul viitor. Despre aceasta vorbea şi Domnul Iisus Hristos când spunea că „sfinţii şi drepţii vor fii ca şi îngerii lui Dumnezeu".

Anticele mărturii ale Bibliei [Bunavestire, vestirea proroculuiZaharia din templu, prezenţa văzută a îngerilor în Grădina Gheţimani înainte de patima Domnului] sunt indicii că viaţa viitoare v-a costa din explorarea lumii angelice. Biblia nu ne spune că vom explora existenţe extraterestre ci mai mult existenţe îngereşti. Imnologia Bisericii are foarte multe referinţe în acest sens. Imnul heruvimic ne spune că Dumnezeu „este nevăzut şi înconjurat de oştirile sau cetele îngereşti." Universul îngerilor este universul care ni l-a rezervat bunătatea şi voia lui Dumnezeu pentru a îl explora. Începând destul de fraged şi uşor în această lume, ne vom găsii şi noi odihna în bucuria raiului de care vorbesc atât de mulţi sfinţi.

Universul îngerilor este un univers metafizic, supranatural şi etern. Acest univers este mai mult decât orice casa noastră ultimă şi locul în spre care toţi tindem în sinele nostru. Poate că bucuria vieţii de apoi este mai mult decât orice explorarea unui nou univers care este cunoscut sfinţilor şi drepţilor. În acest univers, lumina lui Dumnezeu străluceşte pururea şi acolo nu este loc pentru suferinţă şi tristeţe. Acestui univers al îngerilor speră m să ne alăturăm şi noi atunci când Dumnezeu v-a rândui acest lucru.

JURNALUL AMERICAN

Septembrie 1999-decembrie 1999

Cuvânt înainte

Cu ocazia studiilor mele în Statele Unite ale Americii mi-am propus să ţin un jurnal dar nu am reuşit acest lucru din cauza programului foarte încărcat şi a timpului limitat. Am reuşit să menţin o cronologie a evenimentelor mai importante din studiile mele din Pennsylvania timp de un semestru academic. Aceasta a fost în anul 1999 şi se leagă foarte mult de Institutul de Teologie Ortodoxă Sfântul Tihon din South Canaan. Am crezut că am pierdut însemnările mele dar din fericire am reuşit să găsesc manuscrisul de acum mai bine de 14 ani. Evident, ca şi orice jurnal îmi pare rău acum că nu mi-am scris mai bine însemnările, persoanele cu care am intrat în legătură şi restul de

[170]Părintele Mitrofan *Viaţa repausaţilor noştrii* (Editura Ileana: Bucureşti, 2009).

evenimente la care am fost spectator, printre care au fost şi atentatele teroriste din anul 2001. În anul 2001 deja nu mai aveam un jurnal. Ceea ce mai reţin din anul 2001 a fost teroarea pe care am resimţit-o extrem de amplu. Aceste rânduri sunt date publicaţiei pentru a arăta un crâmpei din ceea ce am experimentat pe continentul american. Iniţial nu am voit să le fac publice dar ele sunt mai mult un fel de mărturie a dezvoltării mele personale şi intelectuale.

Jurnalul a ţinut din septembrie 1999 până în decembrie 1999 deci timp de 4 luni. Nu mai reţin prea multe lucruri însă unele sunt amuzante. Prin urmare deşi în Statele Unite ale Americii am stat 3 ani între 1999 şi 2002 am fost capabil să ţin un jurnal sistematic numai 4 luni. Acest jurnal îl redau integral aici cu unele corecturi ale textului. Poate unii se vor folosii de experienţele şi problemele cu care m-am confruntat eu. Un jurnal similar a fost scris şi de Părintele Alexander Schmemann cu mulţi ani înaintea mea, dar nu am ştiu despre el decât destul de recent.

Radu Teodorescu

Septembrie 1999 South Canaan

Mă aflu în America de vreo 3 săptămâni, mai precis pe 1 septembrie am sosit în Philadelphia. Impresiile pe care le-am avut prima dată nu au fost prea strălucite. În primul rând mă aşteptam ca aeroportul din Philadelphia să fie mult mai mare. Oraşul nu cred că are mai mult de 2 sau 3 milioane de locuitori. Este sigur că atunci când voi pleca înapoi spre România voi pleca din New York [de pe aeroportul JFK].

Atmosfera din Pennsylvania este una montană. Acest lucru m-a pus pe gânduri şi mi-a risipit imediat gândurile la o Americă ultramodernă şi supra-tehnologizată. Preoţii care m-au aşteptat la aeroport mi s-au părut oameni amabili: Leo Poore şi Martin Pauluch. La fel şi Arhiepiscopul Herman Swaiko de Philadelphia este un om extrem de grăbit în genere [la masă termină de mâncat întotdeauna primul] şi primul lucru la care m-am gândit după ce l-am întâlnit a fost să nu îl supăr şi să ne înţelegem. Acest lucru nu a fost prea greu fiindcă la recepţia dată în cinstea începutului de cursuri academice mi-a spus că crede că sunt un om inteligent. În această săptămână m-a invitat la el pentru un fel pentru a îmi propune să trec direct în programul de Master of Divinity [un fel de doctorat în teologie în sistemele europene], ceea ce mie îmi surâde fiindcă programul în care sunt încadrat acum priestly formation, formare duhovnicească mi se pare mai slab.

Colegii sunt oameni simpatici. Sunt în relaţii bune cu un student din Arizona Robert Pheffeir şi un altul pe nume Matthew Moriak care iubesc foarte mult un sport destul de decadent după mine Wrestling. Săptămâna trecută am fost la cinematograf în oraşul Scranton pentru a urmării noua serie din Star Wars. Azi am fost cu un coleg pe nume Barnabas Fravel şi un prieten pe nume Dimitry Kovaliov într-un alt oraş pentru a face asigurarea medicală. Barnabas Fravel este de origine americană şi a locuit mult timp în Alaska [unde îmi spunea că vara este întuneric numai trei ore pe zi iar iarna 21 de ore pe zii este întuneric].

Studenţii americani mi se par leneşi şi cred că asta este în strânsă legătură cu mediul lor de viaţă: mâncare la discreţie de toate sortimentele, băutură, tutun...de fapt aceiaşi situaţie este şi în România [mai puţin mâncarea la discreţie]. Tot în această săptămână i-am scris Arhiepiscopului Nathanel Popp din Michigan o scrisoare şi sper să primesc de la el un răspuns pozitiv dacă nu o să las lucrurile aşa cum sunt. Oricum din anturajul Arhiepiscopului Nathanel Popp am avut o relaţie tensionată cu părintele Constantin Tofan dar în cele din urmă ne-am iertat unul pe altul. Cu mine mai este un student de origine română care se numeşte David Subu şi care mi-a cerut să mă duc mâine sâmbătă la un parastas din familia lui.

2 octombrie 1999

Sunt în America şi parcă mă simt nicăieri. Am un teribil simţ al criticismului şi totul mi se pare în această perioadă teribil şi neconvingător şi insipid. Până şi rândurile pe care le scriu parcă îmi provoacă un sentiment de trândăveală şi de delăsare şi asta probabil din cauza faptului că nu sunt cunoscut şi probabil mă simt anonim. Nu ştiu chiar mă întreb de unde îmi vine acest caracter pasional şi eruptiv. Poate din familie. Aceasta fiindcă realizez pentru a mia oară că nu pot gândii decât în extreme. De exemplu acum simt că nu mai trebuie să scriu în româneşte. Poate îmi este frică că nu o să trec cu bine examenele de aici? Poate pentru alte motive ce nu îmi sunt cunoscute. Nu ştiu....sunt în lumea problemelor şi a dilemelor.

Ieri a trebuit să merg în New York la Seminarul Sfântul Vladimir, dar nu mi-am potrivit ceasul cum trebuie şi şoferul [cu voie sau nu] deşi am vorbit de trei ori în prealabil cu el nu a bătut de mine la uşă. A venit azi în timp ce dormeam să îşi ceară scuze. Recunosc că am un sentiment de inferioritate faţă de studenţii americani. De fapt suntem împărţiţi în două: la etaj sunt americani şi la parter europenii. Mie mi-ar fii ruşine de acest fel de demarcaţi. Am încercat să discut acest lucru du administratorul de aici Leo Poore dar nu am avut mare succes.

Ieri am citit mai toată ziua o carte a lui Roquet şi Eliade, Ispita labirintului, Ordeal by the labirinth. Nu am văzut această carte publicată în româneşte şi am avut o sumă de stări contradictorii. Îmi dau seama pe zii ce trece că oricât aş vrea să scap de creaţia lui Eliade nu reuşesc. Există ceva obsedant în raportarea şi modul de viaţă a lui Eliade. Pe de altă parte sunt convins că dacă aş fii avut şansa să îl cunosc personal pe Mircea Eliade aş fii fost dezamăgit. Să fie oare asta o obsesie că ajungi să cunoşti un om din cărţi fără să îl vezi personal? Probabil. Este o explicaţie care merită luată în considerare. Ceea ce îmi dau seama este că influenţa lui Mircea Eliade a fost colosală în America pentru destinul didactic şi fenomenologic al istoriei religiilor. Cu toţi cu care am vorbit în Pennsylvania mi-au spus că Mircea Eliade şi Nicolae Ceauşescu sunt printre cele mai cunoscute nume de români. Ce asociere ciudată!

În această săptămână am intrat direct la programul de master. Am primit o scrisoare din România care a declanşat mai multe sentimente revoluţionare în mine. Mă tot bate un gând să mă apuc să studiez arhitectura creştină, mai ales după ce am văzut aici în bibliotecă un volum de arhitectură de la Universitatea Yale. Momentan nu am nici un computer în cameră şi sunt cu ochii în patru să îmi procur unul. Dacă pe viitor mă conectez la internet asta o să fie ceva care nu ştiu ce repercusiuni imediate ar putea avea asupra mea fiindcă am auzit mai multe cazuri de dependenţi de internet. Nu cred că aş putea rezista ispitei de a stat toată ziua pe internet. Planuri de viitor: seminarul sfântul Vladimir încă mă atrage. Poate vor merge la Harvard sau Yale. Poate ar trebui să fac şi o vizită în Chicago la casa lui Eliade şi la casa lui Ioan Culianu. Poate ar trebui să mă întâlnesc cu logodnica lui Culianu Hilary Wiesner? Nu ştiu sunt confuz. Ultima ipoteză şi cea mai abominabilă care am auzit-o despre moartea lui Culianu, ar fii că logodnica lui Culianu ar fii putut să îl omoare pentru a moştenii asigurarea lui pe viaţă care s-ar ridica undeva la 1500.00 dolari. Am, citit acest lucru într-un articol scris de un anume Oişteanu.

Azi noapte nu am stat la trei filme în faţa ecranului cu Dustin Hoffman: Hero, Rainman şi Little big man. Am râs şi am avut parte de un timp bun.

Muzeul mănăstirii Tihon este destul de cochet. Ieri am făcut o vizită cu un funcţionar de spital din Washington DC: Pat. Pat este un om amabil şi îmi spune că iubeşte foarte mult procesiunile şi petrecerile în stil grecesc din Atena. După o lună nu mai simt dorul de casă. Mă bate gândul la cum rezistă mama fără de mine. Fratele Alin îmi spune că se linişteşte. Încerc să îmi imaginez cum v-a fii întoarcerea înapoi.

Am încercat să citesc o carte: The occult: a history. Nu am terminat-o. Am citit numai 2 sau 3 capitole. Idei de genul: ocultul este prezent la păsările migratoare care ştiu drumul mai înainte pe mii de mile şi kilometri. Acest lucru mi se pare o aberaţie. De fapt am rămas uimit de câtă presă şi publicaţii de 2 lei sunt prin supermarkete. A scrie doar de dragul de a scrie. Pe zii ce trece mi se cristalizează idea lui Shakespeare închiderii omului într-un univers mult prea umanizat, cu tragedii mult prea umane şi lucruri care nu te leagă de absolut. Nişte paroxisme care nu îşi au nici un fel de rezolvare finală, suavă şi discretă în eternitate. Doar o mare de plăsmuiri umane, de parfumuri, de vâlvătăi şi circuite mundane...fără prea multe ieşiri suave şi extatice în Absolut. Cel puţin ideea asta o am după ce am citit trei din operele esenţiale ale lui Shakespeare: Romeo şi Julieta, Macbeth şi Hamlet.

Pe Balzac nu îl pot citii fiindcă nu am răbdare şi constituţia mea internă diferă de stilul său creaţional. George Florovsky mi se pare senzaţional şi profund. Este un teolog ortodox cum aş vrea să fiu şi eu. Probabil visez să fie tradus integral în româneşte şi probabil o voi face eu fiindcă din motive ciudate nu a fost tradus. Mă întreb de ce nu a făcut-o părintele Ioan Ică jr. La Deisis în Sibiu? Poate din pricina taxelor de copyright?

George Florovsky a fost profesor la Harvard, la Princeton şi la Sfântul Vladimir doar cu o diplomă de licenţă fără nici un doctorat sau nici un master: este destul de ciudat.

Doamne Dumnezeule! George Dumnezil ştia 30 de limbi şi nu ştiu câte alte dialecte. Aici este problema incontestabilă a providenţei lui Dumnezeu. El înzestrată oameni după cum voieşte. Mă întreb ce aş fii făcut eu dacă aş fii ştiu atât de multe limbi? Deocamdată rămân un simplu vorbitor de greacă şi latină, şi un cunoscător de franceză şi engleză. Probabil pe viitor o să îmi însuşesc ceva din rusă şi slavonă. Mai ştiu alfabetul şi ceva structuri în ebraică. Atât este tot. Dar nu cred că voi fii niciodată ca şi Dumnezil. Aceasta nu este din pricina mea ci fiindcă atât am fost înzestrat de Dumnezeu. Dar cum se spune „neputinţa omului este putinţa lui Dumnezeu" The incapacity of man is the capacity of God.

Primesc mai multe scrisori de la prietena mea din România. Mi se par dezlânate dar are un stil atractiv cu nuanţe puerile. Nu cred că se v-a schimba prea mult pe viitor. Văd la ea o discrepanţă între modul copilăresc de a judeca şi învârtoşarea în cine ştie ce ideal şi preconcepute. Cred că seamănă cu mama ei. De fapt toţii avem părţi din părinţii noştri. Aceasta este făptura umană şi ceea ce primeşti ca un dat ipostatic rămâne etern, dar structurile moştenite de la părinţi se pot modifica în timp în special într-o mănăstire.

Relaţia mea cu Igor Kongrustiev vecinul de cameră este ciudată. A terminat la Moscova masterul în psihologie şi psihiatrie. Ceea ce este cert este că nu este prea iniţiat în teme de creştinism, cel puţin la nivel intelectual unde nu mi se pare prea strălucit. În San Francisco unde locuieşte a fost un fel de învăţător guru la şcoala lui privată. Apoi a vrut să se retragă pe Hymalaia să devină călugăr buddhist. Igor a descoperit ulterior ortodoxia din Rusia unde a fost crescut. Actualmente a cerut decanului Alexander Golubov să predea nişte cursuri anti-yoghinice. La ce bun? El ştie. Ideea mi se pare ridicolă, mai ales fiindcă seminarul este în fuziune cu o mănăstire ortodoxă.

Săptămâna asta am dat un test de limba greacă cu părintele Juvenaly Repass, un absolvent de la Universitatea Yale de biochimie. A fost un examen extrem de greu fiindcă traducerea trebuia făcută din greacă în engleză. Am trecut cu bine.

Aseară am fost de am văzut o casetă video cu Arhiepiscopul Nathaniel Popp. Pare un om spiritual la fel ca şi Părintele Roman Braga. Apoi am luat cina cu David Subu şi soţia lui Stephanie. Stephanie e irlandeză şi simpatică. David mi se pare dezorientat.

Mă întreb cum este atmosfera în Seminarul Sfântul Herman din Alaska? Poate pe viitor voi merge la Holy Cross în Boston. Nu ştiu. Mă gândesc că ar trebui să public în România o carte. Ar fii un vis împlinit. Cred totuşi că nu îmi cunosc capacitatea destul de bine.

2 octombrie 1999, ora 10 pm

Ceea ce descopăr acum este puterea internetului, a spaţiilor virtuale în care totul este posibil. Am comunicat în direct pe internet cu oameni din toată lumea: Canada, Italia, Franţa sau Germania Am vorbit mai mult cu cineva din Illionis. Încă mai am în urechi o melodie a lui Pierluigi Palestina (n. 1526) Mass of Pope Marceluus. Totul este parcă plin de proporţii, de arhitectură sublimă, de o demnitate şi o maiestate aparte, de parcă de apropii de o austeritate muzicală. Compoziţia a fost scrisă în modul hipolidian. Totul este ca şi un curs neîntrerupt de izvor cristalin, plin de un excentric simţ al calmului. În special Kyrie elesion te duce dincolo de lume. Este ceea ce se spune un „different other."

Datoria mea aici la Sfântul Tihon este să spăl săptămânal uşile săptămâna cu un „spray alert" şi de 3 ori pe lună trebui să îmi fac datoria la bucătărie. Lucrul nu este extrem de complicat.

Zilele astea am citit din Will Durant despre perioada renaşterii cu fondatorul ei Petrarca. Totul este problema jocului dintre trei civilizaţii: antică-medievală-postmodernă. Roma-Constantinopol-Moscova. De ce i s-a mai spus la Moscova şi a treia Romă? De fapt aceasta este o problemă trecută: problema esenţială de acum este Asia şi America: două noi blocuri de civilizaţie care nu ştiu dacă sunt compatibile una cu alta sau nu.

Ceea ce îmi lipseşte acum este o mămăligă românească cu brânză şi o păpăradă ca şi acasă.

Acest citat din Bocacio mă măguleşte: „dist rustful of my own faculties: I embrace doubt itself as truth....affirming nothing and doubting all things except those in which

doubt is a sacrilege..." ceea ce este interesant la Palestrina este că el în cântecele lui el angajează notă contra notă preferând vocile înalte, permiţându-le să accentueze melodia. De obicei lasă grupurile de voci să se succeadă unul după altul în recitarea textului. El adaugă noi şi noi motive muzicale. Rezultatul compoziţilor lui nu este asemenea unui experiment necolorat, ci o compoziţie cu proporţii magnifice, cu o semnificaţie intelectuală clară, în timp ce sentimentul celui care ascultă atinge concomitent înălţimi şi adâncimi. Rezultatul este cea mai perfectă muzică, care poate fii concepută pur şi senin, eliberată de agitaţie şi de uimire dând formă laudei lui Dumnezeu.

De ce nu mi-am găsit până acum un maestru definitiv? Am trecut succesiv pe la Părintele Donu Ghoerghe, Arhiepiscopul Andei, Părintele Serafim de la Afteia, Părintele Remete. Mai multă vreme am fost atras de Domnul Sorin Dumitrescu. Poate aşa sunt eu că nu pot avea doar un maestru. Cândva o să am şi eu oameni pe care să îi educ şi să mă ocup de ei. De fapt am avut o grămadă. Cel mai bine înveţi prin comparaţie.

Totuşi, cine l-a asasinat pe Culianu?

Regulile de la biblioteca de aici sunt stricte. La 10 noaptea toată lumea părăseşte biblioteca. Bibliotecarul Juvenalie de la Yale m-a scos afară din bibliotecă de 3 ori fiindcă am depăşit limitate de timp.

4 octombrie 1999, ora 8, 10 am.

Noaptea trecută între sfera conştientă şi cea onirică am avut impresia unei idei cu totul strălucite. Mi s-a părut ceva esenţial în privinţa persoanei mele proprii. Dimineaţa nu mi-am mai adus aminte nimic. Mi s-a părut atât de esenţial fiindcă am găsit firul stărilor mele de depresie. Marea majoritate a ruşilor din acest mic seminar teologic îl urăsc pe Gorbaciov. Nu cred că pentru el însuşi ci pentru ceea ce a urmat cu ţara lor. Salariile din Rusia sunt acum de 20 dolari pe lună. Aseară am vorbit cu Oleg Soloviov din Sank Petersbug. El îl condamnă pe Gorbaciov fiindcă acum are o vilă rezidenţială în San Francisco.

Ceea ce cred este că în Rusia s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple. Situaţia de acum nu se v-a schimba curând. Cum am mai discutat şi cu un medic din Philadelphia: ceea ce este cu adevărat o realitate este răul care s-a instaurat în inimile oamenilor odată cu comunismul. Este un rău care se reflectă în mentalitate, patimi, atitudini. Acelaşi lucru se petrece şi în România. Este răul inconştient, colectiv şi degradant din care izvorăsc restul: corupţia (spirituală), minciuna, viciul...

De câte ori am intrat într-o un local american am rămas mirat de accentul pe care îl pun pe viaţa de familie. Femeia joacă un rolul important în viaţa americanilor, comparativ cu cea a românilor unde este a cincea roată la căruţă. Da, acestea sunt urmele impactului de diferenţă de civilizaţie asupra mea.

Problema studiilor mele de aici din Pennsylvania este interesantă fiindcă nu ştiu mare lucru despre modul sau pretenţiile academice americane. Mă gândesc la un doctorat. Am la dispoziţie 3 ani să mă gândesc la acest lucru. În OCA [Biserica Ortodoxă Americană] eşti în general plăcut surprins sau uimit de mulţimea de tradiţii liturgice. Sârbi, ruşi, români, bulgari, ucraineni sau albanezi cu toţii au diferite tradiţii dar sunt grupaţi în OCA. Unele jurisdicţii din California sunt pe calendarul vechi. Acest aspect liturgic reflectă aici o biserică aflată în plin proces de elaborare a unei tradiţii comune. O tradiţie care există şi e fondată teologic ulterior este problema pâini din ziua Paştiilor.

Nu ştiam că există o Biserică Ortodoxă extrem de activă în Mexic.

Uneori îmi place să fiu cinic şi plin de vanitate cu cei care trăiesc în colectiv. M-am făcut de mai multe ori incomod şi am pus întrebările cele mai surprinzătoare. Fii provocator, arată-te nemulţumit dar totuşi menţine respectul academic. Ceea ce îmi dau seama este că faţa şi trăsăturile pure ale unui om pot fii foarte duplicitare. De multe ori cel care îţi întinde o mână de ajutor se poate să aibă un pumnal în cealaltă. Nu fii suspicios dar nu te arăta încrezător de prima dată. Îmi place să las o impresie provocatoare cu cei care vor să trăiască în spiritul şi puritatea ortodoxiei. Nu pentru sminteală ci pentru a întării [dacă este ceva de întărit]. Fii contradictoriu: este o deviză care mă propulsează întotdeauna în cunoaştere...dar nu fii niciodată duplicitar.

Domnul Iisus Hristos a fost contradictoriu cu cei din timpul Lui; obişnuia să vorbească uneori în parabole, tocmai ca să provoace, să schimbe mentalitatea şi modul de gândire a multora. Domnul Iisus Hristos a fost un om care a „scandalizat" mentalităţile

fariseice şi a provocat cel mai mare „scandal" din istoria omeniri. Problema esenţială a doctrinei creştine este asemenea unui joc mental care conţine structurile mai multor elemente care sunt cooptate şi combinate împreună. Fiecare sectă, erezie sau structură religioasă se deplasează în afara programului doctrinar al ortodoxiei. Ortodoxia este liberă de orice subjugare mentală de tip gnostic. Doctrina Bisericii este în sine asemenea unei paradigme. O paradigmă care joacă un rol fundamental în dezvoltarea religioasă este mintea [mental influences].

Pe zii ce trece realizez că chemarea mea mai multe teologico-academică decât teologico-preoţească. Nu mă văd într-o parohie în relaţii cordiale cu credincioşii. Gândesc şi acţionez mult prea raţional. Mistagogia mea personală este mai mult raţională şi de obicei eu nu urmăresc stilistica exprimării mele, ci mesajul pe care vreau să îl exprim. Nu cred că am resursa intelectuală necesară unei activităţi stilistice perfecţioniste. În rest este o problemă de temperament şi inteligenţă.

Mircea Eliade este un pan religios împlinit.

Sunt aici câţiva masteranzi din Georgia. Este unul care a plecat din Georgia cu soţia cu tot şi acum este în Canada cu soţia. Îmi spune că a suferit foarte mult. I-au ars casa din cauza unor conflicte etnice dintre comuniştii din Georgia. Acum stă în seminar şi situaţia lui este pe muchie de cuţit.

Nu am reuşit să îmi dau seama dacă ruşii au un simţ al umorului dezvoltat. Tot ceea ce pot spune este că ruşii în problema ortodoxiei sunt extremişti şi extrem de conservatori. Nu admit nici o modificare. Cred că ruşii sunt foarte mândri de credinţa lor.

Zilele astea am citit mai mult despre un mit antic babilonian: eunuma elish. În babiloniană înseamnă când din înălţime. Cosmologia din acest mit este extrem de importantă pentru studiul teologic al Bibliei, fiindcă s-a păstrat în întregime. Acest mit spune că mai înainte de a fii universul nu a existat nimic decât apa. Acest element primar a fost identificat cu APSU, personificarea masculină a apelor dulci ale oceanului şi cu partea feminină Timat apa oceanică primordială sărată, reprezentată ca şi un monstru feroce. Prin împreunarea celor două ape s-a născut izvoarele cereşti [offsprings] care în schimb au dat naştere unei a doua generaţii de monştri. Acest proces a fost repetat succesiv. A venit un timp când tinerii au stricat pacea lui Timat şi Apsu prin comportamentul lor neastâmpărat. Planul lor a fost înfrânt. Astfel s-a restabilit înţelegerea.

5 octombrie 1999, Mănăstirea Sfântul Tihon Pennsylvania

Azi noapte am stat timp de 4 ore gândindu-mă mai mult la existenţa mea în mare. Mi-am repetat de mai multe ori că trebuie să reuşesc în ceea ce mi-am propus. Cred că în cele din urmă voi reuşii.... am un presentiment sau o premoniţie că o voi face. La ora

actuală nu ştiu exact în ce arie de studii. Simt nevoia de a mă consacra în întregime unui domeniu de studiu teologic şi ştiinţific. Sau poate sunt atras de mistagogie. Am scris extrem de grăbit o scrisoare arhiepiscopului Andrei de la Alba Iulia şi i-am spus ceea ce gândesc.

Mă întreb dacă experienţa vieţii este întotdeauna ceva care poate fii gândit şi simţit. De mai multe ori am impresia că o altă parte din mine, inconştientul deţine cheia unor experienţe esenţiale. Simt uneori că acest curs firesc al vieţii se opreşte fără nici un motiv bine definit în sfera conştientă. Parcă te trezeşti dintr-o dată în altă dimensiune. De mai

multe ori vorbind în engleză la cursuri simt că sunt într-o altă dimensiune, mult mai reală decât cealaltă.

Aici am doi profesori care sunt fii duhovniceşti ai părintelui Rafael Noica, fiul filosofului Constantin Noica. Primul este profesorul Christopher Veniamin care a terminat patrologia la Universitatea din Oxford în Anglia. Este englez de origine şi îmi predă un fel de introducere în patrologie. La cunoscut personal şi pe Constantin Noica când şi-a vizitat fiul în Essex, Anglia. Formarea profesorului Veniamin este una pur britanică: temperat, plin de calm, serios, smerit şi tributar marilor opere critice la adresa filosofiei patristice.

Mai este aici un american de origine grecească, Harry Boosalis care acum îşi face doctoratul în dogmatică la Tesalonic. El şi soţia lui Stela [care mi-a dat să mănânc nişte fructe din Grecia – cred că erau smochine] au studiat la Essex şi l-au avut ca şi duhovnic pe părintele Rafael Noica. Harry Boosalis este un om dezgheţat deşi nu este cleric. Tocmai s-a întors din Athos. Este mai mic de statură, cu o faţă afabilă, poartă un fel de ochelari rotunzi gen John Lennon cu ramă argintie.

Mai este aici şi un cuplu din Mexic chiar din capitala Mexicului: Mexico City: Emanuel şi Nancy. Nu se descurcă prea bine cu engleza dar când nu mai au ce face vorbesc în spaniolă. Emanuel Huglio Rodrigruez a terminat o şcoală teologică protestantă în Mexic dar acum s-a convertit la ortodoxie. Ştiu că în America de Sud ortodoxia este extrem de răspândită dar nu ştiu foarte bine cum este în America centrală.

Mi se spune de la decanat că pot sta dacă vreau şi 30 de zile în Mexic, Cuba sau Canada fără o altă viză.

Astăzi am vorbit pe internet cu o fată din Roma despre cum mai este viaţa pe acolo. Ştia engleză destul de binişor. La fel de bine azi noapte am fost extrem de ocupat cu cineva din Florida.

Spiritul acesta slavon nu îmi face prea bine. Mă aruncă câteodată într-o melancolie devastatoare. Slavii au cele mai lirice răspunsuri liturgice: Gospodi pomilui are paleta sonoră cea mai melancolică. Acest contrast dintre melancolia ruşilor şi activismul american este o combinaţie ciudată şi nu ştiu dacă este prea reuşită. Modul de a privii lumea [weltanshaunugul lui Heidegger] este diferit şi plin de pragmatism exagerat. Mâncarea, îmbrăcămintea şi conduita lor este una programatică plină de simţul unei precizii de calculator. Mi se pare că materialismul este o obsesie pentru americani. La americani le plac motorizările, organizările strategice. Nu cred că ortodoxia în adevărul ei sens v-a fii o religie de viitor în America. Ortodoxia, mitologia şi mistagogia presupune în general un simţ mistic, o senzaţie care vine de dincolo, ceva care o ai în tine la nivel etnic.

Nimic nu cred că v-a schimba traiectoria americanilor care se îndreaptă cu paşi spre un nou mileniu. Peste câteva lui v-a a fii anul 2000 şi începutul unui nou mileniu. Biserica Ortodoxă nu este prea confortabilă societăţii americane. De fapt există o opoziţie directă dintre Biserica Ortodoxă şi societatea americană care este secularizată şi care înlocuieşte religia cu supertehnologiile. Ortodoxia a fost într-o permanentă opoziţie cu lumea externă:

- la început cu iudaismul,
- mai apoi cu imperiul roman [care a ucis sute de mii de creştini]
- mai apoi cu musulmanii [care au venit cu Jihadul, sau doctrina războiului sacru]
- mai apoi a fost comunismul de sorginte atee [unii au spus că comunismul ar fii o formă de „ateism creştin"].
- în cele din urmă în zilele noastre ne confruntăm cu materialismul, supra-tehnologizarea, cosumerismul şi erotismul extrem din societatea americană de acum care pe viitor intenţionează să se extindă peste toată omenirea.

Secularismul apare pentru prima dată în secolul al IV-lea în jurul anului 313.

În această seară în timp ce reveneam spre dormitor am dat de un sconcs. S-a oprit el şi m-am oprit şi eu. A rămas pe loc...mi-a fost frică că v-a emite nişte gaze spre mine. Am remarcat că avea o coadă extrem de stufoasă. Dormitorul în care stau se numeşte Leonty [Leontie a fost un mare ierarh american de la începutul secolului al XX-lea]. Aici stau mai mult spre amurg unde mai este şi un lac. Se pot vedea castori, broaşte ţestoase şi am văzut chiar şi un şarpe. Plutea pe apă. Culorile pe ampla paloare a frunzelor ruginite, vântul rece mă fac să mă simt undeva în Scandinavia. Rămân şi câte o oră uitându-mă în zare. Imediat în spatele institutului este un teren de golf. Nu prea văd rostul acestui sport. Prefer mai mult ping pong, care pare mult mai atletic şi inteligent.

8 octombrie 1999

Azi am fost pentru prima dată la un restaurant chinezesc din Anerica. Am fost cu profesorul Wilfred Royer. Am mâncat mai multe produce chinezeşti şi am avut o conversaţie de mai bine de 5 ore [7 pm la 1 am]. Royer are un doctorat în teologie la Universitatea Fordam din New York. Este un om extrem de inteligent. Îmi spune că originea lui este româno-franceză- turco-italiană. A vizitat până acum mai bine de 15 ţări de pe aproape toate continentele. Mâncarea chinezească este excelentă dar nu se poate să nu remarc că chinezoaicele care ne servesc nu sunt prea atractive. Sunt mult prea lipsite de viaţă şi nu prea sunt bine formate.

12 octombrie 1999, Cină festivă în Pennsylvania

Ieri şi azi am cunoscut un profesor universitar [care a predat la universitatea din Chicago] pe nume Peter Kotzer şi el îmi spune că are un doctorat în fizică. Momentan stă în New York şi are de gând să îşi facă mai mulţi prieteni fizicieni. Am discutat timp de 3 ani subiecte legate de legile fizicii şi raportul lor cu creaţia lui Dumnezeu. Acest domn Kotzer îmi spune că a fost delegat la Moscova un timp. Mai avea un prieten la care nu îi mai reţin numele care a studiat la Sfântul Vladimir sub George Florovsky. Nu ştiu dacă aceşti oameni îmi pot fii de folos dar sper să o facă. Pentru motive psihologice bine întemeiate sunt foarte calzi şi comunicativi. Am abordat şi mai multe teme sociale care s-au axat pe trei puncte:

1. situaţia politică şi socială duplicitară a Americii [relaţiile interne între cetăţeni şi raportarea lor la condiţiile oferite de stat şi guvern; războiul din Vietnam, situaţia medicală a americanilor care este disperată la ora actuală pentru mai mulţi dintre ei].
2. situaţia învăţământului. S-au plâns că în America fără bani nu poţi faci nici o şcoală de performanţă. Am vorbit de mai multe ori de ceea ce implică un program de doctorat din punct de vedere american şi mi-au spus că pentru un doctorat în America guvernul plăteşte 400 de dolari şi se mai dau şi burse pentru cei care nu au fonduri.
3. situaţia generală a conturilor care este o obsesie generică în America. Cel mai bogat este cel care are cel mai mare cont în bancă.

Am mai discutat şi subiecte mărunte cum ar fii mecanicismul societăţii capitaliste şi răceala dintre oameni.

Momentan mă gândesc şi parcă visez să îmi fac rost de un computer portabil. Simt nevoia lui pentru lucrările academice care le am de făcut. Pentru acum este extrem de scump dar m-ar putea ajuta să fac mai multe schimburi de informaţii cu situaţia din România. Azi noapte am vorbit cu mama şi fratele Alin din Cugir. Am vorbit mai multe despre starea mea. Ceea ce mă preocupă acum este să rezolv şi cu facultatea din Alba Iulia. Voi pleca înapoi în Europa şi în România în anul 2000.

La sfârşitul lunii am programată o vizită în Michgan la Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului din Rivers Junction. Probabil o să mă întâlnesc şi cu arhiepiscopul Nathaniel Popp. Nu sunt sigur.

Azi a fost o zii festivă la Institutul Sfântul Tihon. Au venit mai mulţi oameni din Ohio, New York, New Jersey şi alte state. S-a vorbit de viitorul institutului. Pe zi ce trece realizez că America nu are nici un fundament tradiţional. Se poate vedea pe feţele americanilor că sunt în căutarea la ceva etnic tradiţional. De mai multe ori am impresia că stau pe nisipuri mişcătoare mai ales când am fost cu nişte colegi prin nişte orăşele mai mici. Pe o stradă într-un orăşel din Pennsylvania de vreo 10000 de locuitori am numărat 12 biserici toate de culte diferite.

Sunt şi cazuri de convertire interesantă. În această săptămână am avut mai multe discuţii cu un american care a venit din Olanda cu vreo 10 ani în urmă. A trecut la ortodoxie după ce în prealabil fusese catolic şi metodist. Convertirea lui la ortodoxie îmi spunea că a venit prin cartea de telefon. A găsit că există Biserici Ortodoxe. A mers să le viziteze i-a plăcut şi a rămas ortodox. Părea un om destul de bine ancorat în credinţă.

Un alt vecin de al meu de cameră [în sensul că avem o baie comună] Sukorukov este interesant. Am mai multe discuţii cu el. Momentan îmi spune că locuieşte în California. A avut mai multe meserii. Nu îi înţeleg extrem de bine comportamentul. Îmi spune că a fost un om care a încercat mai multe lucruri până a ajuns la ortodoxie şi acum s-a decis să se facă preot.

Zilele astea am mai multe discuţii cu profesorul Royer despre problema mitraismului. Îmi spune că ar trebui să citesc nu ştiu ce carte are el. Este interesant să ştiu că în Ardeal sunt câteva biserici vechi care au altarul ortodox puse pe pietre pe care fusese un altar mitraitic. Sunt mai multe similitudini în mitraism cu creştinismul. Momentan citesc o nouă carte scrisă de Johannes Qusten_ Music, worship in pagan christian antiquity. Tot acum mai fac lecturi din sfântul maxim Mărturisitorul. Remarc cartea lui Andrew Louth pe ceastă temă. Această carte aduce mai multe puncte noi în relaţia lui Sfântului Maxim cu Evagrie Ponticul. Sunt mai multe aspecte pe care trebuie să insist.

19 octombrie 1999

În lumea bisericească avem mai multe cicluri

1. ciclul vieţii noastre: naştere, împlinire şi moarte
2. ziua este împărţită în două: ziuă şi noapte.
3. ziua este împărţită în mai multe slujbe: vecernie [la Bunavestire, liturghia nu are un timp specific]
4. ciclul săptămânal, în Rusia îi se spune vorscresenie.
5. În cele din urmă este ciclul anului liturgic care începe la 1 septembrie.

Aceste probleme sunt foarte actuale aici în situaţia ortodoxiei americane. Problema cilului anual şi a calendarului sunt alte câteva probleme majore.

Azi am avut mai multe discuţii despre problemele financiare ale studiilor în şcolile americane. Taxele pe mâncare sunt de 5000 sau 6000 de dolari pe an. Apoi sunt taxe pentru profesori. Un an de studii la o universitate medie din America se poate ridica şi la 15,000 dolari anual. Mi se mai spune că anul trecut deci cu o promoţie mai înainte de mine a fost exmatriculat un an întreg între de 30 de persoane pentru motive disciplinare. Mi se spune că au fost exmatriculaţi fiindcă nu au avut o atitudine corespunzătoare.

Decanul de aici Alexander Golubov îmi face impresia unui om amabil [aceasta până la proba contrarie]. Sunt nemulţumit cumva de institut că nu îmi oferă mai multe deschidere către mediul social american. Mai multe lucruri îmi rămân necunoscute. La ora actuală America este unul dintre cele mai celebre imperii din lume [asemenea perşilor, babilonienilor, macedonenilor sau a romanilor]. America este un imperiu care nu se extinde atât de mult prin cucerire teritorială ci prin cucerire economică şi mentală. Adevărul este că raportarea generică a Americii este lipsită de un punct central spiritual. Fiecare mare centru american are un alt centru de raportare spirituală şi acest lucru nu este

bine. M-am săturat oricum de critica interminabilă interconfesională din America. Atât de mult material scris, tomuri şi volume întregi care nu spun nimic. Mi se pare că îmi pierd vremea şi bat apa în piuă! Societatea americană arată că nu interesează confesiunea în sine ci banii şi traiul confortabil.

12 octombrie 1999

Ieri am adus un nou computer pe care să îmi scriu temele şi exerciţiile. Este un model vechi. Deja trebuie să folosesc ochelari de protecţie fiindcă stau prea mult în faţa computerului. Este foarte interesant să vezi în pauză studenţi americani jucând baschetbal în sutană. Mai joc şi eu baschetbal dar nu este un sport care mă atrage. Mie dor de cărţile părintelui Steinhardt. Văd pe rafturile bibliotecii toate cele 23 de volume ale enciclopediei istoriei religiei a lui Mircea Eliade.

26 octombrie 1999

Lupte puternice cu mine însumi. În special noaptea energia neuronală din creier nu se deconectează imediat şi stau treaz până la 1 sau 2 noaptea, citind sau ascultând muzică. Tot ceea ce pot face este să sper într-o diminuare a acestui simptom. Pe de altă parte energia internă nu se converteşte în direcţia intelectului şi mai multă energie se pierde din mine. Noaptea mă mişcă până transpir. Apoi pot dormii. Poate îmi lipsesc mai multe relaţii inter-umane? Nu ştiu.

Din nou fac mari încercări să îl citesc pe Shakespeare pentru o mai bună înţelegere a spiritului limbii engleze... sunt pierdut într-o deznădejde ucigătoare în acest sens fiindcă în Shakespeare sunt atât de multe cuvine arhaice străine că mintea mi se stopează. Poate sunt o persoană sau un individ mult prea comod? Recunosc că îmi forţez mintea să meargă mai departe deşi ea parcă nu vrea. Totuşi ediţia asta care o am pe masă a lui Shakespeare mă obsedează în continuare. Stă acolo de mai bine de o săptămână şi parcă nu se întâmplă nimic....ce păcat că nu mai am acea nevoie a scrisului şi a cititului.

Unicul autor pe care îl citesc în mare şi care îmi place este Mircea Eliade. În biblioteca de aici toate drumurile duc spre el. Este ciudată şi interesantă această atracţie a mea spre el. Cred că este un om care a marcat mai multă lume şi aici mă includ şi pe mine. Poate ar fi fost bine să fiu un istoriolog al religiilor. Poate sau poate Dumnezeu nu vrea aşa. Am în minte un plan de transfigurare a istoriei religiilor în spre ortodoxie. Văd istoria religiilor culminând în întoarcerea la ortodoxie. Dar lucru necesită mult lucru. Nu sunt sigur că un asemenea plan este potrivit pentru mine. Poate fii ceva extrem de periculos. La ce bun în cele din urmă? Mai ales fiindcă generaţ ia de studenţi de acum nu converge în spre o astfel de direcţie. De ce să mă lupt cu morile de vânt? Studenţimea de azi adulează pragmatismul.

Este bine că în această perioadă am mai mult timp să îmi fac introspecţii lăuntrice. Îmi tot vine în minte faptul că nu sunt genul de academic care să fiu prea interesant de detalii picante culturale sau academice. De obicei îmi place ceea ce este esenţial. Nu ştiu de unde am această tendinţă spre esenţial. Nu sunt prea mulţumit de stilul în care scriu şi în care vorbesc. Interesul meu ultim este doar să modific ceva din structurile mele interne ale celor cu care intru îl dialog. Adevărul este că nu mă interesează prea mult o persoană şi ceea ce ea vedea ea într-o anumită situaţie, ci în general mă interesează ceea ce pot eu dovedii (de obicei îmi place să îmi arăt superioritatea ceea ce nu este bine). Când discut cu cineva îmi place să merg până la nivelul ultim: o discuţie cu mine poate fii decisivă pentru cursul evenimentelor vieţii interlocutorului şi mai ales a relaţiei dintre noi: putem fii cei mai buni prietenei sau ne putem ignora. Am învăţat să nu las în urma mea duşmănii. A fost un exerciţiu greu.

Starea mea lăuntrică este ceva care se schimbă extrem de repede. De ce să nu spun că de mai multe ori sunt cum bate vântul? Ba sunt bucuros, ba sunt stăpânit de o pasiune sau o tendinţă pregnantă, ba într-o rugăciune arzând, ba nu mai fac nimic. Perioada de studii din România mi se pare că a fost neproductivă. A fost mai mult un fel de exerciţiu de acumulare de informaţii. Toate lumea în spune că trebuie să vină un moment în care să dai afară ceea ce ai cumulat interior. Cel mai bine spus trebuie să vină un moment în care să creezi. „Să crezi" este un verb extrem de ispititor pentru mine în zilele astea. Am impresia că nu am creat nimic important. Simple mutaţii, nimic esenţial, nimic de valoare sau de referinţă...

În ultima vreme mă simt bine lângă o sticlă de Pepsi Cola. Nu mi-a plăcut butura dar când citesc mă antrenează o sticlă de Pepsi. Întâmpin mai multe dificultăţi financiare în ultima vreme. În şcoală de mai multă vreme se simte un aer de confidenţionalitate. Confindenţionalitatea este un lucru cu care nu mă prea împac. Portabil că am reuşit să fac ceva vâlvă în jurul meu. Nu ştiu dacă este bine dar aşa sunt cei de 20 de ani ca şi mine. Este foarte greu să îţi dai seama cine este duplicitar şi cine nu este între colegii mei. Ceea ce remarc este că americanii nu sunt duplicitari când vine problema de organizare.

Simt acum că provin dintr-o ţară latină unde lucrurile se pot sucii oricând. Americanii nu au o intuiţie mistică a lucrurilor, ci ceea ce au ei sunt mai mult un fel de simple reliefări de context sub chipul pragmatismului. Sunt momente în care nu sunt confortabil în Pennsylvania. Sunt foarte critic în general.

În timpul cinei de azi am mai multe contradicţii cu preşedintele studenţilor, o persoană din New Jersey. Este înalt, uscăţiv, poartă cioc şi are un păr şaten nepieptănat [nu arată extrem de bine] şi care mi-a spus de mai multe ori că „ecclesiologia euharistică" a părintelui Schmemann, Meyenford şi Zizioulas este extraordinară. Nu am fost împotrivă dar l-am contrazis aşa de dragul de a ne contrazice. Am mai discutat de Tereza de Avala, Tereze de Liseux, Toma Aquino, Rabindranat Tagore...ne-am contrazis dar cred că am fost bine aşa. La final a fost extrem de iritat şi a plecat spunându-mi cu voce tare că nu există mântuire afară din trupul euharistic al lui Hristos. Nu am zis nu dar nici da.

Tot azi în vine în minte o amintire din copilărie când am intrat la familia Dubleş de pe strada 6 martie acum Suseni. În casă ei aveau o un tablou icoană cu judecata de apoi. Aveam vreo 6 ani şi a fost prima imagine care am văzut-o cu Judecata de Apoi. Cred că imaginea era o reproducere după cea de la Schitul Dârvari din Bucureşti. Am simţit extrem de multă frică când am văzut toate aceste suflete condamnate la iad. Poate a fost un avertisment al lui Dumnezeu pentru mine? Imaginea mi-a dat fiori. Nu ştiam că v-a existat o Judecată de Apoi. Foarte rar mi-a fost dat să simt lucruri atât de profunde în jurul icoanelor. Acea icoană m-a chemat spre Hristos cumva. Mobila bătrânească, atmosfera ascetică ce o degaja, mirosul pe care îl degaja planetele din jurul icoanei au rămas adânc impregnate în mine. Acelaşi lucru l-am simţit când am fost la familia Drăgoi. Ei aveau o icoană catolică cu Domnul Iisus Hristos şi îmi spuneau că Dumnezeu are mare putere şi să fiu atent la acest lucru...a fost o experienţă dar nu cred că a fost extrem de importantă.

Cred că cunoaşterea ultimă stă dincolo de această lume, fiindcă lumea de aici este mai mult o lume a conceptelor. Epistemologia dă mai multă cunoaştere despre ceva. Cunoaşterea te face să te raportezi la lumea lui Dumnezeu cumva. Dumnezeu este dincolo de lumea noastră cum spune grecii în τοπος υπερουρανιος, locul transcendent. Sufletul omul se simte mult mai atras de Dumnezeu decât trupul său fiindcă este mai aproape de natura lui Dumnezeu. Este aceiaşi necesitate între suflet şi Dumnezeu. Asta este de fapt teoria lui Platon, ιση αηαγκη.

Azi am pierdut orele de filosofie cu profesorul Royer şi am primit în clasă un alt absolvent din Oxford. Ore care nu au nici un mesaj. Sunt fără nici un entuziasm. Doar transmitere de informaţii pure. Se spune că Platon credea că sufletul are 3 concepţii:

Λογιστικος omul inteligent,

Θυμικον partea care voieşte

Επιθιμιτικος partea dorinţei.

Remarc că unii dintre profesorii mei nu au stil. Stilul academic britanic este unul lent în mare, apăsat cu un accent ondulatoriu şi surprinzător la finalul expresiei.

Din nou ajung la concluzia să nu îmi pierd speranţa, să nu deznădăjduiesc şi să merg mai departe în procesul creaţional. Simt nevoia de a crea ceva la nivel intelectual şi ceva ultim care să mulţumească. De prea multe ori mă descopăr ca fiind într-un fel de mediocritate. Mă simt un diletant notoriu şi mă văd un trădat de propria fiinţă. Încerc să găsesc tot felul de imagini exterioare de care să mă înconjor. Te simţi pe tine ca şi cum ai încerca să joci un rol. Parcă devii tu însuţi propriul actor.

Ajung al concluzia că trebuie să fac o incursiune majoră în patristica ortodoxă din nou. Sunt mai multe cărţi care mi le-am propus să le citesc în România şi nu am reuşit. Deşi am o fire contradictorie voi merge pe drumul cunoaşterii în continuare.

Azi este o zii târzie de toamnă. Frunzele au căzut, iarba s-a uscat şi eu mă simt teribil de nu ştiu cum. Visez cu ochii deschişi la case şi mă fac că citesc nişte studii despre Dionisie Areopagitul. Mi se par studii slabe fiindcă era prezentat numai punctul de vedere catolic. V-a trebui să citesc integrala lui Dionisie Areopagitul în engleză, fiindcă în româneşte ediţia lui Stăniloae îmi face peri albi. Dionisie Areopagitul exercită asuprea mea o mare influenţă. Palpit la ideile lui, dar mă dezumflu imediat când văd traducerea proastă a lui. El rămâne pentru mine una dintre cele mai frumoase şi interesante figuri ale Bisericii Ortodoxe. Ce n-aş da să fiu şi eu înzestrat cu atâta putere speculativă ca şi Dionisie Areopagitul?

28 octombrie 1999 3 am noaptea

Sunt treaz. Mai înainte a plecat din camera mea Wilfred Royer. Am discutat despre România şi o posibilă vizită a lui la noi. Am asculta muzică psaltică românească. Royer este deschis la orice discuţie decentă în mare. Este un lucru care îmi place la el. Am vorbit la un moment dat despre mania de a cucerii a lui Alexandru Macedon. Seara am fost la un restaurant italian şi nu mai ţine minte pe unde. Am discutat mai mult cu un student din Sank Petersburg despre situaţia şcolilor de economie americane care sunt inferioare comparativ cu cele europene.

Nu mă simt prea bine şi am primit mai puţine veşti de acasă din România. Mai mult mâncături americăneşti sunt acceptabile. Într-o discuţie cu un alt student din Rusia îmi spunea că mai multe restaurante chinezeşti din America nu fac de fapt mâncare chinezească fiindcă el a fost în China şi a văzut că mâncăturile din China nu corespundeau cu mâncăturile chinezeşti din America. Este o situaţie ambiguă şi nu simt multă simpatie faţă de modul chinezesc de a fii. Chinezii fac o grămadă de bani în restaurantele din America.

La finalul zilei mă gândesc mai mult la Ronald Reagan. A fost un preşedinte de succes.

29 octombrie 1999, Michigan [Mănăstirea Adormirii Macii Domnului]

Am ajuns cu David Subu în Michigan după mai bine de 12 ore cu maşina. Oasele mi-au amorţit în maşină. Am traversat Pennsylvania şi Ohio. David mai are un masterat în istoria religiilor. Pe drum avem mai multe discuţii. Atmosfera din Michigan este una frumoasă cred.

30 Octombrie 1999 Michigan

Astăzi am avut o discuţie lungă cu Părintele Roman Braga. Punctul central al discuţiei a fost că nu poţi avea o intuiţie mistică numai prin studiu. Studiul nu face nimic altceva decât să îşi dezvolte o memorie a citatelor şi nimic mai mult. Numai printr-o interiorizare sistematică poţi ajunge dincolo de tine. Reuşeşti să te autodepăşeşti numai când rămâi tu cu tine însuşi şi când te contemplezi în interioritatea fiinţei tale.

15 noiembrie 1999, South Canaan Pennsylvania

A avut un coşmar şi nu mai ştiu ce a fost. Se făcea mi mi-am pierdut conştiinţa timp de vreo 2 luni. Era îngrozitor, ca şi cum m-aş fii trezit dintr-un somn în care nu mai era nimic şi parcă eram într-o stare de paralizie totală. Am fost trezit din fericire de prietenul meu Dimitri şi am făcut o plimbare. El vrea să plece în Siria la Damasc pentru a studia mai mult orientul. Discutăm mai mult despre Siria. Cu puteri mici încerc să fac un studiu despre Georges Florovsky. Am primit mai multe încurajări din Cleavland Ohio de la un părinte pe nume Remus Grama.

Tot în această perioadă port mai multe schimburi de scrisori cu Părintele Calciu Dumitreasa care mă întrebă dacă îmi funcţionează computerul şi dacă am nevoie de unul nou. Sunt un om terminat fără un computer bun. Mă gândesc foarte mult că viaţa este de mai multe ori un fel de hăţiş şi trebuie să îi croieşti un drum prin el. Este greu pentru cei care rămân o viaţă anonimi. Sunt oameni care nu ştie nimeni că au venit în această viaţă şi nici că vor pleca

din ea. Poate din acest lucru am mai multe dureri de cap. Am renunţat de mai multe ori la pat şi dorm şi pe podea. Paradoxal patul mă face să mă simt luxos.

Zilele astea încerc să descifrez câteva crâmpeie din viitorul umanităţii: v-a fii o lume maşină. Nu pot să îmi explic de unde vine această tendinţă mecanică a lumii americane. Este o lume care este ahtiată după perfecţiunea materială. Computere, cifre, indicii, regulamente... toate sunt bune dar ele nu justifică tendinţa postmodernistă de a abdica de la orice fel de spiritualitate.

16 noiembrie 1999, 1, 30 am

Noapte târzie. Am urmărit o emisiune TV despre benzile rock heavy metal din America. Impresiile sunt dezgustătoare: oamenii pot devenii josnici de mai multe ori. Relaţiile mele cu Igor sunt mai bune când i-am spus că este un om mult prea impersonal. Mâine am un examen de presesiune la dogmatică. Dogmatica în America este simplă şi foarte la obiect.

19 noiembrie 1999, 4 am [noaptea]

Noaptea asta nu am dormit deloc fiindcă s-a anunţat la radio o ploaie de meteoriţi. Am stat cu prietenii udându-ne pe cer să vedem ploaia de meteoriţi. M-a cuprins din nou o stare de melancolie. Am început să mă gândesc la Galileo Galilei. El vorbea despre observaţiile planetelor Mediceene care au fost descoperite de el. Aceste planete după Galileo uneori sunt înaintea lui Jupiter prin intermediul unor intervale suplimentare şi sunt nemişcate spre est şi vest prin câteva trăsături înguste. Aceste planete se învârt în cicluri inegale. Este interesant că Jupiter le separă şi le adună pe toate planetele de acest gen. Este interesant ce spunea Galileo despre Jupiter.

Dar ceea ce este cel mai interesant este jurământul făcut de Galileo în faţa inchiziţiei, fiind suspectat de erezie. Pedeapsa la care a fost condamnat Galileo a fost să subscrie la jurământul de exilare pe un termen nedefinit. Cartea sa Dialog despre cele două sisteme [principale] a fost interzisă formal. Inchiziţia a denumit descoperirea lui Galileo ca fiind o crimă: crima lui Galileo de Georgia de Sabtillana. Iată cum sumariza jurământul: „eu Galilei Galilei, fiul lui Vicenzo Galilei, florentinul, în vârstă de 70 de ani mă critic aspru în mod personal înaintea acestui tribunal şi îngenunchind înaintea voastră jur cardinali şi inchizitori...jur că totdeauna am crezut, cred şi prin voia lui Dumnezeu voi crede şi în viitor tot ceea ce a fost ţinut, predicat şi învăţat de Biserica Catolică şi Apostolică...trebuie cu desăvârşire să abandonez falsa opinie că soarele este centru lumii şi e nemişcat şi că pământul nu este centrul universului şi se mişcă..."

Mai multe lucruri am citit despre acest lucru în cartea The sleepwalkers [Lunaticii] în biblioteca judeţului Alba chiar în acest an prin aprilie sau mai. În timp ce priveam cerul gândul meu s-a dus înapoi la România şi la ceea ce am lăsat acolo. De fiecare dată când văd un avion zburând încep să mă cuprindă melancoliile după casă. Dar asta se întâmplă într-un mod temperat fără prea multe remuşcări.

Azi am citat un rezumat [sinteză critică] la adresa lui Eliade, făcută prin anii 1960, de un american pe nume Altzier şi publicată în Philadelphia. Sunt acolo multe confuzii cu multe conotaţii negative: Eliade ca şi luptător al sacralităţii, ca succesor şi luptător după Soren KIerkegaard şi Heidegger în facerea creştinismului oriental sau Eliade tributar unei concepţii despre lume, ceea ce ruşii numesc mirosojerţanie. Cred că sunt aberaţii. Dacă s-ar căutat mai mult poate că s-ar găsii în Eliade un fel de nostalgie după Biserica Ortodoxă pe care acesta a cunoscut-o în tinereţe.

În această perioadă de timp devin familiar cu scrierile unui mitolog american Joseph Campbell. Citesc o carte An open life despre Campbell. Nu ştiu prea multe dar în jurul lui se ascunde ceva şi nu ştiu ce. Campbell spune că există mai multe tradiţii a pieilor roşii sau indigene care spune el sunt un fel de naştere virginală ca şi cu fecioara Maria. Sunt mai multe grupuri de piatră la civilizaţiile aztecilor care arată un om ce poartă o cruce în spate. Citesc pe Campbell şi el este de părere că omul „trebuie să îşi urmeze extazul propriu." Crede el că nu trebuie să fii interesat numai de bani şi bunuri materiale ci şi de alte lucruri spirituale. În acest punct de vedere sunt de acord cu Campbell dar nu înseamnă că sunt un adept al gândirii lui. Este bine să ne urmăm visele proprii dar în anumite limitele sau restricţii. Mai multe dintre visele noastre nu sunt în armonie cu contextul social şi istoric şi trebuie să fim realişti.

Este timpul să dorm. Mâine voi fii de rând la altar. V-a fii hirotonit un coleg de al meu pe nume John Armstrog. El v-a avea o săptămână de practică liturgică.

23 decembrie 1999, New York Spring Valley

Vacanţa de iarnă o voi petrece în statul New York. Am făcut o vizită la Metropolitan Museum of Arts din New York. Am vizitat ieri cel mai mare centru de artă tibetană (afară din Tibet) în New Jersey, Newark, ceea ce a fost o experienţă incitantă. S-a adus în America un altar tibetan de-a lui Dalailama. Sunt interesante în mare camerele cu artă elizabetană. Vizitez scrut New Jersey unde mă întâlesc cu un preot care a studiat în România. Petrec mai multă vreme la un restaurant portughez unde au un fel de creveţi din insulele caraibe.